

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Estera Korošec

Etične dileme urednikov, novinarjev in fotoreporterjev pri poročanju o migrantih

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Estera Korošec

Mentorica: red. prof. dr. Melita Poler Kovačič

Etične dileme urednikov, novinarjev in fotoreporterjev pri poročanju o migrantih

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

ZAHVALA

Za neprecenljive nasvete, pomoč in spodbudo se zahvaljujem mentorici redni profesorici dr. Meliti Poler Kovačič.

Zahvaljujem se tudi vsem urednikom, novinarjem in fotoreporterjem, ki so v intervjujih še enkrat podoživljali poročanje o migrantih.

Veliko zahvalo pa dolgujem moji družini, še posebej mami in sestri Tamari z Boštjanom, fantu Robiju ter prijateljicam za podporo in spodbudo pri pisanju diplomske naloge.

Etične dileme urednikov, novinarjev in fotoreporterjev pri poročanju o migrantski krizi

Poročanje o tragičnih dogodkih, kot je migrantska kriza, je za urednike, novinarje in fotoreporterje travmatično in stresno. Gre za izredni dogodek, na katerega največkrat niso vnaprej pripravljene, na terenu se namreč zgodijo tudi nepričakovani dogodki, viri informacij – migranti pa so doživeli različne tragične izkušnje. V takih razmerah je težko ostati profesionalen in težiti k objektivnemu poročanju o dogodkih ter v prispevkih pisati samo o dejstvih, ker so na drugi strani zgodbe, ljudje, ki potrebujejo pomoč. V takih situacijah se uredniki, novinarji in fotoreporterji soočajo z različnimi etičnimi dilemami. V diplomskem delu sem zato skušala ugotoviti, s kakšnimi etičnimi dilemami se soočajo pri poročanju o migrantih in na kakšen način jih razrešujejo. Geografsko sem se osredotočila na poročanje o migrantski krizi med oktobrom in decembrom 2015 v severovzhodni Sloveniji, in sicer na primeru treh tiskanih medijev: Štajerski tednik, Vestnik in Večer. Rezultati poglobljenih intervjujev kažejo, da so se intervjuvanci pri poročanju o dogodkih soočali z etičnimi dilemami. Skupne so jim štiri etične dileme: dilema med pravico javnosti do obveščenosti in pravico migrantov do zasebnosti, dilema med idealom objektivnosti in pristranskostjo zaradi trpečih, dilema med dolžnostjo opravljati novinarsko delo in pomočjo migrantom ter dilema glede celovitosti poročanja. Razreševanja etičnih dilem se niso zavedali oziroma je etično presojanje izviralo iz intuicije in zdravega razuma.

Ključne besede: etične dileme, novinarsko sporočanje, migranti, migrantska kriza, tragični dogodki.

Ethical dilemmas of editors, journalists and photo reporters reporting on migrant crisis

Reporting on tragic events, such as migrant crisis, is traumatic and stressful for editors, journalists and photo reporters. This is not an ordinary event and most likely they are not prepared for unexpected events on site. Also, the source of information - the migrants have been through various tragic experiences. In such conditions, it is difficult to keep professional attitude, strive for objective reporting and only write about facts, since there are people involved in the story and these people need help. In such situations editors, journalists and photo reporters are facing various ethical dilemmas. In my thesis I was trying to find out what kind of ethical dilemmas are editors, journalists and photo reporters facing when reporting on migrants and also how they are resolving them. I focused on reporting on the migrant crisis in north-eastern region of Slovenia during October 2015 and December 2015; namely on articles in three printed newspapers: Štajerski tednik, Vestnik and Večer. The results of in-depth interviews show that the interviewees had been facing ethical dilemmas while reporting on events in the migrant crisis. They had four ethical dilemmas in common: dilemma between the right of public to information and the right of migrants to privacy, dilemma between the ideal of objectivity and bias that results from witnessing human suffering, dilemma between the duty to work as a reporter and help the migrants and the dilemma on the integrity of reporting. They were not aware of resolving the ethical dilemmas, but their ethical judgement originated from intuition and common sense.

Keywords: Ethical Dilemmas, Journalistic Reporting, Migrants, Migrant Crisis, Tragic Events.

Kazalo

1 Uvod.....	7
2 Mediji in migranti.....	9
3 Novinarska etika.....	14
3.1 Novinarska etika in morala	14
3.2 Novinarjeve dolžnosti in tragični dogodki	15
3.3 Etika in poročanje o tragičnih dogodkih	21
3.3.1 Zasebnost.....	23
3.3.2 Obveščenost javnosti.....	24
3.3.3 Objektivnost	25
3.3.4 Viri informacij.....	27
4 Metodologija	28
5 Rezultati	31
5.1 Etične dileme novinarjev, urednikov in fotoreporterjev pri poročanju o migrantih	32
5.1.1 Dilema med pravico javnosti do obveščenosti in pravico migrantov do zasebnosti.....	33
5.1.2 Dilema med idealom objektivnosti in pristranskostjo zaradi trpečih	34
5.1.3 Dilema med dolžnostjo opravljati novinarsko delo in pomočjo migrantom.....	36
5.1.4 Celovitost poročanja?	36
5.2 Reševanje etičnih dilem pri poročanju o migrantih	39
5.2.1 Reševanje dileme med pravico javnosti do obveščenosti in pravico migrantov do zasebnosti	39
5.2.2 Reševanje dileme med idealom objektivnosti in pristranskostjo zaradi trpečih	41
5.2.3 Reševanje dileme med dolžnostjo opravljati novinarsko delo in pomočjo migrantom	42
5.2.4 Reševanje dileme glede celovitosti poročanja.....	42
6 Razprava.....	45

7 Sklep.....	51
8 Literatura	53
Priloga A: Intervju z Matijo Stepišnikom.....	59
Priloga B: Intervju z Vojislavom Berckom	65
Priloga C: Intervju z Andrejem Petelinškom.....	69
Priloga D: Intervju s Simono Meznarič	71
Priloga E: Intervju z Mojco Zemljarič	73
Priloga F: Intervju s Črtomirjem Goznikom	75
Priloga G: Intervju z Andrejem Bedkom	79
Priloga H: Intervju z Natašo Juhnov	84

Kazalo tabel

Tabela 3.1: Primerjava Iggersovih norm etičnega poročanja in tistih členov Kodeksa novinarjev Slovenije, ki se nanašajo na poročanje o tragičnih dogodkih	17
Tabela 3.2: Kaj svetujejo kodeksi v primeru poročanja o tragičnih dogodkih?.....	18

1 Uvod

Novinarji pišejo o dogajanjih v družbi; prikazujejo družbeno življenje. Pogosto poročajo o aktualnih dogodkih, mnogokrat pa tudi opisujejo dogodke z zgodovinske perspektive in ustvarjajo poglobljene interpretacije (Ragin 2007, 34). Eden izmed takih aktualnih dogodkov je tudi migrantska kriza v Sloveniji.

Kot trdi Boštjan Videmšek (2016, 10), Delov novinar in krizni poročevalec, ki je po celotnem Bližnjem vzhodu, na sredozemski begunski poti in predvsem balkanski begunski poti opravil več kot 2000 intervjujev z begunci iz številnih držav, so se mediji dejavno vključili v izbruh (in kreacijo) skrajnega populizma, vodilne ideologije časa in prostora.

Novinarji so sirske begunce, ki so na poti proti Evropi preživeli več tednov ali celo mesecev, brez kakršnegakoli znanja in razumevanja dogodkov na Bližnjem vzhodu in občutka za bolečino drugega, spraševali, zakaj niso raje ostali doma in se, denimo, z orožjem zoperstavili pripadnikom Islamske države. Spraševali so jih, zakaj bežijo in ali se ne zavedajo, da tudi pri nas ne živimo v raju. Nihče od teh novinarjev nikoli ni bil ne v Siriji ne na katerem koli drugem bojišču. Nihče od teh novinarjev, politikov in mnenjskih voditeljev ni izkusil vojne na lastni, privilegirani koži. Slovenija je trpela ob tragediji nekoga drugega. Toda k tej tragediji je veliko prispevala tudi sama (Videmšek 2016, 10).

Videmšek (2016) je izpostavil, da se je ravno v Sloveniji, ki so jo begunci želeli le prečkati, soočil s ksenofobijo, rasizmom, koncem humanizma in razgradnjo svobodne družbe, ki jo simbolizira ograja.

Kot je razvidno iz poročila Ministrstva za notranje zadeve (2015), se je drugi migrantski val začel v noči s 16. na 17. oktober 2015 po odločitvi Madžarske, da zapre mejo. Migrantski tok se je usmeril čez Hrvaško v Slovenijo. Število migrantov, ki so vstopili v Slovenijo, je v nekaj dneh doseglo številke, ki so bistveno presegle dogovorjene kvote. Največji pritok migrantov je bil na območju občine Brežice, kjer sta bila poleg sprejemnega centra v Brežicah v zelo kratkem času vzpostavljena še dva sprejemna centra v Dobovi. Dnevni prihodi so se gibali med 8.000 in 9.000 migranti, občasno so presegli tudi število 10.000. Ob tem so v poročilu izpostavili težave, povezane z nenapovedanim prehajanjem migrantov preko zelene meje. V sprejemnih centrih je občasno prihajalo do varnostnih problemov, ko so migranti na različne načine izražali nezadovoljstvo zaradi čakanja na izvedbo registracijskega postopka s strani

policije. V dveh sprejemnih centrih je prišlo do resnejših incidentov (nasilni vdor v skladišče in povzročitev požara). V centrih so se soočali tudi z izgredi nekaterih migrantov, ki so ogrožali varnost tistih, ki so skrbeli zanje. Razmere so se po zagotovitvi večjega števila policistov in prihoda pripadnikov Slovenske vojske izboljšale. Iz sprejemnih centrov so bili migranti prepeljani v namestitvene centre v notranjosti države (Vrhnika, Celje, Gornja Radgona in Šentilj) in nato na dogovorjene vstopne točke s sosednjo Avstrijo. Po 4. novembru se je migrantski tok nekoliko zmanjšal (stavka ladjarjev v Grčiji) in se ustalil na okoli 6.000 do 7.000 migrantov dnevno. Proti koncu meseca novembra je začelo število migrantov upadati na 2.000 do 3.000 dnevno. Skupno je v Slovenijo vstopilo 326.956 in skoraj enako število izstopilo. V tem času so slovenski mediji dnevno poročali o dogajanju na mejah in v sprejemnih centrih, nekatere medijske hiše so tja poslale posebne poročevalce, ki so se javljali s terena.

Novinarji, ki pokrivajo travmatične in nasilne dogodke, morajo na licu mesta sprejeti odločitev oziroma pretehtati med dvema ali več moralnimi dolžnostmi (Kim in Kelly 2010). Tokovi migrantov, ki so leta 2015 prestopili slovensko mejo, sodijo med izredne dogodke z elementi travme in nasilja. Novinarji, ki so poročali o migrantih in razmerah na državnih mejah, so se pri vsakodnevnem poročanju soočali z etičnimi dilemami. Cilj diplomske naloge bo zato ugotoviti, s kakšnimi etičnimi dilemami so se uredniki, novinarji in fotoreporterji soočali pri poročanju o migrantih ter kako so jih razreševali.

V diplomskem delu bom uporabila metodo poglobljenega intervjuja, da bom raziskala, katere so ključne etične dileme urednikov, novinarjev in fotoreporterjev tiskanih medijev pri poročanju o migrantih ter kako so jih razreševali. Geografsko se bom osredotočila na poročanje o migrantski krizi v severovzhodni Sloveniji, in sicer na primeru treh tiskanih medijev: Večer, Štajerski tednik in Vestnik. Pri vsakem mediju bom opravila intervjuje z urednikom, novinarjem, ki je o migrantih poročal s terena, in fotoreporterjem.

Diplomska naloga bo sestavljena iz sedmih poglavij: uvodu sledi teoretični del, v katerem bom pregledala literaturo, ki govori o tem, kako so migranti predstavljeni v medijih. Predstavila bom raziskave, ki se ukvarjajo s tem, kakšna je podoba migrantov v medijih.

V tretjem poglavju se bom posvetila novinarski etiki in etičnim vprašanjem, s katerimi se soočajo uredniki, novinarji in fotoreporterji pri pokrivanju tragičnih dogodkov, kot je migrantska kriza. Najprej bom opredelila pojma etika in morala, nato pa definirala novinarjeve dolžnosti v kriznih situacijah, in sicer bom pregledala, kakšne so smernice v več

različnih kodeksih in kakšni so napotki organizacije UNHCR (The UN Refugee Agency). Nato bom izpostavila napotke več avtorjev za poročanje o travmatičnih dogodkih.

Četrto poglavje bo namenjeno metodologiji: v njem bom opredelila metodo raziskovanja, nato sledi empirični del s predstavitvijo rezultatov raziskave. V razpravi bom nato poskušala ugotovitve umestiti v širši družbeni kontekst, diplomska naloga pa se bo zaključila s sklepnim poglavjem.

2 Mediji in migranti

King in Wood (2001) ugotavljata, da so migracije, predvsem tako imenovane ilegalne migracije, poleg zdravstva in šolstva najpogostejše izbrano volilno orožje. Sicer pa navajata tri načine, kako mediji vplivajo na migracije:

1. Podobe iz držav destinacij ali iz globalnih medijev so lahko pomemben vir informacij za potencialne migrante.
2. Konstrukti migrantov v državah gostiteljicah kritično vplivajo na percepcijo migrantov in v nadaljevanju pogojujejo, ali se bodo migranti počutili vključene ali ne, pogosto pa so orodje političnih ali drugih vplivnih skupin.
3. Medijski diskurz je pogosto izjemno vpliven pri konstrukciji migrantov kot drugih in pogosto kot kriminalcev ali nezaželenih, v ospredju poročanja je kriminaliteta med migranti, zato posledično nastajajo stereotipi, ki so daleč od realnosti in se jih je težko otresti.
4. Mediji v državah izvora migrantov, kot so filmi, video in satelitska televizija, kot tudi nove globalne distribucijske tehnologije, igrajo dinamično vlogo v kulturni identiteti in politiki diaspore (King in Wood 2001, 2).

Številne raziskave kažejo, da so medijske podobe migrantov večinoma negativne (Herceg 2009, 83). Avtorica ugotavlja, da se množični mediji v Avstriji sploh ne ukvarjajo s temami, povezanimi z migranti. Med drugim navaja, da ko so v njih predstavljeni, nimajo v prispevkih nobene aktivne vloge, velikokrat so predstavljeni kot žrtve (Herceg 2009, 83). V Avstriji tudi ni nobenega dnevnega časopisa, ki bi izhajal v jeziku določene etnične manjšine. Tudi Hassane (2009, 118) ugotavlja, da francoski mediji prezentirajo migrante bolj kot problem in ne kot rešitev. V medijskih poročilih se v povezavi z migranti uporablja način ubesedovanja, ki izraža strah in nezaupanje. Pripadniki elit jih posledično opisujejo kot nasilneže in teroriste.

Po besedah Pöttkerja (2009) je sicer res, da so migranti večinoma predstavljeni v negativni luči, tudi kot kriminalci, vendar je po njegovem mnenju še huje, če v medijih sploh niso omenjeni (Pöttker 2009, 221). Tudi Batziu (2011, 51) trdi, da so migranti v medijih negativno reprezentirani. Med najpogostejšimi temami so ilegalni vstopi, noseče žene in otroci. Migracije se v medijih večinoma pojavljajo v povezavi s policijsko intervencijo in domnevnim kriminalom.

Montali in drugi (2013) so podrobno analizirali novinarske prispevke o migrantih v italijanskem časopisu *Corriere della Sera*, in sicer med leti 1992–2009. Ugotovili so, da so migranti prikazani kot neevropski državljani, torej kot skupina ljudi od drugod, ki predstavljajo grožnjo skozi različne aspekte deviantnosti in kriminala (prostitucija, suženjstvo, posilstva, napadi, grožnje). Med drugim ugotavljajo, da mediji etnizirajo (»ethnices«) kriminal, in sicer na način, da določeno kršitev pripišejo celotni etnični skupini, na primer Maročanom, Albancem, Romunom. Sčasoma bralci te vzorce ponotranjijo in avtomatično določeno etnično skupino povezujejo z nasilnim vedenjem. Med drugim so ugotovili, da medije najbolj zanimajo teme v povezavi z migrantskimi prehodi v določeno državo, nato pa se medijske vsebine nanašajo na stabilizacijo migrantske krize (Montali in drugi 2013, 245). V časopisu se migracije najpogosteje opisujejo kot invazija, torej nekaj, kar na različne načine ogroža družbo, primerja se jih na primer z živalmi ali biološkimi bombami. Kot ugotavljajo avtorji, mediji v povezavi z migranti ustvarjajo strah, ki vodi tudi do rasizma. Hkrati pa vplivajo na to, da so migranti izločeni iz različnih ravni življenja. Zanimivo je tudi to, da se medijske vsebine ne ukvarjajo s temami, kot so: zakaj se migranti sploh odločijo za tako tvegano pot, s katerimi problemi se soočajo, ko pridejo v določeno državo, in kakšen bi lahko bil njihov prispevek v novi državi.

Van Dijk (2000) podobno ugotavlja, da so novice o migrantih največkrat povezane s temami, kot so prihod ilegalnih migrantov, različne težave migrantov, kako so drugačni in deviantni, migranti so grožnja (vandalizem, kriminal, droge, prostitucija). Četudi so naslovi novic nevtralni, imajo za bralca negativno konotacijo. Avtor med drugim navaja, da je v zahodnih medijih migracija predstavljena kot grožnja, migranti imajo v njih pasivno vlogo, razen če so storilci kaznivih dejanj.

Podobno ugotavlja tudi Burroughs (2015), ki je proučevala medijske tekste, povezane z ilegalno migracijo v irskih tiskanih medijih med leti 2002 in 2009. Mediji imajo po njenem mnenju veliko vlogo pri ustvarjanju javnega mnenja o ilegalnih migrantih. Slednji so tudi v irskih medijih predstavljeni negativno, in sicer kot množica, ki mora biti kontrolirana, hkrati

pa mediji ustvarjajo neutemeljeni strah do migrantov. Večinoma so reprezentirani kot množica ljudi, njihove individualne zgodbe pa niso pomembne (Borroughs 2015, 178).

V Kanadi so se leta 1999 srečali z velikim številom migrantov iz Kitajske, in v tistem obdobju je večina nacionalnih dnevnik medijev veliko medijskega prostora namenila tej temi. Kot sta ugotovila Greenberg in Hier (2001), so novinarji razmere prikazovali kot kritične, javnosti so posredovali informacije o tem, da bo država morala nameniti več denarja za zagotovitev varnosti na mejah. V časopisnih prispevkih so razmere opisovali politiki in policisti, in sicer so migrante največkrat enačili z grožnjo zdravju in varnosti v državi, hkrati so izpostavljali, da bodo migranti s seboj prinesli številne bolezni, v državi se bo povečal kriminal, zaradi njihove številčnosti pa bo ogrožena državna varnost. Migranti so bili predstavljeni kot skupina zelo nevarnih ljudi, ki morajo biti nujno nadzorovani in ločeni od kanadskih državljanov. Avtorja ugotovita še, da novinarji v prispevkih največkrat uporabljajo besedne zveze, kot so »invazija migrantov«, »poplava migrantov«, »val migrantov«, torej gre za besede, ki jih uporabljamo v primeru naravnih katastrof, slednje pa bralcu posledično sporočajo, da je država ogrožena zaradi prihoda migrantov (Greenberg in Hier 2001, 574).

Philo in drugi (2013) so podrobno raziskali medijske vsebine o beguncih in azilantih v Veliki Britaniji. Avtorji ugotavljajo, da novinarji v prispevkih o beguncih nedosledno uporabljajo terminologijo. V besedilih se velikokrat pojavlja beseda »ilegalni migrant« v povezavi s tistimi, ki so na primer zaprosili za azil. Uporaba navedene besedne zveze ima izrazito negativno konotacijo, ilegalno namreč povezujemo z nezakonitimi dejanji (Philo in drugi 2013, 1). Kot navajajo avtorji, nihče ni ilegalni iskalec azila, zato je ta termin napačen. Nihče namreč ne more ilegalno zaprositi za azil, ker je to osnovna človeška pravica v okviru mednarodnega prava. Kljub temu pa številni britanski mediji uporabljajo napačen termin, s katerim zavajajo občinstvo. Glede uporabe terminov v povezavi z migrantsko problematiko so intervjuvali tudi več novinarjev pomembnejših medijskih hiš v Veliki Britaniji (BBC, The Daily Mirror, the Star, Associated Press ...). Njihove odgovore so razporedili v tri kategorije glede na: vsebino prispevka in zorni kot, način dela v uredništvu, odnos do občinstva oz. bralcev. Eden izmed intervjuvanih novinarjev je pojasnil, da jih o uporabi begunske terminologije nihče ni poučil, izraza begunec ali azilant novinarji uporabljajo nedosledno, v vsakem primeru obe besedi pomenita nekaj slabega. Posledično so tako prosilci za azil, begunci in migranti stigmatizirani ter izenačeni z drugimi etničnimi manjšinami (Philo in drugi 2013, 8).

Nekateri novinarji so se srečevali tudi s tem, da jim uredniki pozitivnih zgodb o migrantih niso želeli objaviti. Avtorji so v okviru raziskave pregledali novinarske prispevke o migrantih v osrednjih dnevnikih v Veliki Britaniji. V analiziranih besedilih se večinoma pojavljajo negativni citati o migrantih, trditve vključujejo fraze, kot na primer »nimajo pravice biti tukaj«, »k nam so prišli zaradi koristi«, »morali bi jih deportirati«, »vzeli bodo davkoplačevalski denar«. Novinarji so večinoma citirali predstavnike politike, begunci in migranti so omenjeni izjemoma (Philo in drugi 2013, 55). Avtorji so med drugim definirali osem tem, ki se pojavljajo v britanskih medijih v povezavi z migrantsko tematiko: ekonomska migracija, pretiravanje s številkami, dodatno breme na trgu dela, kriminaliteta in grožnje, potreba po nadzoru migracij, koristi migracije, težave, povezane s prosilci za azil, globalni kapitalizem in obveza zahoda. Zaradi negativnega poročanja o migrantih, mediji posledično vplivajo na njihovo izločenost in stigmatizacijo.

Podobne zaključke analize prispevkov v dveh britanskih časopisih (The Daily Mail in the Guardian) so podali tudi Leudar in drugi (2008). Podrobno so analizirali časopisne prispevke o beguncih in azilantih, ki so bili v navedenih medijih objavljeni leta 2003. Kot ugotavljajo avtorji, so begunske zgodbe predstavljene v okviru sovražnih tem, ki upravičujejo njihovo izločitev od ostalih državljanov.

Horsti (2008) je raziskovala, kako je največji nacionalni časopis na Finskem (Helsingin Sanomat) poročal o prihodu afriških migrantov na Kanarske otoke. Leta 2006 je namreč tja s čolni prispelo veliko število migrantov, nekateri so na poti izgubili življenje. Kot ugotavlja avtorica, je v ospredju poročanja ilegalnost, slednja je velika grožnja Evropi, ki je reprezentirana kot socialni, geografski, ekonomski in politični prostor, kot »bogata« Evropa v nasprotju z »revno« Afriko. Zelena destinacija migrantov je opredeljena kot »Evropa«. Naslovi sicer bralcem sporočajo, da so migranti državo, v kateri so se znašli, izbrali naključno, vendar je iz zelo redkih objavljenih intervjujev razbrati, da so osebe v evropskih državah že imele sorodnike ali znance, novinar je posplošil informacije, ki jih je pridobil na terenu. Tudi v tem primeru je analiza prispevkov v finskem časopisu pokazala, da so migranti predstavljeni kot nezaželeni.

Horstijeva (2008) med drugim ugotavlja, da je vsebina določenega prispevka odvisna tudi od novinarjevega zornega kota. V besedilih, ki so jih novinarji napisali v Španiji, so migranti pasivni in predstavljeni kot deviantni, v ospredju so številke, nadzor in težave, ki jih povzročajo. Tisti novinarji, ki so se odpravili v Afriko, so o migrantski krizi poročali na drugačen način, v besedilih so migranti poimenovani, določen imajo socialni status, so

personalizirani (Horsti 2008). Tudi Van Gorp (2005, 489) govori o načinu, kako mediji potencirajo žrtve, in ga pojmuje kot posebno dramaturško tehniko. Med žrtvami so največkrat revni, starejši, otroci in osebe, ki ne morejo same vplivati na situacijo, v kateri so se znašli. V medijih se posledično manifestira ideja o neznanem, torej o tistih »drugih«, ki predstavljajo grožnjo kulturnim in ekonomskim dosežkom določene družbe. Skozi analizo osmih belgijskih časopisov avtor ugotavlja, da so iskalci azila v enem od petih prispevkov reprezentirani kot nedolžne žrtve, v enem od štirih prispevkov pa kot vsiljivci. Zaradi humanitarne politike sicer v časopisih prevladuje reprezentacija migrantov kot žrtev, to še posebej velja za francoski del države.

Vesna Mihalj (2004) je primerjala, kako so slovenski mediji poročali o begunski krizi leta 1992 in kako deset let kasneje, ko se je Slovenija soočila s tako imenovanim novim »valom« migracij, ki je primerljiv z današnjo migrantsko krizo. Tudi takrat so v Slovenijo prišli številni posamezniki, ki so ubežali revščini in političnim režimom držav tretjega sveta. Množični mediji so jih največkrat poimenovali prebežniki, ilegalci ali »ilegalni migranti«. Informacije o njih so najbolj pogosto uvrščene na strani črne kronike, kar 57 odstotkov novic o migrantih je bilo objavljenih kot redni del črne kronike, v večini so bili glavni vir informacij policisti. V nasprotju z begunci iz Bosne se migranti niso pojavljali na straneh kulture in izobraževanja, hkrati so bili predstavljeni kot tujci (Mihalj 2004, 179).

Izbrane raziskave kažejo, da so v večini primerov migranti predstavljeni: kot nezaželeni migranti, kot objekti, ki jih je potrebno nadzorovati in kot žrtve. Kot pravi Cohen (2002), je veliko primerov, ki pričajo o tem, da so mediji vključeni v proces, v katerem skupaj s predstavniki oblasti konstruirajo socialni problem, ki lahko vodi v moralno paniko.

Pregled in analiza obstoječe literature kažeta, da se avtorji ukvarjajo predvsem s tem, kako so migranti reprezentirani v medijih, v ospredju je analiza prispevkov. Pomanjkljivo pa je raziskovanje soočanja z etičnimi dilemami, zato je cilj diplomskega dela ugotoviti, s kakšnimi etičnimi dilemami so se uredniki, novinarji in fotoreporterji soočali pri poročanju o migrantih ter kako so jih razreševali.

3 Novinarska etika

3.1 Novinarska etika in morala

Pomembno je razlikovanje med novinarsko etiko in moralo. Polerjeva (1997, 71) novinarsko etiko definira kot etiko novinarjev kot središčnih oseb medijske realnosti, ki se ukvarjajo z novinarskim delom oziroma obveščanjem javnosti prek množičnih medijev kot temeljnim ciljem svoje dejavnosti (Poler Kovačič 2005, 192).

»Novinarska etika zagotavlja filozofski premislek moralne sodbe, je teoretski diskurz o normah, ki so temelj novinarjeve moralne izbire, in o legitimnosti teh norm v dani situaciji. Kot novinarjevo primarno odgovornost opredeljuje odgovornost do javnosti (naslovnikov). Njen pogoj je svoboda, ki pa je utemeljena na spoštovanju dostojanstva človekove osebe« (Poler Kovačič 2005, 192).

Novinarska morala pa pomeni konkretno ravnanje novinarjev v določenem času in določenem prostoru, »je časovno, krajevno, družbeno pogojena in je niz določenih moralnih standardov oziroma norm« (Kovač v Poler 1997, 71). Ob tem Poler Kovačičeva dodaja še, da se spoštovanje novinarske etike po eni strani izraža skozi izdelke novinarjev, po drugi strani pa skozi celoten novinarski diskurz.

Patterson in Wilkins (2011) trdita, da se profesionalna etika dotika dveh vprašanj:

- Katere so moje dolžnosti in komu jih dolgujem?
- Katere vrednote se zrcalijo skozi predvidene dolžnosti?

Etika v tem smislu pomeni »Tako bi moral ravnati« oziroma »To je odločitev, ki je lahko racionalno upravičena«. Vprašanje, ki se poraja ob vrednotah in dolžnostih, ima lahko več različnih odgovorov. Avtorja navajata primer, da lahko novinar in oseba za odnose z javnostmi dojemata resnico določene zgodbe popolnoma drugače. Razlog pa je v tem, da vidita svoje vrednote v drugi luči, med drugim imata različne vrednote tudi zaradi razlik v profesionalnosti in odnosu do dela. Kljub temu pa lahko oba delujeta v skladu z etiko in moralnimi standardi (Patterson in Wilkins 2011, 3). Etiko opišeta kot racionalni proces, ki temelji na dogovorjenih načelih. Ob tem poudarjata, da moralni sistem ni sinonim za etiko. Etika je v prvi vrsti konflikt med dvema enakovrednima alternativama oz. odločitvama in izbiro med njima. Etika je velikokrat bolj odločitev med dobrim in boljšim ali pa slabim in slabšim, kot pa med slabim in dobrim, slednje je namreč v domeni morale (Patterson in Wilkins 2011, 4). Tudi Day (2004) se sprašuje, v čem se etika razlikuje od morale. O etiki

zapiše, da se največkrat pojmuje kot racionalni proces že obstoječih principov, ko si prideta navzkriž dve moralni dolžnosti. V tem primeru nastanejo tudi najtežje etične dileme. »Etika je veja filozofije, ki se ukvarja z moralno komponento življenja ljudi in se imenuje filozofija morale« (Day 2004, 19).

3.2 Novinarjeve dolžnosti in tragični dogodki

Delo novinarjev je omejeno z novinarskimi etičnimi kodeksi, ki so osnovno vodilo pri reševanju etičnih dilem. »Novinarski etični kodeks kot temeljni samoregulacijski dokument zagotavlja norme, po katerih naj bi se novinar ravnal, določa (bolj ali manj natančno oziroma nedvoumno opredeljene) norme (ne)zaželenega novinarjevega ravnanja« (Poler Kovačič 2005, 194).

Profesionalna etika, zapisana v kodeksih, zagotavlja zgolj splošne okvire, ki sicer usmerjajo, dolgoročno gledano tudi vzgajajo, a ob konkretnih dilemah pogosto ne omogočajo zadovoljivega sklepa. Osebna oz. občečloveška etika v smislu notranje morale, drže je pogosto še vedno odločilna. Gradimo jo celo življenje in deluje na povsem nezavedni ravni, saj je del našega splošnega, ustaljenega videnja sveta in delovanja v njem (Poler 1994, 191–193).

Bertrand (1999) kodeks razume kot vodič, ki je uporaben samo v primeru novinarjevega občutka za moralnost.

Poročanje o travmatičnih dogodkih mora biti po določenih kodeksih še posebej previdno. »Za veliko ljudi so novinarji nemoralni mrhovinarji, ki krožijo nad nesrečami in tragedijami. Tudi najbolj zagnani podporniki medijev se strinjajo, da je ta analogija včasih celo nepravilna do ptice.« (Smith 2009, 216)

Mnogi novinarji, tako Smith (2009), pogosto ne vedo, katera vprašanja in na kakšen način bi postavili osebam, ki so doživele travmatičen dogodek. Novinarjem zato v tem primeru svetuje:

1. Žrtvam in njihovim družinam je potrebno dati občutek, da nadzorujejo situacijo. Slednji namreč trpijo zaradi šoka, zato v tragičnih trenutkih ne razmišljajo trezno.
2. Še pred začetkom pogovora se je dobro pogovoriti glede zasebnosti in zaupanja, to lahko prepreči nadaljnje nesporazume in utrdi zaupanje.
3. Dobro se je pripraviti na možnost, da osebo prvi seznanite s slabo novico.

4. Vedno je potrebno vprašati za dovoljenje. To je pomembno še posebej v primeru vstopa v intimni prostor posameznika.
5. Ugotovitve glede situacije naj bodo enostavne.
6. Nikoli ni dobro izgovoriti stavka »Vem, kako se počutite«. Četudi novinar meni, da je preživel podobno tragično situacijo, nihče ne more vedeti, kako se počuti posameznik v svoji nesreči.
7. Pri delu naj bo novinar natančen. Natančnost je cilj vsakega novinarskega dela, v primeru poročanja o žrtvah in njihovih družinah pa je lahko natančnost pod pritiskom.
8. V primeru določanja krivde je potrebno biti še posebej previden.
9. Pozornost ne bo odveč pri fotografijah, grafiki in celotni prezentaciji dogodka. Velikokrat se zgodi, da je sočutna in spoštljiva zgodba predstavljena skupaj z neprimernimi fotografijami. (Smith 2009, 221–222).

Tudi Alan (2001, 13) v primeru poročanja o tragičnih dogodkih svetuje:

1. Urednik naj na kraj dogodka pošlje novinarja, ki zna biti sočuten in prijazen.
2. Novinar naj dobro prisluhne žrtvi dogodka, pokaže naj svojo zaskrbljenost, lahko uporabi frazo: »Niti predstavljati si ne morem, kaj preživljate«.
3. Fotograf naj bo v začetku dogajanja nekoliko v ozadju, z novinarjem se naj dogovorita, kdaj je najbolj primeren trenutek za fotografiranje dogodka.

Pri poročanju o tragedijah nam lahko pomagajo tudi norme etičnega poročanja, ki jih navaja Iggers (1999, 23). Avtor pravi, da moramo pri opravljanju etičnega dela iskati ravnotežje med navedenimi normami. V spodnji tabeli sem vsaki normi posebej pripisala pripadajoči člen iz Kodeksa novinarjev Slovenije (2010), gre za člene, ki jih ocenjujem kot posebej pomembne pri poročanju o tragičnih dogodkih.

Tabela 3.1: Primerjava Iggersovih norm etičnega poročanja in tistih členov Kodeksa novinarjev Slovenije, ki se nanašajo na poročanje o tragičnih dogodkih

Norme etičnega poročanja po Iggersu:	Kodeks novinarjev Slovenije:
<p>1. Karseda resnično, natančno zbiranje in poročanje relevantnih novic, pri katerem se uporabljajo iskrene, poštene in pogumne metode novinarskega poročanja.</p>	<p>1. člen: Novinar mora preverjati točnost zbranih informacij in se izogibati napakam. Svoje napake — četudi nenamerne — mora priznati in popraviti.</p> <p>2. člen: Novinar se mora izogibati nekorektnemu, osebno žaljivemu predstavljanju podatkov in dejstev.</p>
<p>2. Neodvisnost od virov, subjektov in drugih, ki bi nepošteno manipulirali poročanje v skladu z lastnimi interesi in v nasprotju javnemu interesu.</p>	
<p>3. Zmanjšati škodo in nelagodje, ki ga novinarstvo pogosto prinaša, in delati z viri, sodelavci in drugimi subjekti v skladu s človekovim dostojanstvom, naj ne bodo le sredstvo za cilj novinarskega dela.</p>	<p>17. člen: Novinar spoštuje pravico posameznika do zasebnosti in se izogiba senzacionalističnemu in neupravičenemu razkrivanju njegove zasebnosti v javnosti. Poseg v posameznikovo zasebnost je upravičen le, če javni interes pretehta nad spoštovanjem njegove zasebnosti. Pri poročanju o javnih osebnostih in tistih, ki želijo dobiti moč in vpliv ter vzbujati pozornost, je pravica javnosti do obveščenosti širša. Novinar se mora zavedati, da lahko z zbiranjem ter objavo informacij, fotografij in posnetkov škodi posameznikom, ki niso vajeni medijske in javne pozornosti.</p> <p>18. člen: Ko novinar poroča s področja pravosodja, upošteva, da nihče ni kriv, dokler ni pravnomočno obsojen. Novinar mora biti pazljiv pri omembi imen in objavi fotografij in posnetkov storilcev, žrtev in njihovih svojcev v poročilih o nesrečah in predkazenskih postopkih.</p> <p>19. člen: Posebno obzirnost mora pokazati pri zbiranju informacij, poročanju in objavi fotografij ter pri prenašanju izjav o otrocih in mladoletnikih, o osebah, ki jih je doletela nesreča ali družinska tragedija, o osebah z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju ter o drugih huje prizadetih ali bolnih osebah.</p>

Vir: Iggers (1999, 23); Kodeks novinarjev Slovenije (2010).

Poročanje o travmatičnih dogodkih je ena najtežjih nalog novinarjev. Kot piše Retief (2002, 171), so novinarji v teh primerih bolj čustveno dojemljivi, hkrati pa gre za področje, kjer novinarjem očitajo senzacionalizem. Določeni mediji uporabljajo nesočutna vprašanja, objavljajo fotografije ali slike mrtvih teles, krvavečih žrtev in žalostnih sorodnikov. Dogodki so velikokrat dramtizirani in skušajo pri bralcih pritegniti čim več pozornosti. V izogib navedenemu poročanju se v številnih kodeksih pojavljajo členi, ki posebej definirajo prakso v specifičnih razmerah, kot so nesreče in tragedije. Podrobneje sem pregledala tri kodekse in izpostavila tiste člene, ki naj bi jih upoštevali poročevalci o tragičnih dogodkih, in sicer Kodeks novinarjev Slovenije, Kodeks Društva profesionalnih novinarjev (SPJ) in kodeks Independent Press Standards Organisation (IPSO). Gre za tri kodekse s členi, ki se še posebej nanašajo na dolžnosti novinarjev, ki poročajo o tragičnih dogodkih. Hkrati je Kodeks novinarjev Slovenije tisti, ki je za slovenske novinarje najpomembnejši. Ker so pripravljavci Kodeksa novinarjev Slovenije izhajali iz kodeksa Društva profesionalnih novinarjev (SPJ), sem pregledala tudi slednjega. Gre namreč za kodeks, ki ga prostovoljno sprejema na tisoče novinarjev in drugih, ki delajo v medijih po vsem svetu. Sicer pa je to organizacija, ki je največja v Združenih državah Amerike in se med drugim zavzema za visoke etične standarde novinarstva (SPJ 2016). Kodeks IPSO je leta 2014 nadomestil kodeks Press Complaints Commission, njegova načela so še posebej namenjena urednikom. IPSO je neodvisni regulator, ki nadzira prispevke v medijih v Veliki Britaniji, je zaščitnik pravic posameznikov, vzdržuje visoke standarde novinarstva in svobodnega izražanja v medijih (Independent Press Standards Organisation 2016).

Tabela 3.2: Kaj svetujejo kodeksi v primeru poročanja o tragičnih dogodkih?

Kodeksi:	Členi:
Kodeks novinarjev Slovenije	19. člen: Posebno obzirnost mora pokazati pri zbiranju informacij, poročanju in objavi fotografij ter pri prenašanju izjav o otrocih in mladoletnikih, o osebah, ki jih je doletela nesreča ali družinska tragedija, o osebah z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju ter o drugih huje prizadetih ali bolnih osebah.
Society of Professional Journalists - SPJ	Moralni novinarji obravnavajo vire, subjekte in kolege kot človeška bitja, ki so vredna spoštovanja. Novinar mora:

	<ul style="list-style-type: none"> - Pokazati sočutje s tistimi, ki jih lahko prizadene neugodno medijsko poročanje. Posebno rahločuten mora biti z otroki in neizkušenimi viri informacij ter osebami o katerih poroča. - Biti rahločuten, kadar prosi ali objavi intervju ali fotografije ljudi, ki jih je doletela nesreča. - Zavedati se, da zbiranje informacij in njihova objava lahko ljudem povzroči škodo ali jih spravi v neugoden položaj. Iskanje novic novinarju ne daje pravice do arogance - Zavedati se, da imajo privatne osebe večjo pravico do nadzora informacij, ki so objavljene o njih, kot javni uslužbenci in tisti, ki žele dobiti oblast in vpliv ter zbuditi pozornost. Samo izjemna javna potreba lahko opraviči vdor v zasebnost neke osebe. - Pokazati taktnost. Ne dovoliti, da ga zapelje nizkotna radovednost. - Biti previden pri identificiranju mladoletnih osumljencev kriminalnih dejanj ali spolnih deliktov.
Independent Press Standards Organisation	Primeri, ki vključujejo osebno žalost ali šok, zahtevajo pristop, ki je narejen s sočustvovanjem in previdnostjo, publiciteta pa mora biti narejena skrajno previdno. To določilo pa ne sme prepovedati pravice do poročanja o pravnih procesih, kot so preiskave.

Vir: Kodeks novinarjev Slovenije (2010); Society of Professional Journalists (1996); IPSO (2016).

Napotke za poročanje o beguncih je zbrala in predstavila v brušuri organizacija UNHCR (The UN Refugee Agency) oz. Urad Visokega komisariata Združenih narodov za begunce. Ustanovljen je bil leta 1950 z namenom pomoči tistim, ki so bili primorani zapustiti svoje domove. UNHCR (2015) se zavzema za kvalitetno poročanje o migrantih. Tistim novinarjem, ki intervjuvajo migrante, svetujejo:

1. Spoštujte zasebnost: Sprejemni center/begunska taborišča so edina zasebna prebivališča beguncev in prosilcev za azil. Zato se je v njih potrebno vesti vljudno in spoštljivo. Ob prihodu je njihove prebivalce potrebno vljudno pozdraviti in jih prositi za dovoljenje. V sobo/šotore se ne vstopa brez njihovega povabila.

2. Vzemite si čas in jim prisluhnite: begunci se razlikujejo od naših običajnih intervjuvancev. Zaznamujejo jih zelo dramatične in zelo osebne izkušnje, pripovedovanje o teh izkušnjah pa je zelo boleče. Dati jim moramo potreben čas, jim prisluhniti in ne zastavljati prevelikega števila vprašanj, temveč jim raje ponudimo iztočnice za pogovor in jim pustimo, da se sami odločijo o tempu in smeri pripovedovanja svojih zgodb.
3. Izkažite primerno stopnjo občutljivosti: Mučenja, posilstva in pričanje smrti so travmatične izkušnje. Ne silite oseb k podoživljanju teh izkušenj z zastavljanjem preveč neposrednih vprašanj. Če potrebujete informacije o konkretnih podrobnostih, vprašanja raje naslovite na osebo, zadolženo za pomoč beguncem, njihovim zdravnikom in podobno. Ti vam bodo lahko priskrbeli natančne, čeprav anonimne informacije.
4. Ravnajte odgovorno: Begunci se vam bodo morda zaupali, veseli, da so prišli v stik z osebo, ki je pripravljena prisluhniti njihovim zgodbam. Ne zlorablajte njihovega zaupanja. Objava imen ali specifičnih podatkov, ki bi lahko služili preganjalcem v domačih državah za identifikacijo posameznega begunca, lahko resno ogrozi njihove družine v domačih krajih. Uporabljajte začetnice in lažna imena in spremenite podrobnosti, ki bi lahko vodile v identifikacijo sogovornika.

Nekateri slovenski mediji so kljub smernicam kršili osnovna etična načela pri poročanju o migrantih. Društvo novinarjev Slovenije je namreč v javnosti zaznalo fašistoidne, ksenofobne in militantne izjave, naperjene proti beguncem. Zato so oblikovali dodatne smernice, kako naj bi mediji poročali o migrantih. V javnem pozivu so novinarje in medije pozvali, naj spoštujejo etične standarde, ki jih predpisuje Kodeks novinarjev Slovenije. Glede poročanja o posameznih begunskih zgodbah so zapisali, da se novinarji morajo zavedati, da gre za ljudi z imeni in priimki, mnogokrat žrtve zlorab, družinskih tragedij, vsekakor vojnih grozot, ki morajo biti deležni enake obzirnosti in varovanja zasebnosti kot posamezniki iz domačega okolja. Posebno pozornost je treba posvečati poročanju o otrocih. Medije so pozvali tudi, da naj pri poročanju o beguncih ne pozabijo na širši kontekst. Gre namreč za ljudi iz držav, ki so zaradi državljanskih vojn takorekoč razpadle, območij, ki so jih že prizadejale podnebne spremembe, in regij, ki jih pretresajo spopadi za vodne vire (Društvo novinarjev Slovenije, 2015).

3.3 Etika in poročanje o tragičnih dogodkih

Kay in drugi (2012, 239–240) definirajo štiri ključne teme, pri katerih se pojavljajo etične dileme pri poročanju o tragičnih dogodkih:

1. Profesionalna zavezanost v nasprotju z etično dolžnostjo

Avtorja v raziskavi ugotovita, da se je vseh sedem sodelujočih novinarjev pri poročanju o tragičnih dogodkih že soočilo z vprašanjem: ali za vsako ceno izvedeti vse o dogodku in intervjuvati ljudi, ki so najverjetneje v šoku, ali pa spoštovati njihovo dostojanstvo in pravico do zasebnosti. V primeru te dileme novinarji nimajo velika časa za tehtanje moralno sprejemljivih možnosti. Ob tem so povedali še, da gre največkrat za dilemo, ki je stvar osebnega mnenja, zato jo vsak novinar rešuje po svoje.

2. Novinarjevo dojemanje vloge

Novinarji, ki so sodelovali v raziskavi, so povedali, je bilo v primeru poročanja o tragičnih dogodkih pomembno, v kakšni vlogi so dojemali samega sebe, na primer kot pripovedovalca zgodbe, analitika, zgodovinarja. Slednje je pomembno vplivalo na odločitve v primeru etičnih dilem. Tisti novinarji, ki so recimo dlje časa poročali o nekem tragičnem dogajanju, so sčasoma prevzeli vlogo priče, posledično so poročali samo o dejstvih.

3. Dovoljena škoda

Vsi intervjuvani novinarji so se strinjali, da je nekaj škode v primeru poročanja o tragičnih dogodkih dopustne, vendar meje niso znali določiti. Nekateri so na primer zatrjevali, da je sprejemljivo intervjuvati osebo takoj po nekem tragičnem dogodku, če se je ta strinjala, da bo podala izjavo za javnost. Drugi so zatrjevali ravno nasprotno, in sicer, da ni vse tako črno-belo, žrtve so mogoče zaradi šoka res privolile v intervju, vendar bodo to odločitev kasneje obžalovale.

4. Neizkušenosť

Vsi, ki so sodelovali v raziskavi, so potrdili, da so prejeli zelo malo ali nič znanja o tem, kako se spopasti s poročanjem o travmatičnih dogodkih in etičnih dilemah.

Novinarji velikokrat delajo na področjih, kjer se pojavljajo etični problemi. Poročajo namreč o kriminalu, vojnah in različnih katastrofah. Etične dileme se pojavijo takrat, ko se med seboj spopadejo vrednote oziroma ko so v ospredju vrednote drugih in ne lastni interes (Sanders 2003, 3).

Kot pravi Day (2004), so nesreče in podobne tragedije informativno zelo pomembne, vendar žrtve niso vajene podajati izjav za medije. Novinarji morajo biti v teh primerih zelo pazljivi, situacije ne smejo zlorabiti, istočasno pa morajo spoštovati zasebnost tistih, ki se znajdejo v nesrečnih okoliščinah. Ob tem avtor navaja še, da so vsekakor določeni dogodki, v katerih je neizbežno, da novinar intervjuva žrtve nesreč in drugih tragedij, vendar je v tem primeru potrebno biti previden in razumevajoč. Kot primer navaja, da ni nujno, da novinar osebi, ki je izgubila družino, takoj pod nos pomoli mikrofona in jo intervjuva. Mediji so zato velikokrat podvrženi obtožbam o nesočutnosti, tudi zaradi objav fotografij, na katerih so osebe v stiski (Day 2004, 177). Kot pravi Polerjeva (1997, 194), novinarji posegajo v duševno integriteto ljudi, ko na primer snemajo žalujoče ali jim postavljajo vprašanja o tragičnem dogodku, ki so ga doživeli. »Tu posegajo v duševno integriteto ljudi, o katerih poročajo, kot tudi njihovih svojcev in drugih vpletenih, s čimer lahko povzročijo še dodatne bolečine ljudem, o katerih poročajo, njihovim svojcem in prijateljem« (Poler 1997, 194).

Z etičnimi dilemami se tako kot novinarji in uredniki srečujejo tudi fotoreporterji, ki skušajo ujeti določene aktivnosti ljudi, med katerimi niso samo veselje in zmago slavje, ampak tudi tragedije in žalost. Med njimi so tudi katastrofe ter nesreče s smrtnimi primeri in uničenjem. Fotoreporterji se v navedenih primerih soočajo z etičnim konfliktom, posledično se morajo odločiti, kako bodo ravnali – kot »dobri Samaritanci« ali novinarji. Lahko se v dani situaciji odločijo tako, da bodo pomagali preživelim, ali pa bodo poročali o dogodku in tako pomagali javnosti razumeti (Kim in Kelly 2010, 23). V teh primerih se torej fotoreporter spopade z etično dilemo, ki jo Day (2006) opiše kot konflikt med dvema moralnima dolžnostima – moralno dolžnostjo in profesionalno obveznostjo. Tisti, ki poročajo o tragičnih dogodkih, se pri tem soočajo z žalovanjem žrtev, njihovo pravico do zasebnosti in vplivom, ki ga bosta imela objavljena fotografija ali prispevek na svojce in preživele. Kot še pojasnita Kim in Kelly (2010), se etične dileme velikokrat pojavijo pri objavah človeškega trpljenja. Fotografije, ki prikazujejo trpljenje ljudi, niso varljive, ampak zelo nazorno prikazujejo grozote ljudi. Posledično ima vsak, ki odloča o njihovi objavi, etičen problem (Kim in Kelly 2010, 24). Etična vprašanja v primeru poročanja o tragičnih dogodkih se začnejo na terenu, vendar se z njimi srečajo tudi uredniki in bralci. Osnovni vodnik za fotoreporterje in urednike, ki odločajo o objavi fotografij, je The National Press Photographers Association Code of Ethics (1999). V četrtem členu je zapisano:

»Z vsemi subjekti ravnaj spoštljivo in dostojanstveno. Še posebej bodi pozoren na tiste, ki so ranljivi, in sočuten do žrtev kriminala in nesreč. V trenutke žalosti posegaj samo v tistih primerih, ko ima javnost utemeljeno in nujno pravico izvedeti.«

Na vprašanje, ali pomagati žrtvi nesreče ali jo fotografirati, je zelo težko odgovoriti. Tisti, ki močno verjamejo v absolutne etične teorije, večinoma kritizirajo fotoreporterje takrat, ko dokumentirajo boleče dogodke, pomembne za javnost, namesto da bi žrtvam pomagali. Posledično se veliko fotoreporterjev boji, da javnost ne razume njihove profesionalne dolžnosti in jih dojema kot brezčutne (Kim in Kelly 2010, 34).

Tudi v publikaciji UNHCR (2015) so navedene smernice za fotografiranje beguncev in prosilcev za azil:

1. Prosite za dovoljenje: Med obiskom objektov za nastanitev beguncev predhodno prosite za dovoljenje oseb, ki jih želite fotografirati. Razkrivanje identitet beguncev ali prosilcev za azil lahko predstavlja dodatno nevarnost za te osebe in njihove družine.
2. Spoštujete anonimnost: spoštujte želje intervjuvancev, ki ne želijo, da bi objavili njihove fotografije. Ponudite jim možnost fotografiranja s hrbtne strani ali proti svetlobi, tako da jih ne bo mogoče identificirati.
3. Bodite dojemljivi za kulturne značilnosti in okoliščine: v nekaterih kulturah je fotografiranje/snemanje oseb občutljiva tema. Pristojno osebje ali vodje skupnosti vas bodo z veseljem poučili o primernem ravnanju.

Poročanje o katastrofah je drugačno od same izkušnje in celo od samega pričanja o dogodku. Zgodbe o katastrofah ne morejo reprezentirati groze dogodkov na enak način, kot so jo doživeli vpleteni. Realnost se izgubi tudi na fotografijah, kar pomeni, da agonija nikoli ne more biti v celoti predstavljena skozi fotografije. (Taylor 1998, 4).

3.3.1 Zasebnost

Day (2004, 157) o zasebnosti piše kot o pravici posameznika, da ga mediji pustijo pri miru oziroma o pravici nadzora nad nezaželeno publiciteto. Narava medijev pa je ravno obratna, da ljudi ne pustijo pri miru. Po mnenju Daya je iskanje ravnotežje med pravico posameznika do zasebnosti naproti interesa javnosti do obveščenosti eno najtežjih etičnih vprašanj. »Etična dilema se pojavi takrat, ko je potrebno potegniti črto med razumnim in nerazumnim obnašanjem medija« (Day 2004, 157).

Pravico do zasebnosti varuje Ustava Republike Slovenije, in sicer s 35. členom, v katerem je zapisano: »Zagotovljena je nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, njegove zasebnosti ter osebnostnih pravic«.

Tudi Kodeks novinarjev Slovenije (2010) v 17. členu opredeljuje pravico do zasebnosti, in sicer določa, da novinar spoštuje pravico posameznika do zasebnosti in se izogiba senzacionalističnemu in neupravičenemu razkrivanju njegove zasebnosti v javnosti. Poseg v posameznikovo zasebnost je upravičen le, če javni interes pretehta nad spoštovanjem njegove zasebnosti. Hkrati pa se mora novinar zavedati, da lahko z zbiranjem ter objavo informacij, fotografij in posnetkov škodi posameznikom, ki niso vajeni medijske in javne pozornosti. V 18. členu je med drugim zapisano, da mora biti novinar pazljiv pri omembi imen in objavi fotografij in posnetkov storilcev, žrtev in njihovih svojcev v poročilih o nesrečah in predkazenskih postopkih.

19. člen pa se še posebej nanaša na osebe, ki jih je doletela družinska tragedija, novinar mora namreč posebno obzirnost pokazati pri zbiranju informacij, poročanju in objavi fotografij ter pri prenašanju izjav o otrocih in mladoletnikih, o osebah, ki jih je doletela nesreča ali družinska tragedija, o osebah z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju ter o drugih huje prizadetih ali bolnih osebah.

Rovšek (2005, 42) pravico do zasebnosti razume kot človekovo pravico, ki ima značaj javnopravne pravice in naj bi varovala posameznika pred posegi države. »Pravica do zasebnosti ima svoj izvor tudi v človekovem dostojanstvu kot 'praviru' vseh človekovih pravic. Je neodtujljiva in absolutna pravica. Prizadeti jo lahko uveljavlja nasproti vsakomur: državi, fizičnim in pravnim osebam« (Rovšek 2005, 42).

Polerjeva (1997, 173) pravi, da etiko zasebnosti potrebujemo tudi zaradi enega glavnih pravnih zagovorov objave zasebnih informacij, ki osebo spravijo v zadrego: da gre za »objave vredne informacije«. Po njenem mnenju etika zahteva podrobnejše opredelitve, kaj je vredno objave oziroma kaj je upravičeno predmet javnega interesa. Več pozornosti je treba posvetiti razlikovanju med tem, kar javnost mora vedeti, in tem, kar zadovoljuje zgolj njeno radovednost.

3.3.2 Obveščенost javnosti

Na drugi strani tehtnice je pravica javnosti do obveščенosti, ki je zapisana v 39. členu Ustave Republike Slovenije (1991), ki določa, da je zagotovljena »svoboda izražanja misli, govora in

javnega nastopanja, tiska in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja. Vsakdo lahko svobodno izbira, sprejema in širi vesti in mnenja«. V istem členu je navedeno še, da ima vsakdo pravico dobiti informacijo javnega značaja, za katero ima v zakonu utemeljen pravni interes, razen v primerih, ki jih določa zakon. Kot piše Šinkovec (1997, 2), tehtamo v poštevh prihajajoče pravice in dovolimo morebiten poseg v individualno pravico, če to terjaja očiten, nujen in potreben javni interes. Neredko je potrebno javnost seznaniti z nekimi dejstvi, pri čemer mora biti javni interes vsestransko utemeljen, ne zadošča težnja nekaterih skupin prebivalstva, ki rade prebirajo pisanje o senzacijah.

Javni interes je posebej definiran tudi v kodeksu IPSO (Independent Press Standards Organisation). Javni interes vključuje:

- odkrivanje in razkrivanje kriminala ali resnih nepravilnosti
- varovanje javnega zdravja in varnosti
- prepričevanje, da bi določeno dejanje ali izjava zavajala javnost
- razkrivanje napake posameznika ali organizacije
- razkrivanje napak sodstva
- razkrivanja prikritih informacij

Kodeks urednikom svetuje, da v kolikor se sklicujejo na javni interes, morajo dokazati, da so upravičeno verjeli v objavo informacije, tudi novinarji morajo ravnati v skladu z javnim interesom – oboji pa morajo služiti javnemu interesu in znati svoje odločitve tudi zagovarjati

Novinar, ki želi ohraniti poslanstvo služenja javnemu interesu in delovati za dobro javnosti oziroma državljanov kot nosilcev komunikacijskih pravic, se etiki ne more odreči (Poler 2005, 191). Pravica do informiranja sicer ne sme biti nikoli zlorabljen na način, ki bi psihično, moralno, kulturno ali ekonomsko škodoval posamezniku ali skupini (Bertrand 1999, 53).

3.3.3 Objektivnost

Kot ugotavlja Poler Kovačičeva (2011, 46), objektivnost temelji na prepričanju o možnosti ločevanja dejstev in vrednot, o obstoju ene same realnosti, tj. realnosti empiričnih dejstev. Merrill (1997, 119) definira dva osnovna vidika novinarske objektivnosti:

1. Objektivnost kot mit, nedosegljiv cilj.

2. Objektivnost kot pogosto dosegljiv ideal ali cilj, ki novinarja sili k temu, da je ravna pošteno, natančno, temeljito, uravnoteženo, nevpleteno, nepristransko in brez predsodkov.

Termin objektivni novinar oz. objektivno novinarstvo se velikokrat povezuje s poskusom predstaviti realnost skozi besede oziroma fotografije. Posledično, trdi Merrill (1997, 119), je nemogoče govoriti o objektivnosti v smislu posredovanja popolnoma realnih informacij o določenem dogodku. »Nekdo mora priznati, da so novinarji ujeti v osebne psihološke in ideološke zaznave, zato ne morejo biti objektivni. Novinarji s pomočjo svojih zaznavnih filtrov predstavljajo realnost, zato je slednja vedno malo izkrivljena« (Merrill 1997, 120).

»Objektivnost je morebiti mrtva, vendar še ni dokončno mrtva«, pa trdi Iggers (1999, 91). Ob tem nadaljuje, da še vedno peščica novinarjev brani ideal objektivnosti, slednja je namreč ena njihovih večjih ovir na poti do odgovorne in konstruktivne vloge v javnem življenju. Sicer pa Iggers (1999, 92) ugotavlja še, da novinarji in medijski raziskovalci govorijo o objektivnosti v vsaj dveh različnih kontekstih. Ko novinarji govorijo o objektivnosti, mislijo predvsem na njihove trditve, dejstva, fotografije, ki ustrezajo temu, kakšne so stvari v resnici. Termin objektivnosti pa se lahko razume tudi kot niz različnih postopkov novinarja, s katerimi skuša doseči objektivnost. Ob tem Iggers (1992, 93) še trdi, da zagovorniki objektivnosti ne govorijo več o tem, da je objektivnost v praksi mogoče doseči, ampak raje uporabljajo trditev, da v praksi ne bo mogoče nikoli doseči popolne objektivnosti, je pa naloga novinarjev, da se čim bolj približajo objektivni resnici.

V Kodeksu novinarjev Slovenije (2010) že 1. člen govori o preverljivosti, in sicer »novinar mora preverjati točnost zbranih informacij in se izogibati napakam. Na preverljivost se nanaša tudi 4. člen, ki govori o tem, da novinar ne sme zamolčati informacij, ključnih za razumevanje obravnavane teme. Tudi prvi člen Muenchenske deklaracije (1971) pravi, da novinar spoštuje resnico in pravico občinstva, da jo izve, ne glede na to, kakšne bi bile možne posledice zanj osebno.

Zahteva preverljivosti je določena v 6. členu Kodeksa novinarjev Slovenije (2010), ki določa, da mora novinar, kadar je le mogoče, navesti vir informacije. V skladu s 15. členom Kodeksa slovenskih novinarjev (2010) je »novinar dolžan ločiti informacijo od komentarja. Razlika med poročilom o dejstvih in komentarjem mora biti dovolj razvidna, da lahko naslovnik sporočila loči med dejstvi in stališči novinarja.«

Alan (2001, 23) piše, da je najpomembnejša vloga odgovornega novinarstva podajanje informacij, gledalci, bralci in poslušalci pa naj sami sprejmejo končno odločitev o določenem dogodku. Novinarjem svetuje naj vedno poročajo o vseh vpletenih straneh, svoje mnenje pa naj izpustijo.

Kot trdi Smith (2008), se novinarji pri poročanju o tragičnih dogodkih soočajo z neizogibno dilemo, ali pristopiti do oseb, ki so v šoku zaradi tragedije. Kot so povedali nekateri novinarji, je najpomembneje z žrtvami tragedij ravnati kot s sočlovekom. Kljub temu pa veliko ljudi v tragičnih situacijah želi, da se jih pusti same, zato morajo novinarji njihove želje spoštovati. Ker je jeza velikokrat posledica travme, lahko žrtve svojo jezo znesejo na preveč radovedne novinarje. V primeru, ko so intervjuji izvedeni na pravilen način in z občutkom za sočloveka, so lahko za žrtev tudi pozitivni. Nekateri ljudje namreč želijo svojo tragično zgodbo deliti s svetom (Smith 2008, 218–220).

Smith ugotavlja tudi, da se številni novinarji, zlasti časopisni poročevalci, izogibajo izražanju sočutja. Verjamejo, da je sočutje v nasprotju z objektivnim poročanjem, ki je cilj večine poročevalcev, kljub dvomu, ali je to mogoče ali sploh zaželeno. Pri objektivnem poročanju naj bi bili poročevalci opazovalci, ne pa sodelujoči v zadevah, o katerih poročajo. Poročevalci se v zgodbah naj ne bi ukvarjali z ljudmi, ampak naj bi bili nepristranski opazovalci. Mogoče je tudi, da bi poročevalci zaradi sočutja postali neodločni in pozabili na svojo obvezo do obveščanja javnosti (Smith 2008, 214).

3.3.4 Viri informacij

Strentz (1989, 109) deli vire informacij na dve skupini:

1. Konvencionalni viri, ki so pogostejši: predstavniki oblasti in različnih organizacij za odnose z mediji, tiskovne konference, javni dokumenti.
2. Novinarji pa manj pogosto pristopajo k manjšinskim skupinam in strokovnjakom s posameznih področij.

Novinarji najprej uporabijo uradne vire in nato vključijo še ostale, da so njihove zgodbe uravnotežene. Izbira virov lahko pomembno vpliva na zgodbo in podatke, ki so posredovani občinstvu (Smith 2009, 125). Kot piše Pezdirc (2007, 46), je odgovornost novinarja tudi v tem, da ne ubere najlažje poti in ne vključi v svoja poročila samo uradnih virov, ki so pogosto le orožje propagande.

Tudi Poler Kovačičeva (2004, 55) ugotavlja, da pritiski rokov in zahteve po pridobivanju objavno-vrednih informacij spodbujajo odvisnost od uradnih virov – vlade, parlamenta, policije, ipd. »Za vse te institucije oziroma njihove uradne predstavnike je verjetno, da bodo vredni objave – tudi zato, a ne samo zato – ker imajo moč in ker na številne načine vplivajo na vsakdanje življenje ljudi« (Poler Kovačič 204, 55). Avtorica nadaljuje, da novinarji potrebujejo dostop do virov, ki so verodostojni ter jih obenem lahko hitro in redno oskrbujejo z dogodki ali izjavami, ki jih je možno oblikovati v novice. Ob tem dodaja še, da morajo biti zgodbe dovolj znane, vsaj glede vsebine, da bodo pritegnile občinstvo, vendar tudi nove in potemtakem neznane, da si zaslužijo oznako novic. Uradni viri se po mnenju Poler Kovačičeve (204, 56) tudi najuspešneje prilagajajo zahtevam neizogibne rutinizacije novinarskega dela, povezane s prizadevanji novinarjev, da bi se držali konvencije objektivnosti.

4 Metodologija

Študije razkrivajo, da so novinarji na terenu velikokrat nepripravljeni, ko poročajo o tragičnih dogodkih; takrat se soočajo z različnimi emocionalnimi in etičnimi vprašanji (Kay in drugi 2012, 236). Da bi uresničila cilj tega diplomskega dela, zastavljam dve raziskovalni vprašanji:

RV1: Katere so ključne etične dileme urednikov, novinarjev in fotoreporterjev tiskanih medijih pri poročanju o migrantih?

RV2: Kako uredniki, novinarji in fotoreporterji tiskanih medijev razrešujejo posamezne etične dileme, s katerimi se srečujejo pri poročanju o migrantih?

V diplomskem delu bom uporabilo metodo poglobljenega intervjuja, da bom raziskala, katere so ključne etične dileme urednikov, novinarjev in fotoreporterjev tiskanih medijev pri poročanju o migrantih, ter kako so jih razreševali. Poglobljeni intervju raziskovalcu omogoča vpogled v osebne izkušnje urednikov, novinarjev in fotoreporterjev pri poročanju o migrantih.

Po Neumanu (2011, 406) poglobljeni intervju pomeni skupno sodelovanje raziskovalca in respondenta. Slednji je aktivni udeleženec, ki razkriva svoja čustva, poglede in razmišljanja o vnaprej dogovorjeni temi. Gre za tako imenovani »pogovorni dogodek«, ki je bližje sproščenemu pogovoru kot vnaprej določenemu modelu izpraševanja. Kljub temu pa se od sproščenega pogovora razlikuje v tem, da ima natančno določen namen, in sicer izvedeti čim več o določenem dogodku, v katerem je bil intervjuvanec udeležen.

Kot pišeta Lamut in Macur (2012, 147), s poglobljenim intervjujem poskuša raziskovalec podreti globlje v problem raziskave, kot je to mogoče s strukturiranim intervjujem. Srečanja med raziskovalcem in informatorjem so usmerjena v razumevanje pogledov, ki jih ima vprašani o izkušnjah, doživetjih in situacijah.

Vogrinc (2008, 111) pravi, da z globinskim intervjujem posegamo podrobneje in globlje v opise ter pojasnjevanja, razlage, primerjave raznih dejanj, dogodkov, pojavov, ljudi in drugega iz vpraševančevih izkušenj in doživetij. Navadno gre za nestrukturirano in precej prožno obliko intervjuja, kar pomeni, da raziskovalec specifična vprašanja oblikuje sproti med potekom intervjuja. Tako kot pri vseh oblikah nestandardiziranega intervjuja je tudi pri globinskem najpomembneje ustvarjanje sproščenega in zaupnega ozračja med raziskovalcem in vpraševancem.

Po Legardu in drugih (2003, 141) sta del poglobljenega intervjuja tako struktura kot fleksibilnost. Tudi v primeru, če je intervju popolnoma nestrukturiran, ima lahko raziskovalec vnaprej pripravljene teme, o katerih želi govoriti z intervjuvancem, interakcija med njima poteka naravno in spontano. Z različnimi tehnikami spraševanja spraševalec poskuša doseči poglobljena razmišljanja o določeni temi.

Glede na izbrano temo in raziskovalni vprašanji ter naravo poglobljenega intervjuja menim, da je izbrana metoda raziskovanja najprimernejša za razumevanje stališč, mnenj, občutij in vedenj urednikov, novinarjev in fotoreporterjev pri poročanju o migrantski krizi.

Geografsko sem se osredotočila na poročanje o migrantski krizi med oktobrom in decembrom 2015 v severovzhodni Sloveniji, in sicer na primeru treh tiskanih medijev: regionalni Štajerski tednik, ki izhaja dvakrat tedensko na območju Podravja, regionalni tednik Vestnik (območje Pomurja) in regionalni splošnoinformativni dnevnik Večer.

Splošno-informativni dnevnik Večer je najstarejši časnik na Slovenskem in najmočnejši medij v regiji, njegov doseg je namreč 39,9 odstotka. Po Nacionalni raziskavi branosti (2013/2014) tiskana izdaja vsakodnevno doseže 108.000 bralcev, en izvod v povprečju bere 6,3 ljudi. Gre za edini splošnoinformativni-dnevni časopis, ki ima sedež v Mariboru. Dogajanje v Ljubljani pokrivajo z obsežnim dopisništvom, močne so tudi regionalne štajerske, koroške in pomurske vsebine. Naklada časopisa se giba okoli 33.000 izvodov (Večer 2016).

Štajerski Tednik je regionalni časopis, ki izhaja dvakrat tedensko (torek in petek). Vsebinsko zajema dogajanje v Spodnjem Podravju in Prlekiji ter aktualne dogodke po Sloveniji in v

svetu. Povprečna naklada je 12.000 izvodov, od tega je 7.500 naročnikov. Na področju Spodnjega Podravja s Prlekijo je najmočnejši tiskani medij (Štajerski tednik 2016).

Vestnik – regionalni informativni tednik za Pomurje – je družinski regionalni časopis z informativnimi, gospodarskimi, kulturnimi, razvedrilnimi in drugimi vsebinami za vse generacije. Osrednjo pozornost namenja dogajanju, aktualnim temam in zanimivostim v severovzhodni Sloveniji, na območju med Dravo in Rabo na Madžarskem, ker živijo porabski Slovenci. Je politično nevtralen in neodvisen časopis. Izhaja v poprečni tedenski nakladi 16.000 izvodov, po Nacionalni raziskavi branosti (2013/2014) en izvod prebere nekaj manj kot štiri bralci, ki jih je skupaj okrog 63.000. Je najbolj bran regionalni časopis v Sloveniji, v regiji Pomurje pa sploh najbolj bran časopis, saj dosega več kot 55-odstotni delež branosti in je med najvplivnejšimi mediji v tem delu države (Vestnik 2016).

Pri vsakem mediju sem opravila intervjuje z urednikom, novinarjem, ki je o migrantih poročal s terena, in fotoreporterjem, skupno 8 poglobljenih intervjujev. Uredniku Vestnika, ki je o vsebinah odločal med oktobrom in decembrom 2015, se je delovno razmerje v začetku letošnjega leta prekinilo, sodelovanje v raziskavi pa je odklonil. Ker gre za območje, kjer se je gibalo veliko število migrantov, sem ocenila, da je časopis Vestnik kljub temu eden izmed pomembnih členov diplomskega dela.

Za intervjuje sem izbrala urednike, novinarje in fotoreporterje, ki so bili med oktobrom in decembrom 2015 aktivno vpeti v poročanje o migrantski krizi.

Matija Stepišnik, univ. dipl. novinar, je na Večeru zaposlen od leta 2006. V letu 2010 je postal urednik notranje politike in gospodarstva. Kot urednik je pomembno soodločal o objavi prispevkov o migrantski krizi. Takrat je bil star 34 let.

Vojislav Bercko, univ. dipl. pravnik, je na Večeru aktiven že od leta 1989. Gre za izkušenega novinarja, ki je sicer zadnjih 15 let urednik zunanje politike. Ko je poročal o migrantih, je bil aktiven predvsem v vlogi novinarja, in sicer je spremljal dogajanje na bližnjem mejnem prehodu Šentilj, z migranti se je srečal tudi v Brežicah, Rigoncih, Dobovi. Star je bil 49 let.

Andrej Petelinšek je zaključil Srednjo šolo za fotografijo in oblikovanje, na Večeru je kot fotoreporter zaposlen od leta 2012. Bil je aktiven na več kriznih žariščih, in sicer v Šentilju, Dobovi, Rigoncih, Gruškovju, Črnem Lesu in Šentilju. V času migrantske krize v Sloveniji je bil star 38 let.

Simona Meznarič, univ. dipl. novinarka, je v uredništvu Štajerskega tednika zaposlena od leta 2004. Do leta 2006 je bila njena funkcija dnevna urednica, nato je postala pomočnica

odgovornega urednika, leta 2013 pa glavna in odgovorna urednica. Leta 2015 je bila stara 48 let.

Mojca Zemljarič, dipl. novinarka (UN), je pred tremi leti začela delati kot preiskovalna novinarka Štajerskega tednika, pred tem je bila dolgoletna novinarka Radia Ptuj. Njeno glavno področje dela je sicer gospodarstvo, v času migrantske krize pa je poročala o ilegalnih prehodih migrantov čez zeleno mejo v občinah Zavrč in Cirkulane. O migrantski krizi je poročala v 34-letu starosti.

Črtomir Goznik, univ. dipl. ekonomist, je fotoreporter Štajerskega tednika od leta 1997. Migrante je fotografiral na bližnjem mejnem prehodu Gruškovje in pri prehodu čez zeleno mejo v Dolanah, takrat je bil star 35 let.

Andrej Bedek, univ. dipl. obramboslovec, je kot novinar pri Vestniku zaposlen od leta 2003, zadolžen je za pokrivanje črne kronike. Med novembrom in decembrom 2015 je bil star 39 let, poročal pa je o prehodu migrantov čez zeleno mejo, obiskoval sprejemne centre in spremljal dogajanje na meji v Dobovi.

Nataša Juhnov je fotoreporterka Vestnika 28 let. Z migranti se je srečevala predvsem na območju Prekmurja, obiskala je tudi sprejemne centre. V času migrantske krize je bila stara 47 let, sicer pa je zaključila Srednjo šolo za oblikovanje.

Da bi odgovorila na raziskovalni vprašanji, sem intervjuvancem zastavila vprašanja o tem, s kakšnimi etičnimi dilemami so se srečevali pri poročanju o migrantski krizi med oktobrom in decembrom 2015. V nadaljevanju so se vprašanja nanašala na to, kako so etične dileme razreševali.

Intervjuje sem opravila v živo, posnela z diktafonom in kasneje pretipkala. Intervjuje sem opravila med 13. in 18. junijem 2016. Posamezen intervju je trajal od 20 do 30 minut.

5 Rezultati

Polovica intervjuvancev ni vedela, kaj etična dilema sploh je oziroma o etičnih dilemah pri poročanju o migrantih sploh niso razmišljali. Skozi pogovor in več podvprašanj se je nato izkazalo, da so se pri svojem delu vendarle soočali z določenimi etičnimi dilemami. Nekateri intervjuvanci se namreč etičnih dilem niso zavedali, vendar lahko iz njihovih odgovorov posredno sklepamo o obstoju etičnih dilem.

Novinarji so se na terenu najpogosteje soočali z etično dilemo, ali naj dajo prednost pravici javnosti do obveščenosti ali pravici migrantov do zasebnosti. Etične dileme so se pojavljale tudi pri vprašanju objektivnosti in pri tem, kako poročati in katere vire izbrati.

Pri analizi odgovorov fotoreporterjev lahko posredno razberemo, da so se predvsem soočali z dilemo, ali opravljati svoje delo ali pomagati migrantom, spraševali so se tudi, kdo jim daje pravico fotografirati migrante v tako težkih trenutkih. Fotoreporter Večera je zatrdil, da se z etičnimi dilemami ni soočal, kljub temu pa je na terenu migrantom priskočil na pomoč.

Na uredniški ravni je bila najpogostejša dilema predvsem v tem, kako čim bolj uravnoteženo in celovito predstaviti dogajanje na terenu.

Razlike v dojemljanju in razreševanju etičnih dilem se kažejo tudi na ravni izbranih časopisov. Večer je na primer več prostora namenil migrantski krizi, tudi veliko novinarjev je pokrivalo teren, informacije so nato še dodatno preverjali v uredništvu. Veliko časa so posvetili diskusijam o tem, kako poročati in kaj je v skladu z novinarskimi normami. Gre vendarle za dogodke, ki niso vsakdanji in pri katerih je potrebno imeti veliko mero senzibilnosti. Večerovi uredniki so se torej odločili, da bodo že v začetku zavzeli določeno stališče, h kateremu morajo vsi sodelavci težiti.

Pri obeh regionalnih časopisih so bili novinarji in fotoreporterji prepuščeni sami sebi in lastni intuiciji. V Štajerskem tedniku so migrantski krizi namenili veliko manj prostora, o migrantih so večinoma poročali v času ilegalnih prestopov, novinarka je sicer obiskala tudi sprejemni center, pri svojem delu pa posebnih napotkov s strani urednice ni prejela. Novinar in fotoreporterka Vestnika sta migrantsko krizo spremljala bolj poglobljeno, z migranti sta preživela veliko časa, delovala sta tudi kot prostovoljca. Sicer pa s strani urednika nista dobivala posebnih navodil, zgodbe in reportaže sta pripravljala samoiniciativno, urednika pa sta morala tudi prepričevati, da je migrantsko krizo uvrstil na naslovnico.

5.1 Etične dileme novinarjev, urednikov in fotoreporterjev pri poročanju o migrantih

Na podlagi analize intervjujev lahko izpostavim naslednje dileme, ki so se izkazale posredno skozi odgovore intervjuvancev:

5.1.1 Dilema med pravico javnosti do obveščенosti in pravico migrantov do zasebnosti

V uredništvu Večera so novinarji v pogovoru z uredniki večkrat izpostavili dilemo, kje so meje pri poročanju o migrantih:

Mislim, da torej nismo nikjer prestopili meje, da bi posegli v samo intimo teh ljudi, ki so se znašli v begunskem valu, brez njihove privolitve nismo vstopali recimo v begunske centre oz. v začasna prebivališča. Naš princip je bil, da smo v primeru njihovega pristanka pisali o njihovih zgodbah in jih o njih spraševali. Enako so se seveda obnašali tudi naši novinarji kot tudi fotoreporterji, tako da bistvena dilema torej na eni strani ostati človek, ostati pa seveda tudi novinarski profesionalec, ki prinaša resnico, ki prinaša celovito informacijo (Stepišnik 2016).

S to dilemo so se največ soočali fotoreporterji in novinarji. Slednji so sicer izpostavili, da so migrante vedno vprašali za dovoljenje za intervju, iz česar lahko sklepamo, da so imeli dilemo, kako bodo pristopili do njih. To dilemo so jim sicer nekoliko pomagali razrešiti tisti migranti, ki so želeli govoriti o svojih zgodbah. Urednik Večera je povedal: »imeli smo debate o tem, kako daleč iti v pridobivanju zgodb, kako pristopiti do beguncev« (Stepišnik Večer). Novinar Večera etične dileme pri tem, kako pristopiti do migrantov, ni zaznal, na terenu pa jih je vedno vprašal za dovoljenje: »večinoma se mi zdi, da smo jim bili novinarji eni psihologi celo, da so oni iskali stik z nami« (Bercko 2016).

Tudi novinar Vestnika etične dileme ni posebej izpostavil, razberemo pa jo lahko iz njegovega odgovora, predvsem v tistem delu, ko navaja, da migrantov ni poglobljeno in podrobno spraševal: »Redki begunci so se skrivali, niso imeli negativnega odnosa, radi so pozirali, takoj so tudi ugotovili, da si novinar. Radi so govorili, v bistvu so to nekako potrebovali, da so si olajšali dušo, zato nismo rabili veliko spraševati, v bistvu so bili idealni sogovorniki, je pa bilo res, da pa nismo šli v podrobnosti« (Bedek 2016).

Fotoreporter Večera dileme ni imel: »sem v tem primeru skušal prikazati situacijo, vse kar se dogaja, želiš pokazati javnosti, zato v tem primeru nisem imel nobene dileme, ali fotografirati migrante ali ne« (Petelinšek 2016).

Z dilemo med pravico javnosti do obveščенosti in pravico migrantov do zasebnosti pa sta se soočala fotoreporterka Vestnika in fotoreporter Štajerskega tednika. Slednji je dilemo prepoznal kot:

Meni je bila ravno to dilema, če nekdo ne želi, da ga fotografiram, ga potem tudi pustim pri miru v narekovajih, jaz sem v bistvu hotel reportažo, jaz nisem hotel neke zgodbe, neke senzacije iz tega delat, meni je bilo samo to, v bistvu kot fotozapis, da se je nekaj dogajalo, jaz se nisem poglobljal v njihove zgodbe, nisem hotel vdirati v njihovo intimo (Goznik 2016).

Tudi fotoreporterka Vestnika je pri sebi prepoznala etično dilemo: »Seveda se mi je pri tem tudi porajalo vprašanje, kdo ti daje to pravico, da ti nekoga fotografiraš, ne vem, morda je bil marsikdo iz fronte, in nisi poznal njegove zgodbe, ampak časopis je pač živa stvar, fotografija ravno tako in svoj posel pač poskušaš opraviti najboljše« (Juhnov 2016). Ob tem je izpostavila dilemo: »Dilema se je predvsem pojavila pri vprašanju, kdo ti sploh daje pravico, da ga fotkaš, ko mu je hudo, ko je na begu« (Juhnov 2016).

5.1.2 Dilema med idealom objektivnosti in pristranskostjo zaradi trpečih

Tako uredniki in novinarji kot fotoreporterji so se soočali s tem, kako čim bolj objektivno poročati o migrantih: »Objektivnost poročanja je bila v našem konkretnem primeru za območje Spodnjega Podravja in nelegalnih prehodov migrantov zelo na udaru. Neželeno je bilo namreč poročanje o deviantnih primerih obnašanja migrantov, ki jih je bilo kar precej, zlasti oktobra 2015, v času kulminacije ilegalnih prehodov na našem območju« (Meznarič 2016).

Urednik Večera je predvsem izpostavil, da se novinarji na terenu velikokrat soočajo s tem, kako ostati čim bolj objektivni: »seveda je na drugi strani težko pričakovati, da bo novinar, ki se je na terenu mesece srečeval s temi zgodbami, ostal popolnoma objektivni. Novinarjem smo povedali, da je zaželeno, da imajo mnenje, da imajo odnos, da pa seveda morajo informacije prinašati selektivno« (Stepišnik 2016).

Novinarji so večinoma zatrjevali, da so sicer težili k objektivnemu poročanju, vendar se jih je stiska migrantov dotaknila: »Čisto objektivni ne moreš biti, dotakne se te, sploh otroci, sploh potem v drugem begunskem valu, ko jih vidiš stisnjene v tisti množici, ki pritiska na policijski kordon in vse skupaj, probaš biti objektivni seveda, to je profesionalna dolžnost, ampak kanček subjektivnosti, tistega človeka v tebi, pa vseeno tolče skoz tekste ven« (Bercko 2016). Novinar Večera se je med drugim spomnil tudi dogodka, ko mu je migrantski deček ponudil vodo: »takrat pa sem šel proč, se vsedo na kamen, pa sem se skoraj razjokal« (Bercko 2016). Kljub temu da je novinar Večera večkrat zatrdil, da se ni soočal z etičnimi dilemami, je ta

trditev v nasprotju z njegovimi izjavami, iz katerih je razvidno, da je bil v dilemi tudi glede objektivnosti: »Ne more pa biti čiste objektivnosti, ne more, pri meni ne, ne moreš biti objektivni, trudiš se, ampak se te dotakne in postaneš subjektiven« (Bercko 2016).

Tudi novinar Vestnika je imele etične dileme glede objektivnosti:

Najprej sem se res vživel noter v tisto zgodbo in jih prikazal morda kot malo bolj dramatične kot žrtve, vsi žrtve seveda niso bili. Verjamem, da me je verjetno pri pisanju zaneslo tisto, ker sem veliko časa preživel med njimi, verjetno sem kar vijugal med tisto mejo objektivnosti. Mogoče sem jih doživel bolj kot žrtve, kar pa ni nujno, da so bili takšne žrtve, ko sem jih mogoče na trenutke prikazal in pa pri pisanju članka doživel (Bedek 2016).

Tako novinarka Štajerskega tednika kot novinar Vestnika sta priznala, da si je bilo za objektivnost težko prizadevati tudi zaradi značilnosti medijev – oba časopisa namreč izhajata v regionalnem okolju, odvisna sta od lokalnih oglaševalcev, tudi od lokalne oblasti: »Po drugi strani pa je problem v tem, da bi težko v tem našem časopisu objektivno poročal o tem, kako nestrpni so ljudje v Lendavi. Gre namreč za majhno okolje, povezani smo seveda z izdajo časopisa, z oddajo oglasnega prostora, z vsem tem smo se seveda odkrito srečevali. Nismo namensko provocirali, zato nismo imeli težav« (Bedek 2016).

Novinarka Štajerskega tednika pa je o pritiskih povedala: »Po mnenju tistih, ki so želeli vplivati na uredniško politiko, bi morali o migrantih poročati samo o tem, kako so ubogi in kako jim je potrebno pomagati« (Zemljarič 2016).

Fotoreporterka Vestnika o objektivnosti pravi: »Ne moreš biti objektivni, ko si na terenu, ko si med ljudmi, je vse drugače. Te zgodbe se te dotaknejo« (Juhnov 2016).

Zgodbe migrantov so se dotaknile tudi fotoreporterja Štajerskega tednika: »Ko vidiš, kakšno dolgo pot so prepotovali, pa dejansko ne vedo, kje bodo pristali, in ko enostavno vidiš, kako se oni zunaj na prostem stiskajo drug ob drugega, in iščejo neko zavetje, neko toplino, da se dobesedno segrejejo, se mi zdi enostavno, da pozabiš stisnit na sprožilec« (Goznik 2016). Fotoreporterka Vestnika je ob prvih prihodih migrantov v Slovenijo najprej pomislila na svetopisemske prizore: »Šok je bil vsekakor meni osebno, tako da nas je ta begunska stvar dobesedno bi lahko rekla okužila že prvi dan in te je držala do zadnjega novembra, ko so odšli« (Juhnov 2016).

5.1.3 Dilema med dolžnostjo opravljati novinarsko delo in pomočjo migrantom

S to dilemo so se največkrat soočali fotoreporterji in novinarji, ki so migrantsko krizo pokrivali na terenu in so bili z migranti v stiku. Fotoreporter Štajerskega tednika je bil na terenu večkrat v dilemi, kako bi jim lahko pomagal:

In tu so potem trenutki, ko bi enostavno najrajši odložil fotoaparatus, pa če bi jim lahko pomagal, bi jim pomagal, ampak enostavno ne vem, s kakšnimi sredstvi bi jim lahko pomagal, in tu sem jaz v bistvu imel neko dilemo, ko imaš neko notranjo stisko, ko si dejansko misliš, čakaj malo, ti si prišel sem dejansko zaslužiti, da boš njih fotografiral, po drugi strani pa oni recimo rabijo pomoč (Goznik 2016).

Fotoreporter Večera je v pogovoru omenil, da je migrantom tudi pomagal: »Ja, na madžarski meji, tam so migranti skušali priti čez ograjo in to sem tudi fotografiral. Ko sem stal pri tej ograji, je prišla družina z malimi otroki, in so me prosili za pomoč, v roke so mi dali dojenčka, ko so plezali pod ograjo, seveda sem jim pomagal« (Petelinšek 2016).

Novinar in fotoreporterka Vestnika sta veliko časa preživeli z migranti, tudi v tistih prvih dneh, ko prehodi čez mejo še niso bili organizirani: »Seveda smo pomagali, problem je bil v začetku, ker ni bilo to tako organizirano. Prvi dan sem šel za 50 ali 60 evrov kupit čokolad in vode, pa tudi cigarete. Novinarji smo bili na samem terenu tista veza med njimi in policisti ter civilno zaščito, pomagali smo jim tudi s prevajanjem, ali pa smo jim kaj razložili, pomagali smo jim seveda« (Bedek 2016). Novinar Vestnika sicer v tem primeru dileme ni posebej izpostavil, lahko pa jo razberemo iz njegovih izjav: »Begunci so me na primer praktično okupirali, sem jim posojal telefone, da so klicali domov, eni so rabili pomoč absolutno, eni so pa to begunsko pot samo izkoristili, da so prišli z nekim svojim namenom do Evrope« (Bedek 2016). Fotoreporterka Vestnika se je odločila tudi, da bo sodelovala kot prostovoljka: »In sem nato pustila fotoaparatus doma in sem v Gornji Radgoni pospremila 1200 beguncev, ki so tisto noč prišli. Razdelili smo jim zajtrke, nekak me je to dobesedno okužilo in nekak me je držalo in me še drži« (Juhnov 2016)

5.1.4 Celovitost poročanja?

Z dilemo o celovitosti poročanja sta se v prvi vrsti soočala urednika: »Upoštevajoč kulturo migrantov ob hkratnem upoštevanju navad in kulture obmejnega prebivalstva sem bila seveda kot odgovorna urednica regijskega medija postavljena pred dilemo, kako poročati o tovrstnih

dogodkih« (Meznarič 2016). Tudi urednik Večera je izpostavil dilemo, koliko objaviti in kaj objaviti: »Osnovna etična dilema oziroma v bistvu osnovni pristop je bil, da vendarle predstavimo begunsko krizo kot eno izmed največjih človeških in humanitarnih tragedij, ki so se zgodile po drugi svetovni vojni« (Stepišnik 2016). V uredništvu Večera so imeli razprave o tem, kako daleč iti v pridobivanju zgodb, kako pristopiti do migrantov in kakšna stališča zavzemati v migrantski krizi: »Absolutno smo pazili, da migrantov nismo dehumanizirali, da jih ne prikazujemo kot neko neprepoznavno amorfno gmoto, ampak smo jih v bistvu poskušali, upali, predstaviti kot ljudi, ki imajo vsak svojo življenjsko zgodbo, in ne kot neko brezimno množico, ki se je zdaj vsula v Evropo« (Stepišnik 2016). Urednik Večera izpostavi več dilem, ki so se pojavljale pri vprašanju celovitosti:

Tukaj so bile dileme, kako to težko, zapleteno in zahtevno zgodbo na enostaven način predstaviti ljudem, da jo bodo razumeli, spraševali smo se, kako kontekstualizirati celotno zgodbo, kako postaviti mednarodni okvir, izvor te zgodbe, to so bile naše ključne usmeritve. V tej visoko čustveni situaciji smo poskušali predstavljati zgodbe v nekih racionalnih okvirjih, da nam zadeva ne bi pobegnila v neke ekstreme šovinizma, primitivnosti, vulgarnosti in tako naprej, v bistvu smo se odločili za svojo pot (Stepišnik 2016).

Zaradi pritiskov na uredniško politiko Štajerskega tednika v času migrantske krize so se pojavljale etične dileme tudi glede uravnoteženosti prispevkov. Po besedah novinarke Štajerskega tednika bi morali o migrantih pisati samo pozitivno: »Ne pa tudi, da so bili v nekaterih primerih nasilni, da so nekateri zavrgli hrano, da naj bi v Šentilju povzročali izgrede, oropali naj bi bencinski servis, iz hiše v Cirkulanah so pobrali lesene dele in s tem zakurili ogenj« (Zemljarič 2016).

Novinar Vestnika se je večkrat znašel v dilemi, ali res objaviti vse, kar so videli na terenu: »Jaz sem bil sam osebno tudi v Dobovi in sem se znašel v dilemi, ali objaviti tisti umazani wc, ali objaviti tiste kupe smeti, ali objaviti tiste kupe hrane, nekateri so jo tudi odvrgli, vse to smo pač nekako zakrili« (Bedek 2016).

V okviru dileme celovitosti poročanja so se uredniki in novinarji soočali tudi s tem, katere vire vključiti, da bodo prispevki uravnoteženi.

Urednik Večera je povedal: »Seveda je bila naša dilema ki smo jo imeli tudi, kdo so sogovorniki, kdo so zunanji sogovorniki v tej zgodbi, nismo dali besede vsakemu, dali smo besedo tistim, za katere smo mislil, da so referenčni relevantni in pa dostojni sogovorniki«

(Stepišnik 2016). V času migrantske krize so se namreč pojavljale tudi zelo negativne izjave v povezavi z migranti:

Predvsem recimo se je pojavila dilema v primeru zelo vulgarnih hujskaških izjav, besnih jeznih izjav domačinov, ki smo jih dobili. Tukaj smo se spraševali, do katere mere objaviti kakšen del te zgodbe in smo vedno znova prišli do odločitve, da se nekatere stvari, ki so kritične do lokalnih oblasti, da povedati brez kletvic, vulgarnih izrazov, brez nekih primitivnih izrazov (Stepišnik 2016).

Urednica Štajerskega tednika je povedala, da so izbirali predvsem uradne vire informacij: »Poglavitni vir informacij so nam bili: Policijska uprava Maribor in Policijska uprava Murska Sobota, Ministrstvo za notranje zadeve, Civilna zaščita, Rdeči križ, Zdravstveni dom Ptuj in Ormož. Kot dodatne vire smo uporabljali izjave občinskih Prostovoljnih gasilskih društev, prebivalcev in tudi migrantov« (Meznarič 2016).

Novinarka Štajerskega tednika sicer dilem glede virov informacij ni omenila, vendar iz njenega odgovora vendarle lahko sklepamo, da se je znašla v dilemi, ali migrante vključiti v prispevke ali ne: »Z migranti nisem govorila, ker sem podvomila v verodostojnost njihovih izjav – osebnih izpovedi, objavljenih v drugih medijih. Vsi so govorili enako ali pa zelo podobno. Kot da bi bili naučeni. Pri poročanju sem v glavnem sledila poročilom uradnih ustanov in organizacij ter svojih ugotovitvam iz terena« (Zemljarič 2016).

Popolnoma drugače pa je na terenu deloval novinar Večera: »Ponavadi je uradni vir pač povedal svoje, toliko jih je prišlo, take težave smo imeli, predvsem torej logistične podatke, to je žal dolgočasnejši del, mi smo bolj iskali njihove zgodbe, ki so tragične, ampak kot sem že petkrat rekel, vedno hočemo ljudem povedat, to so ljudje, ki bežijo pred nečim hudim« (Bercko 2016). Tudi novinarji so imeli dilemo, ali v prispevek zapisati tudi negativne izjave o migrantih:

Smo tudi to objavili, na tak primer sem naletel tu gori pri Črnem lesu, so eni domačini negativno govorili o migrantih, povedal mi je ime in dodal, da ima pravico do svojega mnenja. Logično je, če bi seveda s tem vzbujal sovražnost ali pa pozival k nasilju, da to ne bi objavili, on pa je govoril v negativnem kontekstu in smo objavili. Življenje ni črno ali belo, ampak je sivo (Bercko 2016).

Čim več različnih virov informacij pa so poskušali izbrati tudi na Vestniku:

Probali pa smo dejansko tudi vse vključit, ko smo čakali, da bo prišla druga runda, tudi večkrat, smo delali reportaže o teh prostovoljcih, ki so v ozadju, tudi smo delali

reportažo o teh policistih, ki so s Pomurja hodili v Dobovo, ali pa v Šentilj, tako da smo ves ta segment pokrili, žrtve torej begunce, pa tudi tiste, ki so jim pomagali omogočiti pot v boljše življenje (Bedek 2016).

5.2 Reševanje etičnih dilem pri poročanju o migrantih

Uredniki, novinarji in fotoreporterji so etične dileme pri poročanju o migrantih reševali na različne načine. Nekaterim so bile v pomoč dolgoletne novinarske izkušnje, drugi so si pomagali s kodeksi. V uredništvu Večera so dileme razreševali tudi s posebnimi usmeritvami, ki naj bi jim sledili vsi, ki so pripravljali prispevke o migrantih. Manj napotkov so imeli novinarji in fotoreporterji Vestnika ter Štajerskega tednika.

V intervjujih z uredniki, novinarji in fotoreporterji je posredno mogoče razbrati uporabo naslednjih strategij za razreševanje etičnih dilem:

5.2.1 Reševanje dileme med pravico javnosti do obveščенosti in pravico migrantov do zasebnosti

V uredništvu Večera so novinarjem podali smernice, kako pristopati do migrantov, in posledično so jim pomagali pri razreševanju etičnih dilem:

V bistvu gre za dnevni proces dela, zato smo jih razreševali sproti. Mi smo se na začetku mogoče novinarjem dale neke splošne smernice, usmeritve, predvsem kako in kje je treba paziti, predvsem pri preverjanju informacij in tako naprej, tudi s fotoreporterji smo govorili, kje ne posegati absolutno, kje ne posegati v osebno integriteto, v neko intimnost, v neko zasebnost (Stepišnik 2016).

Glede spoštovanja pravice do zasebnosti pa je Stepišnik povedal:

Na eni strani je potrebno spoštovati pravico teh ljudi, da ne posegaš v njihovo zasebnost, da ne rineš v njih, v kolikor oni ne želijo razlagati svojih življenjskih zgodb, in imajo do tega seveda absolutno pravico. Zato so se novinarji z begunci pogovarjali z veliko mero občutljivosti, pristopili so do tistih, ki so seveda želeli deliti svoje življenjske zgodbe s slovenskimi mediji. (Stepišnik 2016).

Večerov novinar na terenu je to dilemo razrešil tako, da ni pristopal to tistih migrantov, ki z njim niso želeli govoriti: »Vedno sem vprašal za dovoljenje, vprašal sem za ime, in če je rekel, da ga ne bo ga povedal, sem mu sicer rekel samo ime, brez priimka, to se je tudi

dostikrat zgodilo, včasih pa pač kdo ni hotel, pa pač ok« (Bercko 2016). V dani situaciji pa je večkrat presodil, da bo dal prednost pravici migrantov do zasebnosti: »Absolutno sem dal prednost zasebnosti in absolutno nisem drezal z vprašanji, ko so se bili pripravljene pogovarjati, so se odprli in so govorili kot dež. /... / Če je telesna govorica pokazala, pusti me pri miru, sem pustil človeka pri miru in sem šel dalje« (Bercko 2016).

Novinar Vestnika je dilemo razreševal tako, da migrantom ni postavljajl preveč vprašanj, raje je počakal, da so oni prišli k njemu: »Ni bilo težko z njimi navezati stike. Tudi naš prekmurski melos teh policistov in pripadnikov Rdečega Križa, vsi so imeli tak pristen odnos in se je dalo navezovati stike, zgodilo se je tudi že, da so oni sami vmes navezovali stike« (Bedek 2016).

Ravno nasprotno je etične dileme razreševala novinarka Štajerskega tednika: »Ko sem poročala o nelegalnih prehodih državne meje, sem sledila absolutni pravici javnosti do obveščnosti: na katerem mestu so skupine tisoče tujcev nelegalno prestopile državno mejo, kje se gibajo, kje jih bodo službe zaščitile in reševanja ter državne varnosti namestile«. Dilemo glede zasebnosti pa je razrešila tako, da do migrantov ni pristopala.

Fotoreporterji so dilemo med javnosti do obveščnosti in pravico do zasebnosti razreševali na različne načine. Fotoreporter Večera je migrante prosil za dovoljenje: »Če sem bil kdaj v dvomih, sem šel k osebi, ki sem jo nameraval fotografirati, in jo prosil za dovoljenje« (Petelinšek 2016). Fotoreporter Večera etičnih dilem ni zaznal, je pa govoril o tem, kako jih je na terenu razreševal, zato lahko sklepamo, da se je z etičnimi dilemami vendarle soočal: »Jaz sem dal prednost pravici javnosti do obveščnosti. S fotografijami sem namreč skušal prikazati situacijo, v kateri so se migranti znašli, kako so bili utrujeni, in kaj vse so morali preživljati na poti do njihovega končnega cilja« (Petelinšek 2016).

Fotoreporter Štajerskega tednika je dilemo razrešil na način, da je fotografiral z večje razdalje: »V bistvu ti greš tja iz čisto egoističnih namenov, da narediš dobro fotografijo, ti ne greš kot fotoreporter nekomu pomagati, ker je bila meni ravno to dilema, ker če nimam namena iti pomagati tudi nimam pravico v njegovo zasebnost vdirati, tu je meni bila ta dilema, zato sem jaz držal distanco, fotografiral sem tiste, ki so mi to dovolili« (Goznik 2016). Fotoreporterka Vestnika je dilemo razrešila na način: »Tisti, ki se niso želeli, se itak niso želeli« (Juhnov 2016). Dilemo pa je razreševala na način: »Nekako pač delaš po svoji lastni intuiciji, po nekem svojem lastnem občutku« (Juhnov 2016).

5.2.2 Reševanje dileme med idealom objektivnosti in pristranskostjo zaradi trpečih

Na Večeru so poskušali zadostiti obema vrednotama, zato so predvsem sledili smernicam Kodeksa novinarjev Slovenije:

Zato je bila naloga uredništva, da je v bistvu skozi vsa ta sidra, skozi vse te principe, ki so zapisani v kodeksu, sidra etičnega presojanja, ki jih ponuja kodeks, da v bistvu pri nekih zapletenih zgodbah, gremo skozi vse te dileme – pravice do zasebnosti, pravice do točnosti poročanja, večkrat smo torej pri določenih zgodbah uporabili tudi načela kodeksa. Mislim, da pri nobeni zgodbi nismo padli, če se nam je zgodil kakšen zdrs, smo netočnosti seveda popravili (Stepišnik 2016).

Prispevke o migrantih pa so poskušali uravnotežiti tudi na naslednji način: »Smo pa seveda absolutno postregli tudi s kakšnimi neprijetnimi informacijami, zgodbami, ker nikakor ni naloga medijev, da bi izkrivljali resnico begunskega vala, ampak je pač treba z zadostno mero iskati ravnotežje med servisom informacij na eni strani in zgodbami beguncev na drugi strani« (Stepišnik 2016).

Urednica Štajerskega tednika je pri svojem delu in usmerjanju novinarjev dala prednost predvsem normi objektivnosti:

Neprijetno je bilo poslušati »navodila«, kako naj bi se poročalo o migrantskem toku v našem okolju. Menim, da je korektno in objektivno poročanje edina pravilna usmeritev in osnovna premisa novinarskega dela, zato tudi tako imenovanih navodil (bodisi v smeri zgolj »pozitivnega« bodisi v smeri zgolj »negativnega«) poročanja o migrantski problematiki nismo upoštevali (Meznarič 2016).

Pritiske na uredniško politiko so razreševali tako, da jih v primeru, ko so imeli preverjene informacije, niso upoštevali: »Kljub določenim pritiskom in neodobravanju smo en izrazit primer takšnega obnašanja (z vsemi dokazi) tudi objavili« (Meznarič 2016).

Nekateri intervjuvanci so v pogovorih povedali, da jih je stiska migrantov prizadela:

Društvo novinarjev je že pred begunsko krizo objavil ta kodeks in sem ga imel v glavi, a predvsem so to izkušnje. Ko sva recimo bila v Dolgi vasi, ko je bilo res vse v razsulu, tam je bilo tristo ljudi, ni bilo zadosti vode, hrane, tudi noč so preživel v nekem šotoru na odprtem, ne vem držal si nekak teh pravil igre. Sam pri sebi si nekako reševal dileme, pa tudi s pogovori z drugimi novinarji (Bedek 2016).

Fotoreporter Štajerskega tednika je skušal ostati nepristranski opazovalec na način, da se migrantom ni preveč približal:

Jaz imam sicer pri fotografiranju vedno pristop, da nikoli nisi dovolj blizu, ampak pri teh stvareh saj pravim, pa vidim stisko nekih ljudi, pa nočem vstopat v njihov prostor, tu pa je recimo edini spekter, edina zvrst fotografije ali kakorkoli bi se izrazo, ko pa imam neko kritično distanco. Ker enostavno ne vem, zdi se mi, to preveč intimna stvar, da bi lahko nekdo, ki ni v tvojem ožjem krogu, da bi lahko vstopal v njegov svet, ali kako se naj izrazim v njegov prostor, in enostavno se v tem primeru držim nazaj (Goznik 2016).

5.2.3 Reševanje dileme med dolžnostjo opravljati novinarsko delo in pomočjo migrantom

Odpravljanje dileme med pomočjo ljudem in opravljanjem svojega dela so intervjuvanci utemeljevali na različne načine. Urednik Večera je izpostavil novinarjevo poslanstvo: »Mislim, da je ključna naloga novinarja in hkrati tudi njegova pomoč v tem, da piše o tem, da poroča in pač na ta način lahko po moje daleč največ naredi, skratka svoj posel opravlja maksimalno, naša naloga je v bistvu bila, da pišemo dobro, kakovostno, celovito, in po moje smo na takšen način lahko najbolj pomagali tudi ljudem« (Stepišnik 2016).

Fotoreporter Večera je dilemo razrešil na drugačen način: »Migrantom sem pomagal, ko sem z delom že zaključil. V vsakem primeru menim, da so to situacije, v katerih moraš pomagati« (Petelinšek 2016). Tako novinar kot fotoreporterka Vestnika sta na terenu pomagala migrantom, zato sta dolžnost opravljati novinarsko delo nekoliko potisnila v ozadje.

5.2.4 Reševanje dileme glede celovitosti poročanja

S to dilemo so se največkrat soočali novinarji in uredniki. Urednik Večera je poudaril: »Ključna je bila zavestna odločitev, dogovor na ravni uredništva, da informacije, ki jih novinarji dobijo na terenu in jih pošljejo na uredništvo, še dodatno preverimo pri ustreznih sogovornikih« (Stepišnik 2016). Prav tako je pri tem izpostavil: »Mislim, da mora vsak novinar pri sebi opraviti ta algoritem etičnega preverjanja, skozi kodeks, pri nekih dilemah morajo naprej ta razmislek opraviti pri sebi, potem pa je seveda absolutno stvar debate z urednikom« (Stepišnik 2016). Celovitost poročanja pa so dosegli tudi z vključevanjem različnih virov informacij:

Imeli smo izjave teh ljudi, ki so se znašli v težki situaciji, prav tako nismo zanemarili zgodb domačinov, ki so imeli veliko vprašanj, vsi seveda niso bili seveda zadovoljni s potekom zgodbe, bili so jezni, razburjeni, tudi ta vidik zgodbe smo predstavili. Zgodbe beguncev smo prikazali celovito in prikazali smo jih tako, kot je to potrebno po novinarskih standardih (Stepišnik 2016).

Nekateri intervjuvanci pa so izpostavili tudi, da so jim bile v tem primeru v pomoč dolgoletne novinarske izkušnje:

Meni je pomagalo predhodno terensko delo na kakšnih drugih zgodbah. Pomagale so mi izkušnje, ki sem jih imel tudi sam, iz na primer poročanja iz Grčije, iz arabske pomladi v Egiptu, kjer sem bil kot novinar, vse te izkušnje so mi pomagale razumeti ta širši kontekst, ki je manjkal v slovenskih medijih, manjkala je razlaga, zakaj se je sploh to zgodilo, kaj je vzrok, povod celotne begunske zgodbe. To ozadje vseh zgodb, ki sem ga imel iz lastnega terenskega novinarskega dela, iz nekaterih držav, iz katerih so prihajali ljudje, kjer sem bil v stiku s pretežno muslimansko populacijo, ker sem razumel to drugačnost (Stepišnik 2016).

V pomoč pa so jim bile tudi dodatne smernice poročanja o migrantski krizi, ki jih je posredovalo Društvo novinarjev Slovenije:

Kjer smo opozorili na to, da se pojavljajo absolutno ne-novinarske prakse, da se mora novinar absolutno izogniti kakršnih koli hujskaški, ksenofobni in drugi retoriki. Opozorili smo, da je kodeks pri teh zadevah zelo jasen in da ga je treba spoštovati, predvsem zaradi občutljivosti trenutka za same begunce in pa seveda zaradi občutljivosti celotne zgodbe za našo lokalno nacionalno javnost (Stepišnik, 2016).

Urednica Štajerskega tednika je sledila načelom Kodeksa novinarjev Slovenije: »Kot odgovorni urednici mi je bil v prvi vrsti vodilo etični kodeks novinarskega poročanja in Zakon o medijih« (Meznarič 2016). Etične dileme so odpravili: »z usmeritvijo v poročevalne članke, brez konfrontacije različnih stališč v mnenjskih člankih v času kulminacije migrantskih nelegalnih prehodov meje« (Meznarič 2016).

Tudi novinarji so v pogovorih izpostavili izkušnje, ki so jim pomagale pri dilemah glede celovitosti prispevkov: »Mogoče je moja prednost ali pa slabost v tem, da poznam begunsko problematiko že iz balkanskih vojn, da sem že takrat pokrival, poznam recimo zelo dobro z bližnjega vzhoda palestinsko vprašanje, tako da mi je bil malo lažje« (Bercko 2016). V pomoč pa jim je bil tudi Kodeks novinarjev Slovenije: »To pa ja logično ja, da moraš poznat kodeks,

saj človek bi ga moral imeti že v svojem genu zapisanega, novinarski kodeks ok, če si novinar ga itak moraš poznati in se moraš itak cel čas ravnati po njem, ne samo v begunski krizi ali pa črni kroniki ali pa kjerkoli« (Bercko 2016).

Novinar Vestnika je etično dilemo glede celovitosti razrešil tako, da je nekatere dogodke, katerim je bil priča, zamolčal: »Smo pa pazili, da nismo objavljali fotografij tistih smeti, umazanih prostorov, kasneje smo se najavili, da pridemo v nastanitveni center, z organizatorjem smo se dogovorili, da pridemo takrat, ko bo prazen, ko ga bodo počistili, ko bodo čakali na novo skupino. Te nekako negativne strani, ki so spremljale to krizo, smo pač porinili na stran« (Bedek 2016).

Intervjuvanci so tudi različno pristopali do virov informacij. Na Večeruh so sledili smernicam novinarske etike:

To pomeni, da smo zjutraj velikokrat staknili glave in smo rekli, da nekih sogovornikov, ki bodo prilivali samo ognja na ogenj v to razpravo ne bomo spustili, za vsak vidik zgodbe smo izbrali najbolj primernega sogovornika, to so bile tiste operativne odločitve, ki pa imajo tudi svojo uredniško, etično komponento, kakorkoli. Že z izbiro sogovornikov ne dovoliš, da so neke meje prestopljene, da se ne kršijo norme novinarskega profesionalizma (Stepišnik 2016).

Novinarka Štajerskega tednika je to dilemo razrešila tako, da je v prispevkih uporabila samo uradne vire informacij, zgodbe migrantov pa je niso zanimale:

Z migranti nisem govorila, ker sem podvomila v verodostojnost njihovih izjav – osebnih izpovedi, objavljenih v drugih medijih. Vsi so govorili enako ali pa zelo podobno. Kot da bi bili naučeni. Pri poročanju sem v glavnem sledila poročilom uradnih ustanov in organizacij ter svojih ugotovitvam iz terena. Objavljali smo v glavnem informacije, potrjene pri uradnih virih: policija, ministrstva, civilna zaščita, dobrodelne organizacije. Kot dodatne vire sem uporabila izjave lokalnih gasilskih društev in lokalnih prebivalcev (Zemljarič 2016).

Novinar Vestnika je izpostavil prednost pridobivanja informacij v lokalnem okolju: »Tu je bila zdaj vseeno ta prednost, da je Pomurje lokalno okolje, tu je bil dober pretok informacij, ves čas smo bili na liniji s policisti, tudi z župani, z nekaterimi smo se tudi slišali, npr. ob petih zjutraj« (Bedek 2016).

6 Razprava

Etične dileme sem pri urednikih, novinarjih in fotoreporterjih prepoznala posredno iz njihovih odgovorov. Novinarka Štajerskega tednika, novinar Večera in fotoreporter Večera so sicer v pogovoru zatrjevali, da pri poročanju o migrantih niso imeli etičnih dilem, vendar so večkrat izpostavili rešitve etičnih dilem, česar pa se očitno niso niti zavedali. Zato lahko sklepamo, da so se tudi oni soočali z etičnimi dilemami, vendar jih niso znali prepoznati oziroma ubesediti. Večina intervjuvancev je imela težave tudi s samim razumevanjem termina »etična dilema«, zato so predhodno potrebovali dodatna pojasnila glede teme intervjuja. Podobno ugotavlja tudi Poler Kovačičeva (2014, 126), da imajo novinarji in uredniki težave, ko bi morali sistematično poimenovati etične dileme in navesti strategije reševanja.

Od osmih intervjuvancev sta se sicer s predmetom Novinarska etika srečala le dva, v uredništvih pa etiki ne posvečajo veliko pozornosti: izstopa urednik Večera, kjer so sprejeli določene etične smernice za poročanje o migrantski krizi, tako novinarjem kot fotoreporterjem pa so podali jasna navodila. Zanimivo sicer je, da tako intervjuvani novinar kot fotoreporter Večera etičnih dilem nista prepoznala, iz njunih odgovorov pa sem lahko posredno prepoznala več dilem.

Analiza intervjujev je pokazala, da so intervjuvanci imeli štiri skupne etične dileme. Pri vseh sta se pojavljali dilema med pravico javnosti do obveščенosti in pravico migrantov do zasebnosti ter dilema med idealom objektivnosti in pristranskostjo zaradi trpečih. Novinarji in fotoreporterji, ki so veliko časa preživeli v stiku z migranti, so se soočali z dilemo med dolžnostjo opravljati novinarsko delo in pomočjo migrantom. Dilemo glede celovitosti poročanja pa so imeli uredniki in novinarji.

Z dilemo med pravico javnosti do obveščенosti in pravico migrantov do zasebnosti so se soočali vsi intervjuvanci, vendar jo lahko iz odgovorov razberemo zgolj posredno, saj je večina intervjuvancev ni prepoznala kot dilemo. Najverjetneje zato, ker so bili migranti pripravljani sodelovati in povedati svoje zgodbe. Novinarji so večkrat izpostavili, da sicer dileme niso imeli, vendar so hkrati zatrjevali tudi, da so migrante vedno vprašali za dovoljenje, tiste, ki niso želeli govoriti, pa so raje pustili pri miru. Iz tega lahko sklepamo, da so intervjuvanci imeli etično dilemo, kako pristopati do migrantov in kje določiti mejo. To je zatrdil tudi urednik Večera, ki je poudaril, da so se z novinarji večkrat pogovarjali o tem, kje je meja med pravico javnosti do obveščенosti in pravico migrantov do zasebnosti. Fotoreporterji so imeli različne odgovore, fotoreporter Večera dileme ni izpostavil, drugače pa

sta zatrdila fotoreporterka Vestnika in fotoreporter Večera, ki sta se večkrat spraševala o tem, ali imata pravico fotografirati osebe v stiski. Tisti, ki so govorili z migranti, so do njih pristopali vljudnostno in z občutkom za njihovo stisko. Podobno ugotavlja Muller (2010, 7), ki je opravil intervjuje s številnimi ljudmi, ki so bili na različne načine vpleteni v poročanje o hudem požaru (»Črna sobota«) v Avstraliji; vsi intervjuvanci so se strinjali, da gre za izredni travmatični dogodek, v katerem je potrebno do žrtev pristopati zelo previdno, in sicer naj bi novinarji v takih primerih ravnali po naslednjih načelih:

1. Predhodno soglasje je potrebno tako za fotografije kot za intervjuje.
2. Zavrnitev intervjuja je hkrati tudi zavrnitev fotografije.
3. Žrtvam je potrebno postaviti vprašanje glede sodelovanja le enkrat, nadlegovanje ni sprejemljivo.
4. Izogibati se je potrebno trenutkov žalovanja in vstopa v intimnost.
5. Če žrtev ne vključimo v prispevke, smo jih na nek način izdali.
6. Potrebno je prepoznati ranljivost žrtev, ki pred tem niso bile navajene sodelovati z mediji.
7. Določena stopnja vdora je sprejemljiva, vendar mora biti minimalna.

Večino teh načel so upoštevali tudi intervjuvanci pri poročanju o migrantih, saj so etične dileme razreševali tako, da so migrante predhodno vprašali za soglasje, njihove zavrnitve so upoštevali, prepoznali so tudi njihovo ranljivost. Tudi Kay in drugi (2010) ugotavljajo, da med novinarji vedno bolj narašča zavedanje, da je potrebno o ljudeh, ki so doživeli tragične dogodke, poročati z veliko mero senzibilnosti in spoštovanja. Na drugi strani pa novinarji in uredniki posvečajo premalo pozornosti temu, kako poročanje o tragičnih dogodkih vpliva na skupnost (Kay in drugi 2010, 437). Avtorji nadaljujejo, da bi morala biti skrb za prebivalce in celotno skupnost še posebej pomembna, ko se poroča o tragičnih dogodkih. Nikakor ne dvomijo o tem, da bi novinarji v teh primerih opustili »težka vprašanja« in raziskovanje določenih podrobnosti o dogodku. Zato so pomembni pogovori o teh temah, skozi katere lahko poročevalci o tragičnih dogodkih razvijejo bolj čustven in socialen pristop (Kay 2010, 437). Pri poročanju o migrantski krizi so uredništva sprejemala različne odločitve, na Večeru so se o dilemah pogovarjali na vsakodnevni uredniških sestankih, težave pa so postopoma tudi razreševali, hkrati so uredniki novinarjem in fotoreporterjem podali jasne smernice za

poročanje o migrantih. Urednica Štajerskega tednika pa novinarjem ni podala nobenih napotkov za poročanje o migrantski krizi, hkrati v uredništvu tudi niso upoštevali nobenih drugih napotkov, na primer smernic, ki jih je v času migrantske krize pripravilo Društvo novinarjev Slovenije. Novinarka Štajerskega tednika je na terenu dala prednost pravici javnosti do obveščenosti, do migrantov pa ni pristopala.

Tudi novinar in fotoreporterka Vestnika sta bila prepuščeni sami sebi, dileme pa sta razreševala na podlagi lastnih izkušenj in medsebojnih pogovorov. Kot je razvidno iz odgovorov fotoreporterjev, so dali prednost pravici migrantov do zasebnosti, fotoreporter Štajerskega tednika je namreč migrante fotografiral z razdalje, fotoreporterka Vestnika ni fotografirala tistih, ki tega niso želeli, tudi fotoreporter Večera je zatrdil, da je v določenih primerih migrante vprašal za dovoljenje, čeprav je najprej zatrjeval, da ni imel nobenih dilem. Nadalje so izpostavili še, da niso iskali senzacionalističnih fotografij, v prvi vrsti je bil njihov cilj dokumentirati dogajanje. Torej so ravnali ravno nasprotno od tega kar ugotavlja Dakskobler (2004), ki trdi, da je za fotoreporterje zlata jama predvsem osebna stiska ljudi, trpljenje in žalost. Fotografije, ki jih posnamejo na krajih nesreč ali večjih kriz, veljajo za dobro fotoreporterstvo in so ponavadi med prvimi tremi nagrajenimi fotografijami v najpomembnejših kategorijah natečaja za najboljšo novinarsko fotografijo.

Druga dilema, s katero so se soočali vsi intervjuvanci, je dilema med idealom objektivnosti in pristranskostjo zaradi trpečih. Tako za urednike, novinarje in fotoreporterje je objektivno poročanje še vedno eden izmed ciljev poročanja. Oba urednika sta stremela k temu, da bi novinarji lahko s terena čim bolj objektivno poročali, hkrati pa je na primer urednik Večera povedal, da bi novinar, ki se na terenu srečuje s stisko ljudi, težko bil objektivni. Kot piše Košir (2003, 111), je novinarska objektivnost ideal, h kateremu je treba stremeti, pri tem pa se zavedati, da ni v zmožnosti človeškega pogleda, da bi jo dosegli. Oba novinarja sta izpostavila, da sta poskušala objektivno poročati, vendar sta tudi sama doživljala stisko migrantov. Povedala sta, da popolnoma objektivni ni mogoče biti, senzibilnost in čustveno doživljanje dogodkov pa vplivata tudi na vsebino prispevkov. Fotoreporterka Večera je povedala, da v takih primerih objektivnosti ni.

Kot ugotavlja Vobič, so sodobni pristopi v medijskih in novinarskih študijah k novinarski objektivnosti kot diskurzivnemu jedru novinarstva različni. Skupno pa jim je, da je novinarska objektivnost nedosegljiva, norma novinarske objektivnosti pa polna antagonizmov (Vobič 2008, 118). Glede na različne teorije Vobič definira več različnih pristopov k objektivnosti:

1. Novinarstvo je potrebno osvoboditi objektivnosti.

2. Novinar naj sprejema objektivnost kot ideal, h kateremu je vedno potrebno stremeti.
3. Objektivnost je nedosegljiv cilj.

Večina intervjuvancev pri poročanju o migrantski krizi objektivnost sprejema kot ideal, iz odgovorov pa je razvidno, da poskušajo vsi objektivno poročati. Da je objektivnost v takih kriznih situacijah nedosegljiva, meni le fotoreporterka Vestnika.

S tretjo dilemo, tj. med dolžnostjo opravljati novinarsko delo in pomočjo migrantom, so se soočali predvsem novinarji in fotoreporterji, torej tisti, ki so največ časa preživel na terenu, in bili v stiku z migranti. Gre torej za dilemo, ki jo definirajo Kay in drugi (2010), na eni strani slediti dolžnosti opravljati svoje delo in na drugi strani pa pomagati migrantom – torej biti »dobri Samaritanci« ali predvsem dobri novinarji oz. fotoreporterji. Novinarji in fotoreporterji, razen novinarke Štajerskega tednika, so skušali zadostiti tako dolžnosti opraviti novinarsko delo kot pomagati migrantom. Novinar Vestnika je migrantom posodil telefon, kupil hrano in vodo, fotoreporterka Vestnika se je odločila, da bo v enem od sprejemnih centrov delovala kot prostovoljka. Fotoreporter Večera je migrante celo z avtomobilom prepeljal do meje, kar je bilo kaznivo dejanje, dilemo pa je razrešil tako, da je migrante najprej fotografiral in jim nato pomagal. Iz odgovorov intervjuvancev je razbrati tudi, da so bile okoliščine take, da nisi mogel delovati samo kot nekdo, ki služi javnosti in svojemu poklicu, ali delovati kot robot. Kot piše Willis (2003), bi novinarji doživljali veliko manj pritiskov, če bi lahko delovali kot roboti – nevtralnno in brez čustev, vendar so v prvi vrsti ljudje, in mnogi trpijo v primerih, ko so priče tragičnim dogodkom ali ko govorijo s tistimi, ki so se znašli v kriznih situacijah. Avtor sicer ugotavlja, da bi moral biti po mnenju tradicionalistov novinar nepristranski opazovalec, nevtralni razsodnik, ki posreduje informacijo o dogodku bralcem in gledalcem. Čustva bi namreč lahko obarvala prispevke tako, da ne bi več vsebovali pravih dejstev. V primeru migrantske krize so bili intervjuvani novinarji in fotoreporterji najprej ljudje.

Zadnja dilema, ki je skupna intervjuvancem, je dilema glede celovitosti poročanja. Z njo so se soočali uredniki in novinarji. Po besedah urednika Večera so temu vprašanju posvečali veliko časa, kako torej zgodbo migrantov čim bolj celovito in jasno predstaviti z različnih zornih kotov, s čim več različnimi, tudi relevantnimi viri. Tudi urednica Štajerskega tednika se je soočala z dilemo, kako o tovrstnih, nevsakdanjih dogodkih sploh poročati. Zbiranje informacij določajo kriteriji objavnosti vrednosti, ki so izraz oblasti/moči ter dogodkom, problemom in virom podeljujejo legitimnost in avtoriteto (Vobič 2008, 118).

Novinar s selekcijo izbere dogodke in informacije, ki jih bo vključil v novinarski prispevek, in zavrže tiste, ki v nadaljevanju sporočanja procesa ne bodo vključene (Vobič 2008, 118). Novinar je pred kriteriji objave vrednosti skorajda nemočen in težko ubeži njihovi institucionalizirani moči, četudi se je zaveda in ji poskuša kljubovati. »Novinar je v normativni okvir novinarske objektivnosti, ki narekuje ločevanje med dejstvi in mnenji, sklicevanje na vire, uravnoteženost in enak dostop do informacij, vpet že na začetku sporočanja procesa, toda udejanja se v njegovi zadnji fazi« (Vobič 2008, 119).

Celovito poročanje je zato zahtevna naloga tudi za novinarje. Novinarji, ki pokrivajo travmatične dogodke, se soočajo tudi z uredniški pritiski v smislu: »pridobi zgodbo in to čim prej«. Ob tem se poraja vprašanje, kakšne so posledice njihovega vpletanja za tiste ljudi, ki so se znašli v tragičnih okoliščinah, so zaradi poročanja povzročili še dodatno bolečino, ali s svojim poročanjem škodujejo žrtvam, pišejo Kay in drugi (2010).

Sykes in drugi (2003, 73) ugotavljajo, da so prispevki o tragičnih in dramatičnih dogodkih zelo pomemben del novic. Novinarji pa morajo iti na zahtevo urednikov na teren in pridobiti vse te zgodbe, pri tem pa imajo na voljo zelo malo smernic. Nekateri se odločijo, da bodo žrtve ignorirali, in sicer na način, da govorijo samo z uradnimi viri. Podobno se je odločila tudi novinarka Štajerskega tednika. Na drugi strani so tisti novinarji, ki pristopijo do ljudi s tragično izkušnjo. Kot svetujejo avtorji, je primerno poročanje o tragičnih dogodkih takšno, da novinarji z žrtvami ravnajo tako, kot bi si želeli, da bi v podobnih okoliščinah drugi ravnali z njimi.

Novinar Vestnika je na primer zamolčal nekatere dogodke, katerim je bil priča na terenu (smrad, nasilje, zavržena hrana). Presodil namreč je, da so se migranti znašli v taki situaciji zaradi nekaterih zunanjih dejavnikov, in s temi zgodbami ni želel med ljudmi spodbujati še dodatnih stereotipov. Na Štajerskem tedniku teh negativnih zgodb, dogodkov niso zamolčali, tudi na Večeru niso ničesar olepševali, objavili so tudi negativne izjave o migrantih, vendar so se izogibali vulgarnim in hujskaškim izjavam.

Na prvo raziskovalno vprašanje lahko odgovorim, da so se uredniki, novinarji in fotoreporterji soočali z etičnimi dilemami pri poročanju o migrantih. Gre za dileme, ki se sicer pojavljajo pri poročanju o tragičnih dogodkih, in sicer dilemo med pravico javnosti do obveščenosti in pravico migrantov do zasebnosti, dilemo med idealom objektivnosti in pristranskostjo zaradi trpečih, dilemo med dolžnostjo opravljati novinarsko delo in pomočjo migrantom in dilemo glede celovitosti poročanja. V odgovorih nisem zasledila, da bi se uredniki, novinarji in fotoreporterji Večera soočali z drugačnimi dilemami kot v uredništvu Štajerskega tednika ali

Vestnika. Vsekakor so tisti, ki so več časa preživali na terenu, imeli več etičnih dilem. Uredniki so se največkrat srečevali z dilemo glede objektivnega in celovitega poročanja, novinarji, ki so veliko časa preživali na terenu, so imeli največ težav pri vprašanju, kako obveščati javnost in na drugi strani varovati zasebnost migrantov, prav tako so tehtali med tem, ali pomagati migrantom ali ostati nepristranski opazovalec. Tudi fotoreporterji so se največkrat soočali z dilemo med dolžnostjo opravljati novinarsko delo in pomočjo migrantom, spraševali pa so se tudi o tem, kdo jim daje pravico fotografirati migrante.

Na drugo raziskovalno vprašanje lahko odgovorim, da so uredniki, novinarji in fotoreporterji etične dileme razreševali intuitivno, saj se njihovega razreševanja sploh niso zavedali. Podobno ugotavlja tudi Poler Kovačičeva (2014, 125), in sicer, da etično presojanje ne poteka kot strukturiran, sistematičen in teoretsko utemeljen proces, ampak izvira predvsem iz intuicije in zdravega razuma, podprtih z izkušnjami iz prakse in odvisnih od posameznikove osebne občutljivosti za etično. Avtorica ta pristop razloži z dejstvom, da novinarsko delo – zaradi vstopnih pogojev v poklic – lahko opravljajo tudi osebe brez specifičnega strokovnega znanja. K intuitivni, hitri oziroma rutinizirani presoji gotovo prispeva tudi časovni pritisk.

Intervjuvanci so v odgovorih največkrat navajali rešitve etičnih dilem, katerih pa niso dojemali kot take. Dilemo med pravico javnosti do obveščenosti in pravico migrantov do zasebnosti so razreševali tako, da so migrante prosili za dovoljenje, intervjuje so opravili samo s tistimi, ki so to želeli, postavljali so manj vprašanj in niso bili vsiljivi, v enem primeru novinarka do migrantov ni pristopala. Pri dilemi med idealom objektivnosti in pristranskostjo zaradi trpečih so povedali, da niso mogli ostati objektivni, nekateri so zatrjevali tudi, da ob takih tragičnih dogodkih objektivnosti ni, eden izmed fotoreporterjev pa se je znašel tako, da je migrante fotografiral od daleč. Dilemo med dolžnostjo opravljati novinarsko delo in pomočjo migrantom so nekateri razreševali tako, da so najprej opravili svoje delo in jim nato pomagali, nekateri so se vključili tudi kot prostovoljci. Celovitost poročanja pa so dosegali tako, da so v prispevke vključevali različne vire informacij, določeni mediji so nato v uredništvih pridobile informacije še dodatno preverjali.

Pri poročanju o migrantski krizi so etične dileme razreševali tudi s pomočjo Kodeksa novinarjev Slovenije in Zakona o medijih, nekateri so si pomagali z izkušnjami, ki so jih pridobili na podobnih terenih, drugi so se pri reševanju etičnih dilem posvetovali tudi z drugimi novinarji oziroma uredniki.

Analiza intervjujev je torej pokazala, da se uredniki, novinarji in fotoreporterji pri poročanju o migrantski krizi soočajo z več etičnimi dilemami, ki jih poskušajo razreševati na različne načine, pri tem pa se predvsem opirajo na svojo lastno presojo in intuicijo.

7 Sklep

Uredniki, novinarji in fotoreporterji so se pri poročanju o migrantih soočali z etičnimi dilemami. Največ težav so imeli tisti, ki so morali sprejemati odločitve na terenu, velikokrat so se namreč znašli v nepredvidljivih situacijah, ki so značilne za tragične dogodke. Intervjuvanci so imeli štiri skupne etične dileme: dilemo med pravico javnosti do obveščnosti in pravico migrantov do zasebnosti, dilemo med idealom objektivnosti in pristranskostjo zaradi trpečih, dilemo med dolžnostjo opravljati novinarsko delo in pomočjo migrantom in dilemo glede celovitosti poročanja. Etične dileme sem prepoznala posredno iz odgovorov, saj večina intervjuvancev etičnih dilem ni znala natančno opredeliti. Uredniki so se večkrat soočali z dilemo glede celovitosti poročanja, novinarji so tehtali, ali naj dajo prednost pravici javnosti do obveščnosti ali pravici migrantov do zasebnosti, fotoreporterji pa so se ukvarjali s tem, kako ostati nepristranski opazovalec. Vsem intervjuvancem je bilo skupno to, da so se zavedali, da gre izredni dogodek, ki nikogar ni pustil ravnodušnega, nekateri so bili v šoku, ob prizorih so celo zajokali in migrantom pomagali. Intervjuvanci so največ časa razlagali, na kakšen način so etične dileme razreševali. Uredniki so se ravnali v skladu s Kodeksom novinarjev Slovenije, nekateri so upoštevali še dodatne smernice, ki jih je v tistem času podalo Društvo novinarjev Slovenije. V uredništvu Štajerskega tednika teh smernic niso upoštevali, sledili pa so kodeksu, Zakonu o medijih in skušali težiti predvsem k idealu objektivnosti. Etične dileme so razreševali tako, da so o migrantih poročali zgolj z dejstvi, prednost so dali uradnim virom informacij, do migrantov pa novinarka ni pristopala. Gre za manjše uredništvo, kjer za pripravo bolj poglobljenih prispevkov o migrantih novinarji nimajo časa, vsakodnevno pa morajo pripraviti več prispevkov z različnih področij. Najverjetneje tudi zato tej temi niso dali večjega poudarka, o etičnih dilemah pa se niso pogovarjali. Ravno obratno je bilo v uredništvu Večera, kjer je bilo na terenu več ekip novinarjev, informacije so še dodatno preverjali, novinarje in fotoreporterje pa so oborožili z dodatnimi napotki za poročanje o migrantih, dileme pa so razreševali na vsakodnevni uredniških sestankih. O migrantih so poročali z veliko mero senzibilnosti, na prvo mesto so postavili človeško plat. Enako odločitev so sprejeli tudi na Vestniku, kjer je novinar določene negativne informacije o migrantih celo zamolčal.

Kot ugotavljajo Kay in drugi (2010, 421), večina novinarjev nima formalnega znanja o tem, kako se soočiti z žrtvami nesreč, tragedij ali nasilja. Pri poročanju o migrantski krizi so intervjuvanci etične dileme razreševali tako, da se tega sploh niso zavedali, torej so se odločali hipoma, v skladu z njihovo lastno presojo in zdravim razumom.

Novinar ima kot predstavnik svoje profesije izjemno moč. Karkoli kot nosilec te moči – svobode in odgovornosti – počne, mora početi odgovorno. Kot imetnik tolikšne moči, si ne more privoščiti intuitivnega stihijskega presojanja. Zavezan je posebnim dolžnostim, ki jih lahko v smislu opravljanja določene profesije – torej profesionalno – uresničuje le, če pozna temelj svojega delovanja. Ko novinar moralno presoja, mora utemeljeno misliti, da se odloča prav (Poler Kovačič 2005, 191–192).

Na poročanje o tragičnih dogodkih uredniki, novinarji in fotoreporterji niso posebej pripravljene, v bistvu so vrženi na teren, kjer se nato vsak znajde po svoje. Prav gotovo bi bilo smiselno, da bi za boljše poročanje v takih primerih urednike, novinarje in fotoreporterje dodatno izobrazili, tudi v okviru formalnega izobraževanja, več pozornosti pa bi morali poročanju o tragičnih dogodkih dati tudi uredniki.

Zaradi majhnega števila intervjujev in kvalitativne analize ugotovitev naloge ne moremo posplošiti na vse, ki so poročali o migrantih, že majhen vzorec pa nakazuje, da so se uredniki, novinarji in fotoreporterji pri poročanju o migrantih soočali z etičnimi dilemami, razreševali pa so jih tako, da se tega sploh niso zavedali. V nadaljnjih raziskavah bi bilo smiselno vzorec razširiti in raziskati tudi vpliv izobrazbe urednikov, novinarjev in fotoreporterjev na njihovo poročanje oziroma prepoznavanje in reševanje etičnih dilem. Posledično bi lahko ugotovili, ali izobrazba na kakršenkoli način pripomore k prepoznavanju in razreševanju etičnih dilem. Raziskavo bi bilo smiselno dopolniti tudi s tekstovno analizo novinarskega sporočanja, s katero bi lahko ugotovili, kako so bili migranti v časopisih prikazani.

8 Literatura

1. Alan, Jeff. 2001. *Responsible Journalism: a practical guide for working and aspiring journalists*. Chicago: Bonus Books.
2. Batziou, Athanasia. 2011. *Picturing Immigration*. Chicago: Bristol.
3. Bedek, Andrej. 2016. Intervju z avtorico. Murska Sobota, 15. junij.
4. Bercko, Vojislav. 2016. Intervju z avtorico. Maribor, 15. junij.
5. Bertrand, Claude-Jean. 2002. *Media Ethics & Accountability Systems*. New Brunswick, New Jersey: Transaction Publishers.
6. Borrourghs, Elaine. 2015. Discursive representation of illegal immigration in the Irish newsprint media: The domination and multiple facts of the control argumentation. *Discourses & Society* 26 (2): 165–183.
7. Burn Coleman, Elizabeth in Caron Eastgate Dann. 2016. Privacy and the public interest. *European Journal for the Philosophy of Communication* 7 (1): 57–70.
8. Cohen, S. 2002. *Folk devils and moral panics: the creation of the mods and rokes*. London: Routledge.
9. Dakskobler, Luka. 2004. *Etični vidik novinarske fotografije*. Dostopno prek: <http://www.slo-foto.net/clanki/52/eticni-vidik-novinarske-fotografije> (1. julij 2016).
10. Day, Louis Alvin. 2006. *Ethics in media communications: cases and controversies*. Belmont: Thomson Wodsworth.
11. Dej, Alvin Luis. 2004. *Etika u medijima: primeri in kontraverze*. Beograd: Medija centar in Plus.
12. Društvo novinarjev Slovenije. 2015. *Poziv novinarjem in medijem glede poročanja o begunski krizi*. Dostopno prek: <http://novinar.com/8219> (1. junij 2016).
13. Goznik, Črtomir. 2016. Intervju z avtorico. Ptuj, 13. junij.
14. Greenberg, Joshua in Sean Hier. 2001. Crisis, Mobilization and Collective Problematization: »illegal« Chinese migrants and the Canadian news media. *Journalism Studies* 2 (4): 563–583.

15. Hassane, Souley. 2009. Mainstream Media vs. Ethnic Minority Media: Integration in Crisis. V *Media Migration Integration: European and North America perspectives*, ur. Rainer Geissler in Horst Pöttker, 117–143. Beilefeld: Transcript.
16. Herceg, Petra. 2009. Migrants and Ethnic Minorities in Austria: Assimilation, Integration and the Media. V *Media Migration Integration: European and North America perspectives*, ur. Rainer Geissler in Horst Pöttker, 71–97. Beilefeld: Transcript.
17. Horsti, K. 2008. Europeanisation of public debate, Swedish and Finnish News of African Migration to Spain. *The Public* 15 (4): 41–54.
18. Iggers, Jeremy. 1999. *Good News, Bad News*. Boulder (Colorado): Westview Press.
19. IPSO. 2016. *Editor's Code of practice*. Dostopno prek: www.ipso.co.uk/IPSO/cop.html (12. junij 2016).
20. Independent Press Standards Organisation. 2016. About IPSO. Dostopno prek: <https://www.ipso.co.uk/about-ipso/> (16. Junij 2016).
21. Juhnov, Nataša. 2016. Intervju z avtorico. Murska Sobota, 15. junij.
22. Kim, V. S. in J. D. Kelly. 2010. Public reactions toward an ethical dilemma faced by photojournalists: examining the conflict between acting as a dispassionate observer and acting as a »Good Samaritan«. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 87 (1): 23–40.
23. King, Russel in Nancy Wood. 2000. *Media and migration: constructions of mobility and difference*. London: Routledge.
24. Kay Linda, Rosemary C. Reilly, Kate Connolly, Stephen Cohen. 2010. Help or harm: Symbolic Violence, Secondary Trauma and the Impact of Press coverage on a Community. *Journalism Practice* 4 (4): 421–438.
25. Kay Linda, Elyse Amend in Rosemary C. Reilly. 2012. Journalism on the spot: Ethical dilemmas when covering trauma on the implications for journalism education. *Journal of Mass Media Ethics* 27: 235-247.
26. *Kodeks Društva profesionalnih novinarjev (SPJ)*. 1996. Dostopno prek: <http://www.znp.si/castno-razsodisce/kodeks-zdruzenja-poklicnih-novinarjev> (15. junij 2016).

27. *Kodeks novinarjev Slovenije*. Dostopno prek: http://razsodisce.org/kodeks_ns_txt.html (5. junij 2016).
28. Košir, Manca. 2003. *Surovi čas medijev*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
29. Lamut, Urša in Mirna Macur. 2012. *Metodologija družboslovnega raziskovanja, od zasnove do izvedbe*. Ljubljana: Vega.
30. Legard, Robin, Jill Keegan in Kit Ward. 2003. In-depth Interviews. V *Qualitative Research Practice, A Guide for Social Science Students and Researchers*, ur. Jane Ritchie in Jane Lewis, 138–169. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
31. Leudar, Ivan, Jacqueline Hayes, Jiri Nekropil in Johanna Turner Baker. 2008. Hostility themes in media, community and refugee narratives. *Discourses & Society* 19 (2): 187–221.
32. Merrill, John C. 1997. *Journalism Ethics, Philosophical Foundations for News Media*. Bedford, Boston, New York: St. Martin's Press.
33. Meznarič, Simona. 2016. Intervju z avtorico. Ptuj, 16. junij.
34. Mihelj, Sabina. 2004. Negotiating European Identity at the Periphery: Media Coverage of Bosnian Refugees and Illegal migration. *Changing Media Changing Europe* 1: 165–189.
35. Ministrstvo za notranje zadeve. 2015. *Poročilo o drugem valu migracij*. Dostopno prek: http://www.mnz.gov.si/si/novinarsko_sredisce/novica/browse/19/article/12208/9561/b18d8eb33bb1dd621b54310691317cd2/ (12. junij. 2016).
36. Montali, Lorenzo, Paolo Riva, Alessandra Frigerio in Silvia Mele. 2013. The representation of migrants in the Italian press. *Journal of Language & Politics* 12 (2): 226–250.
37. *Muenchenska deklaracija*. 1971. Dostopno prek: <http://www.znp.si/castno-razsodisce/muenchenska-deklaracija> (10. junij 2016).
38. Muller, Denis. 2010. Ethics and trauma: Lessons from Media Coverage of Black Saturday. *Australian Journal of Rural Health* 18: 5–10.
39. Nacionalna raziskava branosti. 2013/2014. *Valutni podatki*. Dostopno prek: <http://www.nrb.info/podatki/index.html> (5. junij 2016).

40. Neuman, W. Lawrence. 2011. *Social Research Methods, Qualitative and Quantitative Approaches*. Boston: Pearson.
41. Patterson, Philip in Lee Wilkins. 2001. *Media Ethics: issues&cases*. New York: McGraw–Hill.
42. Petelinšek, Andrej. 2016. Intervju z avtorico. Maribor, 15. junij.
43. Pezdirc, Marjetka. 2005. *Etične dileme pri poročanju o terorističnih napadih, diplomsko delo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
44. Philo, Greg, Pauline Donald in Emma Briant. 2013. *Bad News for Refugees*. London: Pluto Press.
45. Poler, Melita. 1994. Ethical issues in journalism an the media. *Teorija in praksa* 31(2): 191-193.
46. --- 1997. *Novinarska etika*. Ljubljana: Magnolija.
47. Poler Kovačič, Melita. 2004. *Novinarska (iz)virnost, Novinarji in njihovi viri v sodobni slovenski družbi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
48. --- 2005. Utemeljeno moralno presojanje v novinarstvu. V *Uvod v novinarske študije*, ur. Melita Poler Kovačič in Karmen Erjavec, 189–257. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
49. --- 2011. Kaj je novinarstvo, kdo je novinar?. V *Uvod v novinarstvo*, ur. Melita Poler Kovačič, 15–80. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
50. --- 2014. Etične dileme slovenskih spletnih novinarjev in urednikov. V *Javnost* 21: 113–130.
51. Pöttker, Horst. 2009. Successful Integration? Media and Polish Migration in the German Empire at the Turn of the 20th Century. V *Media Migration Integration: European and North America perspectives*, ur. Rainer Geissler in Horst Pottker, 9–27. Beilefeld: Transcript.
52. Ragin, Charles C. 2007. *Družboslovno raziskovanje, Enotnost in raznolikost metode*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
53. Retief, Johan. 2002. *Media ethics: an introduction to resposible journalism*. Oxford: Oxford Univerity Press.

54. Sanders, Karen. *Ethics & Journalism*. 2003. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
55. Smith, Ron F. 2009. *Ethics in Journalism*. Malden, Oxford, Carlton: Blackwell.
56. SPJ. Dostopno prek: <http://www.spj.org/> (18. Julij 2016).
57. Rovšek, Jernej. 2005. *Zasebno in javno v medijih*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
58. Stepišnik, Matija. 2016. Intervju z avtorico. Maribor, 15. junij.
59. Strentz, Herbert. 1989. *News sources: accomplices shaping and misshaping the news*. Iowa: University Press.
60. Sykes, Jolyon, Gary Embelton, Kerry Green, Cratis Hippocrates in Ian Richards. 2003. Covering Trauma: Suggestions for a more collaborative approach. *Australian Journalism Review* 25 (2): 73–83.
61. Šinkovec, Janez. 1997. Varstvo zasebnosti v tisku in drugih medijih. *Pravna praksa* 9: 2–6.
62. *Štajerski tednik*. Dostopno prek: <http://www.tednik.si/predstavitev> (3. junij 2016).
63. Taylor, John. 1998. *Body Horror: photojournalism, catastrophe and war*. New York: New York University Press.
64. *The National Press Photographers Association Code of Ethics*. 1999. Dostopno prek: [https://nppa.org/code of ethics](https://nppa.org/code-of-ethics) (15. junij 2016).
65. UNHCR. 2015. *Begunci in mediji*. Dostopno prek: <http://www.unhcr-centraleurope.org/si/pdf/novice-v-besedi-in-sliki/mediji-in-begunci-nasveti-za-novinarje-in-fotografe.html> (10. junij 2016).
66. *Ustava Republike Slovenije* (URS-NPB9). Ur. l. RS 33/91 (28. december 1991).
67. Van Dijk, T. A. 2000. New(s) Racism: A Discourse Analytical Approach. V *Ethnic Minorities and the Media*, ur. S. Cottle, 33–49. Buckingham: Open University Press.
68. Van Gorp, Baldwin. 2005. Where is the frame? Victims and Intruders in the Belgian Press Coverage of the Asylum Issue. *European Journal of Communication* 20: 484–507.
69. Večer. 2016. *Korporativna brošura*. Dostopno prek: http://predstavitev.vecer.com/v1/sl/_PDF/Korporativna_brosura.pdf (3. junij 2016).

70. Vestnik. 2016. *O Vestniku*. Dostopno prek: <http://www.vestnik.si/vestnik/o-vestniku/> (3. junij 2016).
71. Videmšek, Boštjan. 2016. *Na begu, Moderni eksodus (2005–2016) z begunci in migranti na poti proti obljubljenim deželam*. Ljubljana: UMco.
72. Vobič, Igor. 2008. Mitologija novinarske objektivnosti: revizija Barhesovega koncepta mita. *Družboslovne razprave XXIV* (58): 107–125.
73. Vogrinc, Janez. 2008. *Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
74. Willis, Jim. 2003. *The Human Journalist*. Westport, London: Praeger.
75. Zemljarič, Mojca. 2016. Intervju z avtorico. Ptuj, 13. junij.

Priloga A: Intervju z Matijo Stepišnikom

S katerimi etičnimi dilemami ste se soočili pri poročanju o migrantih?

Osnovna etična dilema oziroma v bistvu osnovni pristop je bil, da vendarle predstavimo begunsko krizo kot eno izmed največjih človeških in humanitarnih tragedij, ki so se zgodile po drugi svetovni vojni. Kako, z absolutno senzibilnostjo, človeškim pristopom in pa obenem spoštovanjem profesionalnih standardov, ljudem predstaviti resnico, trpko in žalostno resnico nekega zelo težkega obdobja. Na eni strani smo pač vedeli, da je treba ljudem prinašati absolutne, točne, natančne, verodostojne in precizne informacije o tem, kako begunski val gre čez Slovenijo, begunsko pot čez Slovenijo, na drugi strani pa smo seveda želeli predstaviti begunce kot ljudi s tragično življenjsko usodo, ki so pač na neki točki zaradi, v veliki večini zaradi vojne, morali zapustiti svoje domove. Tako smo predvsem težili k temu, da v bistvu skozi njihove osebne zgodbe, predstavim ta begunski tok, ki je šel tudi čez Slovenijo. Na eni strani je potrebno spoštovati pravico teh ljudi, da ne posegaš v njihovo zasebnost, da ne rineš v njih, v kolikor oni ne želijo razlagati svojih življenjskih zgodb in imajo do tega seveda absolutno pravico. Zato so se novinarji z begunci pogovarjali z veliko mero občutljivosti, pristopili so do tistih, ki so seveda želeli deliti svoje življenjske zgodbe s slovenskimi mediji. Absolutno smo pazili, da migrantov nismo dehumanizirali, da jih ne prikazujemo kot neko neprepoznavno amorfnó gmoto, ampak smo jih v bistvu poskušali upali predstaviti kot ljudi, ki imajo vsak svojo življenjsko zgodbo, in ne kot neko brezimno množico, ki se je zdaj vsula v Evropo. Tako da je bila to zdaj v bistvu naša temeljna usmeritev. Torej na eni strani verodostojnost, točnost, preciznost informacij, na drugi strani pa seveda absolutno zavračanje kakršnekoli dehumanizacije teh ljudi, ki se je zgodila, v katerem izmed slovenskih medijev.

Kje je meja pri poročanju o tragičnih dogodkih, kot je migrantska kriza?

Predvsem se mi zdi, da v takšnih tragičnih zgodbah, zame je begunska zgodba zelo tragična zgodba, gre za zgodbo o vojni, o človeških stiskah, ki si jih danes v tem prostoru težko predstavljamo, zato se mi zdi prva novinarjeva naloga, da ostane v prvi vrsti človek, da ostane nekdo, ki skuša razumeti to stisko, s katero so se soočali ljudje v tem begunskem valu. Pri čemur je seveda absolutno logično, da so nekaterih begunski val izkoristili in tudi o tej temnejši plati begunske krize je treba verodostojno pisati. Predvsem smo na Večeru absolutno spoštovali pravila, spoštovali smo režim, ki je bil vzpostavljen, tudi s strani slovenske oblasti, tu predvsem mislim na to, kje lahko z begunci vzpostavimo stik, kje lahko dobimo njihove

zgodbe, intervjuje in tako naprej. Mislim, da torej nismo nikjer prestopili meje, da bi v posegli v samo intimo teh ljudi, ki so se znašli v begunskem valu, brez njihove privolitve nismo vstopali recimo v begunske centre oz. v začasna prebivališča. Naš princip je bil, da smo v primeru njihovega pristanka, pisali o njihovih zgodbah in jih o njih spraševali. Enako so se seveda obnašali tudi naši novinarji kot tudi fotoreporterji, tako da bistvena dilema torej na eni strani ostati človek, ostati pa seveda tudi novinarski profesionallec, ki prinaša resnico, ki prinaša celovito informacijo. Po drugi strani pa je bila naša naloga, da razbijemo neke manipulacije, razbijemo neke stereotipe, predsodke ki so se bodisi s političnih ali drugih interesnih motivov pojavljali v slovenskih medijih. Skratka želeli smo, da razprava o beguncih ostane v nekih racionalnih okvirjih, da med ljudmi ne sejemo nekega nepotrebnega strahu, ki so ga sejali nekateri politiki, da v bistvu poročamo o tej begunski krizi z informacijami, ki smo jih pridobili. V javnost nismo dali nobene informacije brez dodatnega preverjanja, sploh na terenu so se novinarji soočali z ogromno informacijami, špekulacijami, kot so na primer, da so begunci napadali, oropali bencinski servis. Te napol preverjene govornice smo vedno dodatno preverili, zato je bila naloga medijev še toliko bolj odgovorna, da v bistvu vzpostavi ta uredniški filter, da v obtok torej na internet, v tisk spusti, maksimalno preverjene, verodostojne informacije.

Ste bili kot urednik kdaj v dvomih, kako odločiti v določeni situaciji?

Znotraj uredništva imamo vzpostavljeno neko permanentno uredniško debato o tem, kako pokrivati begunsko krizo, kaj so naši fokusi, ključne točke uvodnikov, komentarjev naših mnenjskih prispevkov, tako da je bila ključno pri vsem skupaj notranja uredniška komunikacija na ravni uredniškega odbora in pa seveda celotnega uredništva in redakcije. V pomoč je bila seveda tudi debata, ki smo jo imeli znotraj Društva novinarjev Slovenije, kjer smo opozorili na to, da se pojavljajo absolutno ne-novinarske prakse, da se mora novinar absolutno izogniti kakršnih koli hujskaški, ksenofobni in drugi retoriki. Opozorili smo, da je kodeks pri teh zadevah zelo jasen in da ga je treba spoštovati, predvsem zaradi občutljivosti trenutka za same begunce in pa seveda zaradi občutljivosti celotne zgodbe za našo lokalno nacionalno javnost. Določbe kodeksa je bilo treba toliko bolj spoštovati tudi zato, ker je bil nek strah ljudi po svoje tudi legitimen. Postavljali so seveda številna vprašanja, saj so dotlej neki neznani ljudje hodili čez njihove njive, polja, zato je potrebno te strahovi osmisliti, dobiti relevantne odgovore in razlage, kaj se bo dogajalo glede začasnih stalnih namestitvenih in drugih begunskih centrov, in to je bila naša naloga. Biti torej absolutno relevanten

osmišljevalec, interpretator, torej zagotavljati zadosten informacijski center za ljudi, da bodo v bistvu obveščeni, kako bo begunski tok tekel skozi Slovenijo in kaj se bo dogajalo.

Je bilo to težko doseči, ste pri tem naleteli na kakšne težave?

Ja, včasih že. Ob samem vrhuncu te begunske krize je bil tempo spremljanja te begunske krize seveda za novinarje v nekih segmentih zelo naporen, ampak ključna je bila zavestna odločitev, dogovor na ravni uredništva, da informacije, ki jih novinarji dobijo na terenu in jih pošljejo na uredništvo, še dodatno preverimo pri ustreznih sogovornikih. To ni bilo nikakršno nezaupanje do novinarjev, ampak novinarji prinesejo informacije iz terena, svoj del so tam opravili, nato pa je redakcija prevzela vlogo selektorja in nadaljnega »double checkerja« vseh teh informacij, in ta način smo po mojem uspeli izločiti te manipulacije, neke namerne pol resnice, tudi laži, ki so se pojavile. Smo pa seveda absolutno postregli tudi s kakšnimi neprijetnimi informacijami, zgodbami, ker nikakor ni naloga medijev, da bi izkrivljali resnico begunskega vala, ampak je pač treba z zadostno mero iskati ravnotežje med servisom informacij na eni strani in zgodbami beguncev na drugi strani.

Kaj pa novinarji, so vas prosili za pomoč v primeru etičnih dilem, so vam jih zaupali?

Mislím, da se novinar z etičnimi dilemi srečuje pri veliko bolj enostavnih zgodbah, kot so begunska vprašanja. Mislím, da mora vsak novinar pri sebi opraviti ta algoritem etičnega preverjanja, skozi kodeks, pri nekih dilemah morajo naprej ta razmislek opraviti pri sebi, potem pa je seveda absolutno stvar debate z urednikom. Imeli smo debate o tem, koliko in kako izpostavljati določene zgodbe, ena izmed dilem je bila recimo, koliko in na kakšen način izpostaviti otroke v sami begunski krizi, ki so pač zelo občutljiva in ranljiva skupina, imeli smo debate o tem, kako daleč iti v pridobivanju zgodb, kako pristopiti do beguncev in tako dalje in predvsem smo imeli veliko debat o tem, kakšna stališča zavzemati v tej begunski krizi. To so bile debate na ravni uredništva, živahne plemične, marsikdaj se nismo tudi s čim strinjali, sicer pa to na koncu prinese kakovost.

Pri vprašanju objektivnosti ste se znašli kdaj v dilemi?

Pri objektivnosti je takole, jaz mislím, da smo sploh v novinarskih člankih, zgodbah s terena, v pomembni meri smo seveda imeli informacije, imeli smo zgodbe, imeli smo izjave teh ljudi, ki so se znašli v težki situaciji, prav tako nismo zanemarili zgodb domačinov, ki so imeli veliko vprašanj, vsi seveda niso bili seveda zadovoljni s potekom zgodbe, bili so jezni, razburjeni, tudi ta vidik zgodbe smo predstavili. Zgodbe beguncev smo prikazali celovito in prikazali smo jih tako, kot je to potrebno po novinarskih standardih. Na drugi strani pa smo

želeli pri mnenjskih prispevkih absolutno zavzeti stališče, povedati ljudem, kaj mislimo o politizaciji te zgodbe, kaj mislimo o izrabi te zgodbe, zlorabi zgodbe za notranje politične namene, na ta način smo po mojem demistificirali marsikatero vprašanje, demistificirali smo marsikateri strah ki se je pojavil v celotni begunski zgodbi. Objektivna informacija je tista, ki je verodostojna in celovita informacija. Seveda je na drugi strani težko pričakovati, da bo novinar, ki se je na terenu mesece srečeval s temi zgodbami, ostal popolnoma objektivni. Svoje zgodbe so lahko povedali v komentarjih. Novinarjem smo povedali, da je zaželeno, da imajo mnenje, da imajo odnos, da pa seveda morajo informacije prinašati selektivno.

Kaj pa dilema med ostati objektivni poročevalce ali pomagati?

Mislim, da je ključna naloga novinarja in hkrati tudi njegova pomoč v tem, da piše o tem, da poroča in pač na ta način lahko po moje daleč največ naredi, skratka svoj posel opravlja maksimalno. Kot posamezniki lahko seveda zunaj novinarskega dela pomagajo, pomagamo na najrazličnejše načine, ampak v vsakem primeru gre za neke druge vrste pomoči. Policisti so opravljali svoje delo, vojaki svoje delo, humanitarni delavci svoje delo, zdravniki svoje delo, naša naloga pa je v bistvu bila, da pišemo dobro, kakovostno, celovito, in po moje smo na takšen način lahko najbolj pomagali tudi ljudem.

Na kakšen način ste etične dileme razreševali?

V bistvu gre za dnevni proces dela, zato smo jih razreševali sproti. Mi smo se na začetku mogoče novinarjem dale neke splošne smernice, usmeritve, predvsem kako in kje je treba paziti, predvsem pri preverjanju informacij in tako naprej, tudi s fotoreporterji smo govorili, kje ne posegati absolutno, kje ne posegati v osebno integriteto, v neko intimnost, v neko zasebnost. Kljub temu, da so bili begunci na javnih prostorih, mora obstajati neka meja tudi tukaj. Bistveno je bilo, da smo vsak dan, na dveh uredniških sejah razreševali morebitne dileme, objave informacij zgodb in vidikov samih zgodb, tako da večjih težav nismo imeli. Mi smo na ravni uredniškega odbora vsako jutri in vsako popoldne na redni seji razreševali zadeve sproti. In če se nam je v kakšni zgodbi zdelo kaj problematično, kontroveržno, smo skupinsko predebatirali zadevo in sprejeli končno odločitev.

Ali kdaj česa niste objavili?

Ni nismo povzemali vulgarne retorike, nismo pa zamolčali nobene plati zgodbe in zato tudi tega završkega dela zgodbe nismo zamolčali. Ampak vseh županovih kletvic in vulgarnih izrazov nismo prenesli v časopis, ker smo novinarji zavezani tudi k temu, da v bistvu spodbujamo neko kulturo javne besede.

Ste se srečevali s kakšnimi drugimi pritiski? Pritiski javnosti, politike v tem času?

Pritiskov politike na uredništvo ni bilo, bili so mogoče pritiski, bolj lokalnih skupnosti, ker so bile razjarjene, bile so prestrašene, mogoče so kdaj pričakovale, da bodo mediji bolj agresivno in hujskaško tudi sami nastopili. Problem je bil predvsem v tem, da mediji niso imeli zadostnih informacij. Pojavljalo se je ogromno špekulacij in naša naloga je bila recimo, da ljudem v Kidričevem, v Šentilju in drugod damo čim bolj verodostojne informacije o tem, kaj se v njihovem kraju dogaja v zvezi z begunsko krizo. Oni so bili oboroženi z govoricami, z bifejskimi šank debatami, s tem, kar je nekdo nekaj slišal in je slišal drugi, in potem so skupaj sestavili neke neresnične zgodbe. Naša naloga je bila, da izluščimo vse te šume, da ljudem povemo dejstva, kaj se bo zgodilo, kaj namerava oblast, kakšni so možni scenariji in kaj vse se lahko zgodi. To je bila naša bistvena naloga v tej zgodbi. Druga plat pa je bila predstavljati ta princip, v bistvu ljudem povedati, da se velika večina teh ljudi ni znašla v begunskem valu prostovoljno. Niso se znašli v Sloveniji, ker bi tukaj želeli biti, ampak zato, ker je v njihovih državah vojna. In z odgovarjanjem na ta vprašanja smo imeli veliko dela, ker je bilo ljudi strah, razumem ta strah in je legitimen, velikokrat so tudi nasedli na neke emocionalne in politične razlage, zato je bila v tem smislu naloga uredništva da je v bistvu skozi vsa ta sidra, skozi vse te principe, ki so zapisani v kodeksu, sidra etičnega presojanja, ki jih ponuja kodeks, da v bistvu pri nekih zapletenih zgodbah, gremo skozi vse te dileme - pravice do zasebnosti, pravice do točnosti poročanja, večkrat smo torej pri določenih zgodbah uporabili tudi načela kodeksa. Mislim, da pri nobeni zgodbi nismo padli, če se nam je zgodil kakšen zdrs, smo netočnosti seveda popravili.

Ste se kot urednik soočali še s kakšnimi etičnimi dilemami?

Na uredniški ravni so bile dileme, kdaj katere slike objaviti recimo. Bile so tudi dileme, koliko objaviti in kaj objaviti, predvsem recimo se je pojavila dilema v primeru zelo vulgarnih hujskaških izjav, besnih jeznih izjav domačinov, ki smo jih dobili. Tukaj smo se spraševali, do katere mere objaviti kakšen del te zgodbe in smo vedno znova prišli do odločitve, da se nekatere stvari, ki so kritične do lokalnih oblasti da povedati brez kletvic, vulgarnih izrazov, brez nekkih primitivnih izrazov. Se je tudi zgodilo, da katero izmed takšnih izjav nismo objavili, ampak smo bolj povedali zgodbo, ker smo vedeli, kaj so dileme, in pač nismo s citati objavili. Nismo pa ničesar olepševali, to pa bi bilo seveda absolutno napačno. To so bile recimo te ključne bistvene dileme, ki smo jih tukaj imeli. Tukaj so bile dileme, kako to težko zapleteno zahtevno zgodbo na enostaven način predstaviti ljudem, da jo bodo razumeli, spraševali smo se, kako kontekstualizirati celotno zgodbo, kako postaviti mednarodni okvir,

izvor te zgodbe, to so bile naše ključne usmeritve. V tej visoko čustveni situaciji smo poskušali predstavljati zgodbe v nekih racionalnih okvirjih, da nam zadeva ne bi pobegnila v neke ekstreme šovinizma, primitivnosti, vulgarnosti in tako naprej, v bistvu smo se odločili za svojo pot, s katero smo postavili. In seveda je bila naša dilema, ki smo jo imeli tudi, kdo so sogovorniki, kdo so zunanji sogovorniki v tej zgodbi, nismo dali besede vsakemu, dali smo besedo tistim, za katere smo mislil, da so referenčni relevantni in pa dostojni sogovorniki.

V tej zgodbi se je oglašalo ogromno ljudi, tudi nepoklicanih in tu smo imeli absolutno uredniški filter, da damo besedo v tej zgodi ljudem, za katere uredništvo meni, da pripevajo k tehtni, argumentirani, nacionalni javni razpravi. To pomeni, da smo zjutraj velikokrat staknili glave in smo rekli, da nekih sogovornikov, ki bodo prilivali samo ognja na ogenj v to razpravo ne bomo spustili, za vsak vidik zgodbe smo izbrali najbolj primerne sogovornika, to so bile tiste operativne odločitve, ki pa imajo tudi svojo uredniško, etično komponento, kakorkoli. Že z izbiro sogovornikov ne dovoliš, da so neke meje prestopljene, da se ne kršijo norme novinarskega profesionalizma.

Kako ste kot urednik razreševali etične dileme?

Meni je pomagalo predhodno terensko delo na kakšnih drugih zgodbah. Pomagale so mi izkušnje, ki sem jih imel tudi sam, iz na primer poročanja iz Grčije, iz arabske pomladi v Egiptu, kjer sem bil kot novinar, vse te izkušnje so mi pomagale razumeti ta širši kontekst, ki je manjkal v slovenskih medijih, manjkala je razlaga, zakaj se je sploh to zgodilo, kaj je vzrok, povod celotne begunske zgodbe. To ozadje vseh zgodb, ki sem ga imel iz lastnega terenskega novinarskega dela, iz nekaterih držav, iz katerih so prihajali ljudje, kjer sem bil v stiku s pretežno muslimansko populacijo, ker sem razumel to drugačnost, drugačnosti, je bilo veliko lažje sprejemati nekatere odločitve, predvsem pa kot sem že omenil, z nekim znanjem kontekstom, družboslovno širino, tukaj je bilo vendarle treba predvsem zaječiti stereotipe predsodke in pa strahove, ki so se širili. Tukaj pomaga uredniku predvsem razumevanje, tako zgodovinsko, mednarodno politično in pa kulturološko ali pa širše družboslovno razumevanje celotnega konteksta muslimanskega sveta, geopolitike kakorkoli. Kolega Esih je tukaj po mojem zelo dobro delal, kar se tiče teh geopolitičnih interesov, to je bila naša naloga časopisa. Če so televizije na neki točki imele to life poročanje o tem, kar se dogaja, smo časopisi morali storiti korak naprej, morali smo postaviti še širši kontekst celotne zgodbe, odgovoriti na številna vprašanja, imeli smo več časa, več prostora, da vsebinsko odgovorimo tudi na zahtevnejša vprašanja.

Priloga B: Intervju z Vojislavom Berckom

S katerimi etičnimi dilemami ste se soočili pri poročanju o migrantih?

Ena je itak osnovna dilema, ki jo imamo vsi, se pravi, to je zaščita otrokovih pravic, to je logično, čeprav tud otroci so nam govorili in tu v bistvu nisem imel dileme, seveda sem imel profesionalno dilemo, vse mora bit kot je, bilo je objektivno in vse ostalo, drugače pa praktično nekih dilem nisem imel prehudih. Ljudem sem hotel ravno to povedat, da so to ljudje, ki bežijo ali pred vojno ali pred revščino, da nas ne ogrožajo, da niso kriminalci, kot so jih nekaterih mediji, bolj rumeni, hoteli predstavljat.

Ste se pa morebiti znašli v dilemi ali ostati samo objektivni opazovalec ali na drugi strani pomagati vsem tem ljudem?

Čisto objektivni ne moreš bit, dotakne se te, sploh otroci, sploh potem v drugem begunskem valu, ko jih vidiš stisnjene v tisti množici, ki pritiska na policijski kordon in vse skupaj, probaš bit objektivni seveda, to je profesionalna dolžnost, ampak kanček subjektivnosti, tistega človeka v tebi, pa vseeno tolče skoz tekste ven.

Ali ste bili v dilemi, kako pristopati do migrantov?

Veliko sem bil z njimi, ko sem pristopil do koga, mi je takoj že s telesno govorico pokazal, ali ne želi govoriti, vido je da si novinar logično, in takoj je pokazal, ali se je pripravljen pogovarjat s tabo ali ne. Silil sigurno nisem v nikogar, se mi pa zdi, da so bili ti ljudje toliko zbegani, saj so naleteli na humanitarce, naleteli so na policiste in vojake, ki jih že zaradi uniforme in orožja gledajo z distanco, in naleteli so na novinarje, in večinoma se mi zdi, da smo jim novinarji bili eni psihologi celo, da so oni iskali stik z nami.

Ste vedno vprašali za dovoljenje, če se želijo pogovarjati?

Ja vedno, saj pravim, že telesna govorica je pokazala, potem je bila tu še jezikovna bariera je ne, angleščino govorijo tko tko. Vedno sem vprašal za dovoljenje, vprašal sem za ime, in če je rekel, da ga ne bo ga povedal, sem mu sicer rekel samo ime, brez priimka, to se je tudi dostikrat zgodilo, včasih pa pač kdo ni hotel, pa pač ok.

Ste bili kdaj v dilemi, ko je policija zaprla neka območja, da bi se kljub temu prebili skozi?

Ni bilo dileme, vedno smo se prebili, in moram tudi to povedat, to pa res jasno in glasno, slovenska policija je tu odigrala izredno pozitivno vlogo. Spomnim se tudi recimo prizorov,

ravno v Riboncih je to bilo, bilo jih je vsaj tisoč, preko meje so vdrl, naša policija jih je potem pač zbrala na enem polju, cel dan smo se kuhali, bil je en tak vroči jesenski dan. Policisti so jim dajali svojo hrano, svojo vodo, deklica, še zdaj imam gori fotke nekje, je policistu nabrala travniško cvetje, onemu oklepniku, mu jih prinesla in jih zataknila tak za jopič, saj se ti je milo storilo. Isto v Brežicah se spomnim, tudi je bil en vroč dan, takrat pa smo bili ločeni za ograjo, ker so njih spravili v okvir policijske postaje, in tam so improvizirani begunski center napravili, in je bila ograja in jaz tam postopam okoli ograje, švicam ono, švic ti teče z nosa, žejen, lačen, pa pride en mali, mislim, da je imel štiri leta in mi skoz ograjo da flašo vode ne, in mi pravi, razumel sem tak: no spij, vidim, da ti je vroče, takrat pa sem šel proč, se vsedo na kamen, pa sem se skoraj razjokal.

Kje pa so po vašem meje, pri spraševanju o tako občutljivih temah?

Sprašuješ v bistvu zelo malo, ko vidiš, da se je pripravljen pogovarjati s tabo se itak odpre in on izlije. Prvo vprašanje, ki ga itak vedno vprašaš »Where are you from«, in pol reče ali iz Sirije ali Iraka ali kaj koli ne, ponavadi samo nakažeš in se zlijejo ko dež, tako da ni treba vrtat v tiste, ki nočejo govorit.

Ali menite, da ima javnost pravico izvedeti vse, kar se je dogajalo na terenu. Ste kdaj presodili, da nekateri dogodki niso primerni za objavo?

Tu bom najprej povedal en drugi primer, ki sicer ne gre čisto v tvoj kontekst, če se spomniš fotke Aylana Kurdija, malega sirskega begunčka, ki ga je naplavilo na turško obalo, mali deček v rdeči majčki, modrih kratkih hlačkah, leži mrtev na obali. In to je fotka, ki vtrga, dobesedno, in takrat sem jaz gledal to sliko in ogromno razmišljal o tem in vsi smo ogromno razmišljali o tem. Jaz sem o sliki napisal tisto, kar si mislim, in sicer, da je to slaba vest sveta, kar vidijo na tej fotki, fotka je grozljiva, ampak dilema, ali jo ljudem pokazat ali jo skrit in zamolčat. Tega ne smemo, svet je namreč grd na trenutke in to je refleksija tega in sem ravno napisal to, da to sliko objavljamo ravno zato, da vam povemo, kaj se dogaja, da ljudem položimo na dušo, da so to ljudje. Logično pa je, da vsi upoštevamo kodeks in to ... Ne more pa biti čiste objektivnosti, ne more pri meni ne, ne moreš biti objektivni, trudiš se, ampak se te dotakne in postaneš subjektiven.

Na kakšen način ste izbirali vire informacij?

Ponavadi je uradni vir pač povedal svoje, toliko jih je prišlo, take težave smo imeli, predvsem torej logistične podatke, to je žal dolgočasnejši del, mi smo bolj iskali njihove zgodbe, ki so

tragične, ampak kot sem že petkrat rekel, vedno hočemo ljudem povedat, to so ljudje ki bežijo pred nečim hudim.

Ste bili tudi v kakšni dilemi?

Ne.

Kako ste ravnali v primeru zelo negativnih trditev o migrantih?

Smo tudi to objavili, na tak primer sem naletel tu gori pri Črnem lesu, so eni domačini negativno govorili o migrantih, povedal mi je ime in dodal, da ima pravico do svojega mnenja. Logično je, če bi seveda s tem vzbujal sovražnost ali pa pozival k nasilju, da to ne bi objavili, on pa je govoril v negativnem kontekstu in smo objavili. Življenje ni črno ali belo, ampak je sivo.

Ste se z urednikom in novinarji pogovarjali o etičnih dilemah?

Ne vem, če smo sploh imeli kake etične dileme.

Torej vi niste imeli etičnih dilem?

Praktično ne, mogoče moja prednost ali pa slabost je v tem, da poznam begunsko problematiko že iz balkanskih vojn, da sem že takrat pokrival, poznam recimo zelo dobro z bližnjega vzhoda palestinsko vprašanje, tako da mi je bil malo lažje, mogoče sem lahko mladim celo kaj svetoval.

Torej so vam pomagale izkušnje?

Sigurno in tudi mlajšim kolegom v teh naših pogovorih ne, dosti jih je bilo, ogromno smo se neformalni pogovarjali na kavi in vse ostalo ne.

Kje so imeli mladi največ dilem?

Največkrat pri čustvenem dojetem ne, kolegica, ki je pokrivala begunce na Madžarskem recimo, se je večkrat zlomila, se je razjokala ko dež ne, se pravi na trenutke moraš biti trd, ne brezčuten, kar ne moreš bit, moreš pa si zgraditi en taki zid nekje, da lahko potem ponoči zaspiš.

Kaj pa je bilo vam najtežje?

Otroci, v tisti gužvi, Ribonce, solzilec. Vse to je bilo vredno delati zato, ko odkriješ tudi človečnost v policistih in takih, se pravim za begunce sem vedno reko, njim je logično, da jim pomagamo. Vsak ima iz te zgodbe neko izkušnjo, tudi novinarji, tud policisti, begunci imajo svojo tragično izkušnjo.

Zakaj menite, da se na terenu niste srečali z etičnimi dilemami?

Predvsem dobro poznavanje zunanje politike, tudi področij, iz katerih so migranti prihajali, tako da sem jih lažje razumel kot recimo nekateri mlajši novinarji ki so bili iz drugih rubrik, pa so tudi pokrivali to begunsko problematiko.

Kaj pa recimo mlajšim kolegom, ki so recimo imeli več etičnih dilem, kaj ste jim svetovali?

Pridite vprašat, pa bomo skupaj razrešili in pa seveda Večer je zavzel že na začetku zelo jasno stališče, in sicer, da so to ljudje, ki bežijo pred nekim zlom, ali pred to revščino ali pred to vojno, in da smo na njihovi strani, zato tu dileme nikoli ni bilo.

Kodeksi recimo so nam v pomoč v takih primerih?

To pa ja logično ja, da moraš poznat kodeks, saj človek bi ga moral imeti že v svojem genu zapisanega, novinarski kodeks ok, če si novinar ga itak moraš poznat in se moraš itak cel čas ravnat po njem, ne samo v begunski krizi ali pa črni kroniki ali pa kjerkoli.

Kako ste na terenu sprejemali odločitve?

Ponavadi je bilo več ekip na terenu, zdaj bom malo grdo povedal, da so nas nekaj poskušali iz hiše koordinirati, pa smo ugotovili, da smo po dve ekipi na isti točki, pa smo pol rešili med sabo. Jaz sem potem to pač neko neformalno komando prevzel, ko sem bil zunaj, pa smo pol lepo rekli, ti greš tja, ti greš sem.

Kakšno pa je bilo sodelovanje s fotoreporterjem?

Odlično. Fotografiranje je čisto v njegovi domeni, on gleda s svojimi očmi, on išče fotografijo, jaz iščem zgodbo.

Ste pri iskanju zgodbe, kdaj naleteli na težave na dileme?

Ne, tak kot sem rekel, če je telesna govorica pokazala, pusti me pri miru, sem pustil človeka pri miru in sem šel dalje.

Tako tukaj niste v nekoga silili samo zaradi zgodbe?

Ne, absolutno ne.

Tako da bi lahko rekli, da ste tukaj dali prednost vseeno žrtvi, da imajo svojo zasebnost?

Absolutno sem dal to prednost in absolutno nisem drezal z vprašanji, ko so se bili pripravljene pogovarjati, so se odprli in so govorili kot dež.

Priloga C: Intervju z Andrejem Petelinškom

S katerimi etičnimi dilemami ste se soočili pri fotografiranju migrantov?

Če sem bil kdaj v dvomih, sem šel k osebi, ki sem jo nameraval fotografirati, in jo prosil za dovoljenje.

Kdaj so se takšni dvomi pojavili?

Pri fotografiranju otrok.

Glede na to, da ste fotografirali tragične dogodke, ali se vam je kaj zdelo preveč grozno za objavo?

Sam sem odločal o tem, kaj bo objavljeno, izbrane fotografije sem nato poslal uredniku. Na terenu ni bilo nič takega, kar bi bilo neprimerno za objavo v časopisu. Že takoj na začetku sem naredil selekcijo, kaj je primerno in kaj ne.

In na kakšen način ste naredili to selekcijo?

Izbral sem tisto fotografijo, ki je povedala več.

Tudi, če je bila grozna?

Takih ni bilo. Če bi fotografirali trupla, bi bilo grozljivo, teh pa ni bilo.

Katere informacije ima javnost pravico izvedeti in kdaj ima žrtev pravico do zasebnosti?

Jaz sem dal prednost pravici javnosti do obveščenosti. S fotografijami sem namreč skušal prikazati situacijo, v kateri so se migranti znašli, kako so bili utrujeni, in kaj vse so morali preživljati na poti do njihovega končnega cilja.

Kaj pa v samih sprejemnih centrih so bile morebiti tam kakšne težave, dileme?

V sprejemnih centrih nas niso spustili do migrantov, navodila sem upošteval in nisem razmišljal, da bi prestopil rumeni trak.

Ali je po vašem mnenju sprejemljivo fotografirati migrante, ki so izgubili svoje bližnje, ki so lačni in premraženi?

Ja, je sprejemljivo, ker sem v tem primeru skušal prikazati situacijo, vse kar se dogaja, želiš pokazati javnosti, zato v tem primeru nisem imel nobene dileme, ali fotografirati migrante ali ne.

Pravica javnosti do obveščeniosti je torej pri vas na prvem mestu?

Ja, ker jaz teh fotografij nisem prodajal, jaz sem delal v interesu javnosti.

Kako ste se odločali v primeru fotografiranja otrok?

Enako kot pri odraslih, pri fotografiranju migrantov je namreč šlo za enkratni dogodek, za situacijo, to je poročevalska fotografija. Fotoreporter torej poroča o nekem dogodku, v našem primeru migrantski krizi, ne glede na to, ali gre za odrasle osebe ali otroke, zato se nisem soočal z dilemo.

Ste se mogoče kdaj z drugimi reporterji pogovarjali v tem času o morebitnih težavah ki ste jih kdaj imeli, ki so jih imeli glede na to vi niste imeli nekih dilem?

Ne. Razpravljali smo samo v primerih, ko nas policija ni spustila blizu, četudi ni bilo nič takega in bi nas lahko.

Zakaj menite, da se niste znašli nikoli v dilemi?

Neznanim situacijam se izognem. Sledim dogodkom in jih poskušam čim bolj realno predstaviti bralcem.

Ste se kdaj soočali s pritiski javnosti, urednika, politike, ...

Ne.

Pri svojem delu imate veliko svobode?

Ko je fotografija narejena, sam ocenim, ali je primerna za objavo ali ne. Posredujem jo uredniku in nato odloča on.

Ali ste se kdaj znašli v dilemi, da bi migrantom pomagali?

Bil sem v situaciji na mejnem prehodu Šentilj, kjer so avstrijski policisti zavračali migrante, to je bil prvi dan navala, ko še ni bilo sprejemnih centrov in ograj. Policisti so jih na tem mestu morali fizično zaustavljati. Fotografiral sem te dogodke, nato pa sem pomagal iraški družini z majhnimi otroki in jih prepeljal do starega mejnega prehoda, kjer so lahko prečkali mejo z Avstrijo.

Ste se večkrat znašli v takšni situaciji?

Ja, na madžarski meji, tam so migranti skušali priti čez ograjo in to sem tudi fotografiral. Ko sem stal pri tej ograji, je prišla družina z malimi otroki, in so me prosili za pomoč, v roke so mi dali dojenčka, ko skušali prečkati mejo pod ograjo, seveda sem jim pomagal.

Ste se torej vseeno znašli v dilemi, ali pomagati migrantov oz. ostani nevtralni opazovalec?

Migrantom sem pomagal, ko sem z delom že zaključil. V vsakem primeru menim, da so to situacije, v katerih moraš pomagati.

Priloga D: Intervju s Simono Meznarič

S katerimi etičnimi dilemami ste se soočili pri poročanju o migrantih?

Preden odgovorim na to vprašanje, želim opozoriti na razliko med organiziranimi in neorganiziranimi (»na črno«) prehodi migrantov naše meje in države. Na našem območju smo se namreč srečevali predvsem z nelegalnimi prihodi migrantov, ki so bili nepričakovani, večinoma v nočnih urah, zato so povzročili toliko več strahu, posledično pa tudi neodobravanja prestrašenih prebivalcev v obmejnih občinah. Ob tem je potrebno poudariti, povsem realno, da je največ neodobravanja prebivalcev povzročilo samo obnašanje migrantov, ki so bili občasno tudi nasilni (gre za objektivne okoliščine: zaradi mraza so si zakurili s stavbnim pohištvo praznih hiš ob poti itd.), predvsem pa je naše prebivalce motil njihov odnos do pomoči (odmetavanje hrane in drugih potrebščin, ki jih niso potrebovali, kar ob poti ...). Upoštevajoč kulturo migrantov ob hkratnem upoštevanju navad in kulture obmejnega prebivalstva sem bila seveda kot odgovorna urednica regijskega medija postavljena pred dilemo, kako poročati o tovrstnih dogodkih. Osnovno pravilo, ki sem ga postavila novinarjem, je bilo, da se o samih dogajanjih poroča zgolj z dejstvi, torej v obliki poročil in novic. Sem pa novinarjem omogočila tudi objave komentarjev (objavljen en komentar) kot posebej označene novinarske zvrsti, prav tako tudi reportaž s terena, ki so zajemale predvsem stisko migrantov in pomoč dežurnih ekip Rdečega križa, Civilne zaščite, policije ter zdravstva (dve reportaži) in stiske ter težave obmejnega prebivalstva (en članek).

Ste se soočali z dilemo med pravico javnosti do obveščенosti in žrtev do zasebnosti?

Da. Vendar ne toliko s strani migrantov, kot s strani prebivalcev.

Ali ste objavili vse, kar so novinarji zapisali o razmerah, na primer v sprejemnih centrih?

Glede razmer v sprejemnih centrih smo objavili vse podatke, do katerih so novinarji sploh lahko prišli. Žal so bili ti podatki zelo cenzurirani in prirejeni za javnost.

Ali ste lahko delovali dovolj objektivno?

Objektivnost poročanja je bila v našem konkretnem primeru za območje Spodnjega Podravja in nelegalnih prehodov migrantov zelo na udaru. Neželeno je bilo namreč poročanje o deviantnih primerih obnašanja migrantov, ki jih je bilo kar precej, zlasti oktobra 2015, v času kulminacije ilegalnih prehodov na našem območju. Kljub določenim pritiskom in neodobravanju smo en izrazit primer takšnega obnašanja (z vsemi dokazi) tudi objavili. Ostalih primerov, kjer ni bilo konkretnih dokazov nasilnega ali drugače deviantnega obnašanja migrantov (temveč zgolj izjave osebno prizadetih), nismo objavili, saj jih ni bilo možno preveriti ali drugače dokazati. Z ureditvijo razmer in ponovnim legalnim prehajanjem meje oz. evidentiranjem migrantov v sprejemnih centrih teh težav ni bilo več.

Žal takrat časa za posvete s komerkoli ni bilo. Kot odgovorni urednici mi je bil v prvi vrsti vodilo etični kodeks novinarskega poročanja in Zakon o medijih.

Kako ste izbirali vire informacij?

Vedno so bili objavljeni le prispevki s preverjenimi informacijami. Poglavitni vir informacij so nam bili: Policijska uprava Maribor in Policijska uprava Murska Sobota, Ministrstvo za notranje zadeve, Civilna zaščita, Rdeči križ, Zdravstveni dom Ptuj in Ormož. Kot dodatne vire smo uporabljali izjave občinskih Prostovoljnih gasilskih društev, prebivalcev in tudi migrantov.

Ali ste se soočali z dilemo med izpopolnjevanjem nadzorne vloge medijev in skrbjo za državno varnost?

Ne. Smo pa z objavo vesti o nelegalnih prihodih migrantov čez haloške meje seznanjali tudi hrvaške novinarske kolege v njihovem obmejnem regionalnem časopisu Varaždinske vijesti, ki o tem sploh niso bili obveščeni. Menim, da so tudi njihova vprašanja hrvaški vladi in pristojnemu ministrstvu na osnovi naših prispevkov pripomogla k temu, da so se nelegalni prihodi migrantov ustavili v zelo kratkem času.

Kako ste se odločali v primeru objav fotografij?

Pri objavah fotografij otrok - v tem primeru je podoba spet dvojna. Migranti so namreč večinoma celo želeli in postavljali pred foto objektiv otroke. Temu smo se izogibali. Objavili

smo eno samo fotografijo otrok in eno fotografijo starostno mešane skupine migrantov, ker drugače ni bilo možno.

Ste se z novinarji pogovarjali o načinu poročanja o migrantih, so vam zaupali morebitne etične dileme, kako ste jim svetovali?

Da, veliko. Mnenja so bila različna in zdi se mi prav, da je (bilo) tako. Posebnega nasveta jim nisem dajala, saj je vsak novinar avtonomen in ima pravico do svojega pogleda oz. stališča. Edino navodilo je bilo, da morajo biti vse informacije v prispevku preverjene, ne glede na njihov odnos do problematike.

Kako ste etične dileme odpravili?

Z usmeritvijo v poročevalne članke, brez konfrontacije različnih stališč v mnenjskih člankih v času kulminacije migrantskih nelegalnih prehodov meje.

Na kakšen način ste presojali v določeni situaciji, so vam pri tem pomagale izkušnje?

Kot povedano: v času kulminacije migrantske krize smo se v obveščanju javnosti izognili vrednostnim sodbam (in tovrstnim prispevkom, ki bi to potencirali). Vsaka objava mnenjskega članka bi namreč povzročila še večjo, pri nas načeloma zelo negativno mnenje širše javnosti do omenjene problematike. Že zgolj objava vesti in poročil je namreč pokazala izjemno (negativno) odzivnost bralske publike.

Ali kdaj česa niste objavili?

Ne, vedno smo objavili vse novinarske prispevke, saj so bili pripravljene korektno in v skladu s sprejeto uredniško politiko našega časopisa.

Kaj je bilo najtežje?

Pravzaprav nič. Neprijetno pa je bilo poslušati »navodila«, kako naj bi se poročalo o migrantskem toku v našem okolju. Menim, da je korektno in objektivno poročanje edina pravilna usmeritev in osnovna premisa novinarskega dela, zato tudi tako imenovanih navodil (bodisi v smeri zgolj »pozitivnega« bodisi v smeri zgolj »negativnega«) poročanja o migrantski problematiki nismo upoštevali.

Priloga E: Intervju z Mojco Zemljarič

S katerimi etičnimi dilemami ste se soočili pri poročanju o migrantih?

Posebnih etičnih dilem pri mojem poročanju o migrantski problematiki ni bilo. Kot novinarka sem najprej poročala o nezakonitih prehodih skupin migrantov čez zeleno mejo (novinarske zvrsti poročila), obiskala sem tudi migrantski center v Šentilju in pripravila reportažo. V migrantskem centru je bil obisk novinarjev voden s strani predstavnikov vlade. Dejansko so pokazali samo tisto, kar so nam želeli pokazati.

Kako ste se odločali, katere informacije ima javnost pravico izvedeti, in kdaj ima žrtev pravico do zasebnosti? Kje so meje pri spraševanju o tako občutljivih temah?

Ko sem poročala o nelegalnih prehodih državne meje, sem sledila absolutni pravici javnosti do obveščenosti: na katerem mestu so skupine tisoče tujcev nelegalno prestopile državno mejo, kje se gibajo, kje jih bodo službe zaščitne in reševanja ter državne varnosti namestile ... Vse te informacije je bilo po moji oceni absolutno potrebno objaviti. Z migranti nisem govorila, ker sem podvomila v verodostojnost njihovih izjav – osebnih izpovedi, objavljenih v drugih medijih. Vsi so govorili enako ali pa zelo podobno. Kot da bi bili naučeni. Pri poročanju sem v glavnem sledila poročilom uradnih ustanov in organizacij ter svojih ugotovitvam iz terena. Objavljali smo v glavnem informacije, potrjene pri uradnih virih: policija, ministrstva, civilna zaščita, dobrodelne organizacije. Kot dodatne vire sem uporabila izjave lokalnih gasilskih društev in lokalnih prebivalcev.

Kako je bilo v nastanitvenih centrih?

Jaz sem obiskala nastanitveni center v Šentilju. Migrantom sem pokazala na fotoaparatus in jim gestikulirala, ali jih lahko fotografiram. So prikimavali, nekateri so bili celo željni medijske pozornosti. Otroci so bili navdušeni, ko smo jih novinarji fotografirali. Seveda smo jih fotografirali s privoljenjem staršev.

Ali ste imeli težave z objektivnim poročanjem?

Ocenjujem, da sem pri poročanju o migrantski problematiki delovala objektivno. V uredništvu smo na to temo večkrat imeli debato, urednica nas novinarjev pri poročanju na temo migrantov ni omejevala in nam je dopustila popolno avtonomijo. Mejsi pri poročanju nismo postavljali.

Ste se z novinarskimi kolegi pogovarjali o načinu poročanja o migrantih?

Ja, s kolegi v redakciji, največ pa z našo odgovorno urednico.

Na kakšen način ste presojali v določeni situaciji, so vam pri tem pomagale izkušnje?

Ko smo poročali iz terena, so nas vodile zlasti izkušnje. Pri nelegalnih prehodih državne meje nas je vodil cilj, da lokalno prebivalstvo čim prej informiramo, na katerem območju se nahajajo tujci, kam so namenjeni in koliko jih je.

Ste se soočali s kakšnimi pritiski?

Ja, po mnenju tistih, ki so želeli vplivati na uredniško politiko, bi morali o migrantih poročati samo o tem, kako so ubogi in kako jim je potrebno pomagati. Ne pa tudi, da so bili v nekaterih primerih nasilni, da so nekateri zavrgli hrano, ki so jo ponujale lokalne službe zaščite in reševanja, da naj bi v Šentilju povzročali izgrede, oropali naj bi nek bencinski servis, iz hiše v Cirkulanah so (preverjeno) pobrali lesene dele: ograje in stavbno pohištvo ter s tem zakurili ogenj.

Ali kdaj česa niste objavili?

Ne.

Kaj je bilo najtežje?

Soočati se s pritiski na uredniško politiko.

Priloga F: Intervju s Črtomirjem Goznikom

Na kak način ste se odločali, katere informacije ima javnost pravico izvedeti in kdaj ima žrtev pravico do zasebnosti, kje je ta meja?

Jaz sem se prvič srečal z begunci v begunskem centru Gruškovje, takrat ko so ga postavili, ko še ni bilo nobenega prehoda meje . Takrat sem se pogovarjal s predstavniki civilne zaščite in jih vprašal, kaj se sme in kaj ne. Jaz sem vse fotografiral z distance, nikoli nisem prestopil tistega rumenega traku, nikoli nisem dejansko imel konfrontacije z njimi, večinoma sem bil oddaljen od njih.

Ste bili kdaj v dvomu, da bi prestopili ta rumeni trak?

Ne, ravno zaradi tega, ker ko sem jih prvič videl, tiste konvoje ljudi, ko so prihajali, iskreno povedano, malo te zmrazi, ko se postaviš v njihovo kožo, ko vidiš kakšno dolgo pot so prepotovali, pa dejansko ne vedo, kje bodo pristali, in ko enostavno vidiš, kako se oni zunaj na prostem stiskajo drug ob drugega, in iščejo neko zavetje, neko toplino, da se dobesedno segrejejo, se mi zdi enostavno, da pozabiš stisnit na sprožilec. Jaz sem fotografiral v bistvu samo tiste, ki so z mano poiskali očesni stik, tistih, ki so se pa obrnili vstran pa enostavno

sploh nisem slikal, kljub temu da sem gledal skozi okular, sem reko ne, ne bom, tak da tiste, ki jih imam dejansko na fotografijah, ki gledajo dejansko v mene, vseh ostalih pa v bistvu sploh nimam. Meni je bila ravno to dilema, če nekdo ne želi, da ga fotografiram, ga potem tudi pustim pri miru v narekovajih, jaz sem v bistvu hotel reportažo, jaz nisem hotel neke zgodbe, neke senzacije iz tega delat, meni je bilo samo to, v bistvu kot fotozapis, da se je nekaj dogajalo, jaz se nisem poglobljal v njihove zgodbe, nisem hotel vdirati v njihovo intimo. Saj so neka čustva na tistih fotografijah, normalno ne, ker enostavno že sam po sebi vidiš ljudi, ki so izdelani od dolge poti, so malo zmedeni, ne vejo kam grejo, ne vejo kaj se bo z njimi dogajalo. Sam nisem bil niti toliko podkovan, da bi recimo vedo, kaj se z njimi dogaja, zato se tudi nisem mogoče v njih toliko poglobljal.

Ali ste torej na terenu tehtali med pravico javnosti do obveščenosti in pravico žrtev do zasebnosti?

Točno ja, tu vmes sem se jaz poskušal držat, jaz sem se zadržal tam mogoče na vsaki lokaciji deset, petnajst minut, temu jaz nisem posvečal toliko pozornosti, zaradi tega, ker je že zgodba sama po sebi, v bistvu ne bom rekel toliko grozljiva, v bistvu bolj pretresljiva za tistega posameznika. V bistvu ti greš tja iz čisto egoističnih namenov, da narediš dobro fotografijo, ti ne greš kot fotoreporter nekemu pomagat, ker je bila meni ravno to dilema, ker če nimam namenit pomagati tudi nimam pravico v njegovo zasebnost vdirat, tu je meni bila ta dilema, zato sem jaz držal distanco, fotografiral sem tiste, ki so mi to dovolili. Prišel in odšel sem neopazno, to je bila meni vsa poanta.

Ste se mogoče znašli v dilemi, da bi raje odložili fotoaparatus jim pomagali?

Čisto banalen primer, en mladenič mi je rekel, da mi dovoli fotografirati, če mu priskrbim cigarete, to je bil edini verbalni kontakt s komerkoli, in ta mi je potem tudi pustil fotografiranje iz različnih kotov, to je bila edina taka stvar, drugače pa, saj pravim, da ne.

Ali si se kdaj znašel v dilemi ostati objektivni opazovalec ali raje pomagati?

Ko prideš tja, ti dejansko ne veš, kaj lahko pričakuješ, kaj boš tam doživel, šla sva z očetom in tista prva čustva, ki te prevevajo, misliš si grozno ne, enostavno ko vidiš vse te ljudi, že pri nas so delovali kot ujetniki, oni so bili v svojem prostoru, ločeni od vseh nas, meni je bilo že to nečloveško, nehumano, in tu so potem trenutki, ko bi enostavno najrajši odložil fotoaparatus, pa če bi jim lahko pomagal, bi jim pomagal, ampak enostavno ne vem, s kakšnimi sredstvi bi jim lahko pomagal, in tu sem jaz v bistvu imel neko dilemo, ko imaš neko notranjo stisko, ko

si dejansko misliš, čakaj malo, ti si prišel sem dejansko zaslužiti, da boš njih fotografiral, po drugi strani pa oni recimo rabijo pomoč.

Kako ste se odločali v primeru fotografiranja otrok?

Otroke sem fotografiral na Gruškovju med sproščeno igro, jaz sem vseeno hotel prikazati, da tisti čas, ki ga tam preživijo, da so še vseeno otroci, da je bilo za njih relativno dobro poskrbljeno in da so otroci, ne glede na to, kaj so dejansko vse skozi dali, so še vedno ostali otroci. V Dolanah pa sem fotografiral samo odrasle moške, ker takrat so bili samo odrasli moški tam.

Kako ste nato izbirali fotografije za objavo, ste ocenili, da kaj ni primerno za javnost?

Ne glede na vse, da so to fotografije migrantov, beguncev, ki grejo, ki so na poti v boljše življenje z nekim upanjem, meni je bilo vedno vodilo, ne glede na vse, da imam na fotografijah nasmejane obraze gor, jaz nisem hotel dejansko na fotografiji prikazati tiste njihove groze, tiste njihove bede, želel sem prikazati, da imajo oni neko pričakovanje, da imajo neko upanje, ker oni so dejansko od tega odšli in ne rabim zdaj še njihovega trpljenja dodatno potencirati zato, da prikazujem njihovo žalost, ker so morali zapustiti svoje domove. Ko vidim tiste vojne fotografije, ki v nas vzbujajo negativna čustva, jaz enostavno težko to prenašam, težko to gledam, zato enostavno jaz tovrstni fotografiji ne dajem nobenega poudarka.

Vendar potem ste na nek način prikrili pravo realnost?

Glede na to, kako je bilo tukaj pri nas v Sloveniji za njih poskrbljeno, pa da ni bilo tu nobenega incidenta, jaz mislim, da je to vseeno bil realen prikaz, ker so se tu vseeno relativno dobro počutili in so imeli recimo tekočo vodo, imeli so dovolj za jest, lahko so recimo nekje prespali, vem da na Gruškovju so recimo imeli od tekoče vode, od wc-jev, vsega, pri nas vseeno ni bilo toliko nezadovoljstva, ko je bilo recimo nekje na južni meji.

Ali ste delovali dovolj objektivno?

Ko greš ti delat reportažo ne, vse fotografije, ki sem jih poslal jaz v uredništvo ne, so bile v narekovajih uravnotežene, da je bila to zgodba, ki je dejansko pokrila vse tiste segmente, ki sem jih jaz pač v tistem trenutku zaznal, to je vseeno izsek iz življenja, to ni pregled nekega širšega časovnega okvirja, ampak samo tistih toliko in toliko minut, tistih trenutkov in jaz sem pač slikal v nekem trenutku, kako se grejejo med sabo, ker jih je zeblo, slikal sem jih, kako se pod tekočo vodo umivajo, kako jejo, kako se družijo med sabo, tako da v bistvu

nisem hotel nič manipulirat, ampak enostavno vsak izsek iz tistega, kar se je dogajalo, tiste zgodbe, ki sem jih jaz noter vidu.

Ste o fotografijah razpravljali tudi z urednico?

Ne, ne.

Na kakšen način ste razreševali etične dileme?

Jaz se pač vedno ravnam po tem načelu, da enostavno, če nimaš namen pomagat, potem pač tudi ne hodi v njihov prostor, ne izkoriščaj njihove bede za dobro fotografijo. Ko so na primer razdeljevali pakete, nikoli nisem fotografiral ljudi, ki so tisto socialno pomoč oziroma tisto pomoč prejeli, ker enostavno itak so dovolj v negativnem smislu izpostavljeni oziroma imajo težave sami s sabo in še ne rabiš, da ti to potenciraš, ker ne veš, kako bo dejansko kdo odreagiral. Zato pravim, da sem jaz vedno fotografiral samo tiste oziroma sem stisnil na sprožilec samo takrat, ko sem dobil povratno informacijo, da lahko fotografiram. Tisti, ki tega niso hoteli, so se obrnili in to tudi upoštevaš, in potem tudi že avtomatsko zaznaš, kdo je pripravljen in kdo ni pripravljen, ker v bistvu tu, saj pravim, tu je dilema meni, nekdo se znajde v neki težki situaciji in ti bi to izkoristil zato, da bi naredil dobro fotografijo. Ne, jaz mislim, da ni prav ne, da tu lahko imaš kaki nevtralni kader, več pa bi jaz dal poudarka tistim, ki dejansko pomagajo, tisti si zaslužijo, da jih izpostavimo, čeprav primer, ki pa sem ga jaz doživel v Dolanah, pa mi je bil totalno nesmiseln, nisem smel fotografirat gospe, ki je bila poslana iz Združenih narodov, da jim pomaga. To pa mi ni bilo logike, če si ti odposlanec, ki koordiniraš zadevo, na takih mora biti poudarek, tak da tu mi politika recimo ni bila jasna.

Pa verjetno so vam pomagale dolgoletne izkušnje v primeru, ko se znajdeš na kraju tragičnega dogodka, kot je migrantska kriza?

Jaz imam sicer pri fotografiranju vedno pristop, da nikoli nisi dovolj blizu, ampak pri teh stvareh saj pravim, pa vidim stisko nekih ljudi, pa nočem vstopat v njihov prostor, tu pa je recimo edini spekter, edina zvrst fotografije ali kakorkoli bi se izrazo, ko pa imam neko kritično distanco. Ker enostavno ne vem, zdi se mi, to preveč intimna stvar, da bi lahko nekdo, ki ni v tvojem ožjem krogu, da bi lahko vstopal v njegov svet, ali kako se naj izrazim v njegov prostor, in enostavno se v tem primeru držim nazaj.

Ste se soočali s pritiski na terenu?

Ne, saj pravim, moral sem se samo držati napotkov, da ne prestopim tistega rumenega traku.

In tu res niste bili nikoli v dilemi, da bi mogoče prestopil ta trak?

Ne nikoli, niti za boljšo fotografijo. Na marsikateri moji fotografiji, je ravno tisti trak potegnjen, tisti mejnik, ravno to sem hotel tudi poudariti ne, da so bili oni znotraj, mi pa vsi zunaj.

Ali je bilo kaj takega, kar ste ocenili, da ni primerno za objavo?

Saj pravim, ravno zaradi tega mojega pristopa, sem vseeno želel tisti neki optimizem prikazati, ne glede na situacijo in v bistvu tudi nobena fotka ni toliko z negativnimi čustvi nabita, da ne bi bila za objavo.

Kaj vam je bilo pri fotografiranju migrantov najtežje?

Meni je bilo bolj sporno poročanje ne, noben se ni vživel v vlogo posameznika, oziroma hudo redki so se vživali v vlogo posameznika, ampak so jih predstavljali kot skupine, ki so dejansko delale nered, to se mi je zdelo moralno sporno s strani naših kolegov. Torej, da poudarjajo negativne zgodbe in potencirajo potem strah, negativna čustva, neko paniko. Seveda mi ne poznamo njihove mentalitete, redki so tisti, ki so izkoristili begunstvo, večina jih je dejansko bila migrantov ekonomskih, socialnih, ki so bežali pred vojno. Veliko jih ni gledalo skozi prizmo posameznika, ampak so poročali so o množicah ljudi, ki se valijo od nekod in grejo nekam. Tu bi bil potreben bolj individualni pristop, da bi predstavili njihovo življenje, da bi poskusili razumeti, kaj sem jim dogaja, ne pa da z neko distanco, z neko paniko poročajo, naš narod bi bilo potrebno izobraziti o tem, kaj se dejansko dogaja. Žal pa smo bili priča nekritičnemu, dogodki so se spremljali z distance, vsak si jih je razlagal po svoje, nismo pa s prve roke izvedeli od nekoga, da bi nam pojasnil, zakaj so se podali na pot, ker potem bi bilo nekako tudi bolj sprejemljivo za naše ljudi, ki so bili s tem soočeni, verjetno bi lažje razumeli in pomagali, če bi vedeli, kaj se dejansko dogaja, ker mi smo bili samo prehod v boljši svet, niso oni tu dejansko ostali.

Kako poteka na terenu sodelovanju med novinarjem in fotoreporterjem?

Jaz sem šel na teren samostojno, ocenil sem, kdaj in kje lahko naredim najboljše posnetke. Tu ni bilo nobenega sodelovanja, nisem bil napoten na teren. To je bila moja legitimna pravica, avtonomna pravica, da naredim kdaj pač naredim ne.

Priloga G: Intervju z Andrejem Bedkom

S katerimi etičnimi dilemami ste se soočili pri poročanju o migrantih?

Vsi smo že nekako pričakovali, da se bo zgodila ta kriza, spremljali smo vse te napovedi v medijih, dejansko smo nekako pričakovali kaj se nam lahko zgodi, seveda kar naenkrat se je to seveda tudi zgodilo. Midva s fotorepoterko sva jih najprej iskala, potem pa je bila tista sobota, 19. september, takrat so prišli, tisti prvi stik. ko so jih pripeljali v Dolgo vas, ljudje so bili utrujeni od dolge poti, vsega so že imeli dovolj, komaj so čakali, da gredo naprej. Zaradi vsega tega, so na primer metali smeti, nekateri so bili nasilni, dogajalo se je izkoriščanje znotraj skupine, ženske so nosile nahrbtnike – vse to smo nekako dali na stran in javnosti prikazati njihovo zgodbo, bili so žrtve. Smo pa pazili, da nismo objavljali fotografij tistih smeti, umazanih prostorov, kasneje smo se najavili, da pridemo v nastanitveni center, z organizatorjem smo se dogovorili, da pridemo takrat ko bo prazen, ko ga bodo počistili, ko bodo čakali na novo skupino. Te nekako negativne strani, ki so spremljale to krizo, smo pač porinili na stran, morda v vseh teh petdesetih prispevkih o begunski krizi sem morda samo dvakrat omenil te smeti, umazanijo, nasilje, in sicer v komentarju in enkrat v neki reportaži, vse ostalo pa smo potisnili na stran. V Razkrižju, ko so jih pripeljali sredi noči, je bilo tam katastrofalno od smradu, smeti do vsega, ampak tega nismo želeli približati našim bralcem.

Torej ste se znašli v dilemi?

Seveda. Takrat je namreč že bil neki vzpon nestrpnosti v Sloveniji proti tem ljudem in smo probali držati nazaj to zgodbo. Begunci so me na primer praktično okupirali, sem jim posojal telefone, da so klicali domov, eni so rabili pomoč absolutno, eni so pa to begunsko pot samo izkoristili, da so prišli z nekim svojim namenom do Evrope. Vsekakor je bila dilema, ali objaviti res vse, kar smo videli. Jaz sem bil sam osebno tudi v Dobovi in sem se znašel v dilemi, ali objaviti tisti umazani WC, ali objaviti tiste kupe smeti, ali objaviti tiste kupe hrane, nekatero so tudi odvrgli, vse to smo pač nekako zakrili.

Ali ste pri vsem tem lahko bili dovolj objektivni?

Mislím, da sem ostal objektivén, saj smo tudi določene zgodbe izpostavljali, na primer v Gornji Radgoni, ko je prišla skupina 500 moških, smo dejansko napisali, da je bila to urejena skupina moških, da so imeli dragocene kose garderobe na sebi, pisali smo tudi o tem, da je imel nekdo s seboj 500 evrov, govorili smo o tako imenovanih ekonomskih migrantih, pa o tistih, ki so vodili poti, smo pa recimo zamolčali tiste res zelo zelo grde stvari, tisto nasilje med njimi, ki je trajalo, jaz sem bil osebno priča v Dobovi, ko so vzeli odrasli moški, stari petindvajset let, stran hrano sedem let staremu otroku, policija je takoj uredila z njimi, mi pa smo pač dogodek nekako potisnili v ozadje.

Torej ste na terenu presodili, da nekatere informacije niso primerne za javnost?

Tisti prvi stik je bil samo predstaviti ljudi, ker je devetdeset procentov rabilo pomoč, tistih deset procentov, to pa je v vsaki skupini, ki so se priključili in iskali rezervno pot v neko boljše življenje. Zavedati se moramo, do so ljudje bili več kot trideset dni na poti, saj niso mogli dišati, pa doma so verjetno navajeni vreči smeti v koš, jaz sem pač tiste smeti pobral pa sem jih vrgel v koš, ali pa v Dobovi, ko so smeti pobirali domačini.

Kako pa ste pristopali do samih migrantov, ste jih povprašali za dovoljenje, če bodo govorili z vami, kako je potekal ta dialog?

V začetku je bil totalen kaos, v začetku, ko so prišli v Dolgo vas ali pa v Razkrižje tudi policija ni bila pripravljena in ni bilo nobene zaščite pa nič, to so jih pač pripeljali enih sedem avtobusov in to je bila ploščad, kjer je bilo mest za sto ljudi, njih pa je bilo tristo petdeset, med njimi so pomešani krožili Rdeči Križ, policist in midva s fotoreporterko, redki begunci so se skrivali, niso imeli negativnega odnosa, radi so pozirali, takoj so tudi ugotovili, da si novinar. Z enim je bilo čisto tako, da so radi razložili, kako dolgo so na poti, predvsem ko so zvedeli, kdo sem, so me veliko začeli spraševati o tem, kako dolgo bodo ostali v Sloveniji in če je to zdaj reka Mura ali Donava, ker če so vedeli, da je Donava, potem so vedeli, da so že skoraj v Nemčiji, tako da ni bilo težko z njimi navezati stike. Tudi naš prekmurski melos teh policistov in pripadnikov Rdečega Križa, vsi so imeli tak pristen odnos in se je dalo navezovati stike, zgodilo se je tudi že, da so oni sami vmes navezovali stike.

Kje pa so po vašem mnenju meje pri spraševanju o takih občutljivih temah?

Oni so radi govorili, radi so povedali, da so bili že štirideset dni na poti, da so morali plačati recimo 2000 evrov, da so prišli recimo iz Makedonije do Hrvaške, ker so jim pač makedonski in hrvaški taksisti zaračunali pot, razlagali so recimo o tem, da je pred njimi že pol leta pred tem odšla teta, pa da jih čaka v Nemčiji, radi so govorili, v bistvu so to nekako potrebovali, da so si olajšali dušo, zato nismo rabili veliko spraševati, v bistvu so bili idealni sogovorniki, je pa bilo res, da pa nismo šli v podrobnosti, čeprav si potem v pogovoru z njimi izvedel, da pa so doživeli neko izsiljevanje na poti, tudi zelo tragične zgodbe so se dogajale. Od prostovoljk v Gornji Radgoni sem slišal, da je nekdo na poti utonil. Ko so videli, da si novinar, in ko so videli, da naša država dokaj solidno z njimi ravna, so radi spregovorili, Oni so bili navajeni, da so jih Hrvati in Srbi dejansko samo po vagonih transportirali, dokaj nasilno. Pri nas pa je vseeno bil ta človeški čut, da ko so jih pripeljali, so jim dali takoj vodo in hrano.

Torej se niste znašli v dilemi, ali pristopiti ali ne?

Ne, ne. Bil sem tudi priča, ko so klicali z mojega telefona, ko sta potovala nečak in stric, slednji je nato klical svojega botra in mu razlagal o prehojeni poti, pred mano so razlagali, kaj so doživeli.

Kaj pa dilema med pravico ostati nevtralni opazovalec ali pomagati?

Nevtralen nisi ostal, seveda smo pomagali, problem je bil v začetku, ker ni bilo to tako organizirano. Prvi dan sem šel za 50 ali 60 evrov kupit čokolad in vode, pa tudi cigarete. V bistvu so me večkrat prosili za vodo, pa čokolado in cigarete, seveda si šel kupit, seveda smo jim pomagali, pa tudi, ko so videli, da si novinar, so te spraševali, kako še dolgo, kako avstrijski policisti ravnajo z njimi, kak bodo slovenski, kje je Madžarska, Madžarske so se blazno bali, zaradi teh izkušenj očitno od prej, mi novinarji smo jim bili bolj informatorji in dejansko si jim s tem nudil pomoč, novinarji smo bili na samem terenu tista veza med njimi in policisti ter civilno zaščito, pomagali smo jim tudi s prevajanjem, ali pa smo jim kaj razložili, pomagali smo jim seveda.

Glede na to, da ste beguncem pomagali, da ste se vživeli v njihovo izkušnjo, ali ste na drugi strani lahko zapisali dovolj objektivno zgodbo?

Najprej sem se res vživel noter v tisto zgodbo in jih prikazal morda kot malo bolj dramatične kot žrtve, vsi žrtve seveda niso bili. Nekateri so bili urejeni, imeli so denar, da so si lahko pot do Evrope kupili, imeli so tablice, pametne telefone, poznali so pot, naučili so se besed v hrvaščini in slovenščini, da so lažje kontaktirali. Verjamem, da me je verjetno pri pisanju zaneslo tisto, ker sem veliko časa preživel med njimi, verjetno sem kar vijugal med tisto mejo objektivnosti. Mogoče sem jih doživel bolj kot žrtve, kar pa ni nujno, da so bili takšne žrtve, kot sem jih mogoče na trenutke prikazal in pa pri pisanju članka doživel.

Ali so bile zgodbe dovolj uravnotežene, kako ste izbirali vire informacij?

Tu je bila zdaj vseeno ta prednost, da je Pomurje lokalno okolje, tu je bil dober pretok informacij, ves čas smo bili na liniji s policisti, tudi z župani, z nekaterimi smo se tudi slišali, npr. ob petih zjutraj, v Razkrižju na primer, je bila nedelja, tristo petdeset ljudi, smo pridobili izpoved policista, pa človeka iz Karitasa, izpoved župana in to smo vse potem združili, tu se vsi poznamo. Probali pa smo dejansko tudi vse vključit, ko smo čakali, da bo prišla druga runda, tudi večkrat smo delali reportaže o teh prostovoljcih, ki so v ozadju, tudi smo delali reportažo o teh policistih, ki so s Pomurja hodili v Dobovo, ali pa v Šentilj, tako da smo ves ta segment pokrili, žrtve torej begunce, pa tudi tiste, ki so jim pomagali omogočiti pot v boljše življenje.

Kaj pa morebitne negativne izjave lokalnih prebivalcev, ste tudi na kaj takega naleteli, ste potem to vključili ali ne?

Jaz konkretno sam sem doživel tisto prvo nedeljo v Gornji Radgoni, se je dejansko neki turist z avtomodom zapeljal na most, ko je bil most že zaprt, in so ga tam nekak lokalni aktivisti pregnali, to je bila taka tista konkretna. Lahko trdim, da je devetdeset posto prostovoljcev dihala z njimi, deset jih je seveda tudi nergalo, midva sva tudi doživela takšen neprijeten šok, ko sva čakala, ko so v Lendavi delali ta zbirni center in pazi to je bil človek, občinski predstavnik občine Lendava, občinski redar, ki je tam urejal te posle, sploh si ne zasluži besed, da ga omenjam. Govoril je na primer, da bodo prišli ti ljudje sem, da nas bodo posiljevali, ampak smo si ga pa privoščili, ne toliko v komentarju kot pa v tej naši razstavi, ko smo gostovali po Pomurju. Gornja Radgona je bila res dejansko zgled za to neko sočutje z begunci, za dober primer reševanja te begunske krize. Lendava, ki pa se drugače postavlja, da živijo tu štirje narodi v nekakšnem sožitju, Lendava pa se je izkazalo za zelo nestrpnost, Lendava ni bila ravno primer primerne ravnanja z begunci.

Ste se morda z novinarji pogovarjali o morebitnih etičnih dilemah?

Pa pogovarjali smo se o teh stvareh, predvsem o tem, da pač nismo pisali o tem, kam so odvrgli smeti, ali pa o tem, da niso spustili vode na wc-ju, da ko so jim v begunskem centru v Gornji Radgoni delili obleke, da je vse skupaj zgledalo kot bazar, ko so izbirali, kaj bodo imeli, saj so hoteli samo blagovne znamke, to smo nekako potem vseeno potisnili na stran, večina jih je vseeno potrebovala pomoč in vprašanje je, kako bi se mi obnašali, če bi bili v njihovi koži. Vsi smo nekako težili k temu, da smo te negativne stvari, ki jih ni bilo veliko, potisnili na stran. No, v enem komentarju sem pisal tudi o tem in nato smo lahko več o tem govorili na razstavi, ki smo jo pripravili, tam sem lahko povedal vse, česar nisem zapisal.

Ste se mogoče kdaj znašli v dilemi, da bi pa šli mogoče čez tisti rumeni trak, ali ste vedno upoštevali vsa navodila policistov?

Pomešali smo se med begunce, nismo se ravno tistih strogih navodil držali, ampak tu je bila prednost Pomurja (domačega terena), ker smo mala pokrajina in se dejansko vsi poznamo med seboj. Ko si srečal policiste na terenu, so točni vedli, no mogoče je res kateri povzdignil glas, a ko smo se spogledali, pa je bilo tisto, aha to pa je kolegica z Vestnika, pa ni bilo nobenih težav. Ravno zaradi te prednosti, ker smo majhna pokrajina in smo se poznali. Sem pa bil v Dobovi, tam pa sem bil recimo tudi s temi pomurskimi policisti, pa so nam tudi oni šli na roko, da so nas vozili s seboj. Policisti so tukaj odigrali zelo ključno vlogo, pa tudi so oni

bili vse v enem, torej tisti, ki so jih pazili, pa tisti, ki so tebi tudi omogočili neko poročanje oziroma so ti dali neka izhodišča.

Kako ste razreševali etične dileme?

Društvo novinarjev je že pred begunsko krizo objavil ta kodeks in sem ga imel v glavi, a predvsem so to izkušnje. Ko sva recimo bila v Dolgi vasi, ko je bilo res vse v razsulu, tam je bilo tristo ljudi, ni bilo zadosti vode, hrane, tudi noč so preživel v nekem šotoru na odprtem, ne vem držal si nekak teh pravil igre. Sam pri sebi si nekako reševal dileme, pa tudi s pogovori z drugimi novinarji.

Ste se morebiti soočali z drugimi pritiski s strani lokalne politike, javnosti?

Na eni strani je prednost ta majhnost pokrajine, z vsemi smo namreč zelo dobro sodelovali. Po drugi strani pa je problem v tem, da bi težko v tem našem časopisu objektivno poročal o tem, kako nestrpni so ljudje v Lendavi. Gre namreč za majhno okolje, povezani smo seveda z izdajo časopisa, z oddajo oglasnega prostora, z vsem tem smo se seveda odkrito srečevali. Nismo namensko provocirali, zato nismo imeli težav.

Priloga H: Intervju z Natašo Juhnov

S kakšnimi etičnimi dilemami ste se soočali pri fotografiranju migrantov?

Ob misli na migrante najprej nekako pomislim na slovensko vojno, leta 1991, ko je bila Gornja Radgona zasedena, ko so prišli Bosanci v naše Bidonce, tam je bil begunski center, tako da sem se v preteklosti že soočala s tem, da nekdo pride s culo in da ga ti fotkaš v najbolj kritičnem momentu njegovega življenja, ko je na begu, ko nima kaj dosti. Migrantska kriza je bila ponovni šok, midva z novinarjem sva prvi dan, ko sva tisto ekipo sedmih avtobusov na dolgi vasi pofotkala in se soočila z njimi, potem sva jih čakala nekaj dni, v Budimpešti so bili, Balkan je bil že poln, čakali so pa tudi da pridejo k nam. Ko sva zaključila na terenu, nisva mogla verjeti, če je to sploh mogoče, bila sva šokirana nad temi prizori, to so bili skoraj svetopisemski prizori, prihajali so drugačni ljudje, bilo je ogromno familij, dece z minimalnim, kar so imeli s sabo. Šok je bil vsekakor meni osebno, čeravno se bosanske vojne dobro spomnim, ko smo imeli tudi ogromno beguncev, tudi enega novinarskega kolega, ki smo mu pomagali, ker je imel takrat svojo družino tukaj, žal iz Srebrenice, tako da nas je ta begunska stvar dobesedno bi lahko rekla okužila že prvi dan in te je držala do zadnjega novembra, ko so odšli. Sama se sem tudi odločila, da bi šla tudi prostovoljno nekam, pa so mi

rekli, kaj boš tam, brezveze. Jaz sem šla potem tudi eno soboto v Gornjo Radgono, delala sem 8 ur in sem nekako probala preko Rdečega Križa, če bi se dalo, pa so nekako rekli, da ne, ker sem fotografinja. In sem nato pustila fotoaparata doma, in sem v Gornji Radgoni pospremila 1200 beguncev, ki so tisto noč prišli. Razdelili smo jim zajtrke, nekak me je to dobesedno okužilo in nekak me je držalo in me še drži, ko dnevno berem in gledam Odmeve in vse to, tako da večina ljudi, ki se je pretočilo tu skoz in je nekam šla in se sprašujem, kje zdaj vsi ti ljudje so, ki sva jih midva z Andrejem na Dolgi vasi sprejela in potem dan kasneje v Radgoni pospremila v boljšo Evropo oziroma v njihov obljubljeni svet.

Glede na to, da se vas je celotna zadeva zelo dotaknila, ste potem pri svojem delu lahko ostali dovolj objektivna opazovalka?

To je najverjetneje težko, zato ker te enostavno premaknejo te stvari, pa dejstvo je, da pač nisva mogla samo beguncev delat, tako da na koncu nisva mogla cel dan za njimi tekat, da bi se potem naslanjala nad tem, dotakne se te, vsekakor se te dotakne, sproti smo potem te stvari objavljali v reportažah. Po vseh teh dogodkih smo pripravili razstavo fotografij o migrantih, mi smo rekli, da jo napravimo zaradi tega, da na internetu nimaš tistih 20 slik o beguncih, na katere se potem naslajaš in si lahko tako delaš neko svoje mnenje, ampak smo pač naredili razstavo za tiste, ki so prišli, ki so želeli priti na te razstave, eni so se našli na slikah kot prostovoljci, kot gasilci. Z razstavo smo jim želeli sporočiti, da jim nismo želeli škoditi, želeli smo dati neko človeško noto tudi zraven.

Kako pa ste pristopali do njih, ste jih prosili za dovoljenje?

Tisti, ki se niso želeli, se itak niso želeli. Zdaj, ali so so to moški ali so to otroci, seveda se se mi je pri tem tudi porajalo vprašanje, kdo ti daje to pravico, da ti nekoga fotografiraš, ne vem, morda je bil marsikdo iz fronte, in nisi poznal njegove zgodbe, ampak časopis je pač živa stvar, fotografija ravno tako in svoj posel pač poskušaš opraviti najboljše.

Ste se tu kdaj znašli v dilemi, da bi raje pogledali stran?

Težko pogledaš čez fotoaparata stran.

Kako pa je bilo recimo v primeru fotografiranja otrok, kako pa ste se v tem primeru odločali?

Otroci so motiv sami po sebi, pa tudi odrasli ne. Če kdo pač svojega otroka ni hotel fotografirati, fotograf je namreč viden, in če kdo ni hotel svojega otroka pokazati, ga pač ni pokazal. Nekateri pa so bili pravi pozerji, so prišli ven iz avtobusa, pa so že prav vse možne

znake dajali in smo rekli, da ti pa so že kar navajeni fotografiranja, ker so ji na vseh teh mejnih prehodnih, pa po vlakih, drugi ljudje že fotografirali, eni so že kar bili navajeni pozirat.

Kako ste se odločali, kaj je primerno za javnost, in kaj ne?

Ne vem, če je dosti fotografij obstajalo, da jih ne bi objavili, moram reči, da smo jih kar objavljali.

Torej tu niste imeli nekih posebnih dilem?

Ne, ne, dejstvo pa je res bilo, da si bil ves čas obkoljen s tem, da pa so bili vsi polni tega, da nam bodo begunci vzeli delovna mesta. Veliko je bilo različnih debat, mi smo pač neko svojo linijo vpeljali, takšno kot smo mi mislil, da je prav.

Ali ste se soočali z dilemo ostati objektivna opazovalka, ali pomagati?

Dilema se je predvsem pojavila pri vprašanju, kdo ti sploh daje pravico, da ga fotkaš, ko mu je hudo, ko je na begu, nekako pač delaš po svoji lastni intuiciji, po nekem svojem lastnem občutku in potem ko je bilo vsega konec, ko sem vse te fotografije pregledovala, se v tebi znova vzbudijo neki drugi občutki, na nek način smo fotoreporterji tak mali stoj in da v tistem času, ki ti je bil dan, pač poslikaš vse, kar se je dalo poslikat. S kolegom fotografom Juretom sva šla na teren v Petešovce, ravno je deževalo, begunce so imeli na avtobusu. Seveda se ti ob teh dogodkih večkrat postavi vprašanje, ali je pravica, da ga fotkaš, otroke na primer ravno tako, mamice doječe ali kar koli. Midva osebno nisva imela takih težav, tudi je bilo to sodelovanje s policisti in z Rdečim križem, vse je bilo na neki normalni ravni, naj si bo Razkrižje, Gornja Radgona, Dolga vas, nekako smo vzpostavili to sodelovanje, pa potem kasneje tudi z vojsko, ko je vzpostavljala red.

Torej je bila predvsem dilema, na kakšen način spoštovati pravico migrantov do zasebnosti?

To je tisto, ali bi si na primer jaz dovolila, da me nekdo v najtežjem trenutku mojega življenja, fotografira.

Ali je v primeru fotografiranja migrantov sploh mogoče biti objektivni?

Ne moreš biti objektivni, ko si na terenu, ko si med ljudmi, je vse drugače. Te zgodbe se te dotaknejo. Kako pač na to reagiraš, je tudi odvisno od posameznika, smo pa res fotoreporterji bili kar povezani, smo se kar klicali, pa naj so to bili ljubljanski fotoreporterji ali mariborski Večer. Čez Prekmurje je namreč šlo kakšnih 50.000 tisoč beguncev v treh mesecih, tako da so

bili na našem koncu tudi fotoreporterji iz drugih delov Slovenije, prihajali na ta konec in smo bili kar v navezi, tudi poznali smo se.

Na kakšen način ste razreševali etične dileme?

Naj povem primer, ko sva z Andrejem šla slikat postavljanje žice. To je bil tisti trenutek, ko fotograf še nima fotografije, si ekstremno besen in neučakan. Seveda jaz nisem vedela, ali bom sploh to žico lahko slikala. Na mejnem prehodu me Andrej pomiri, pa sva šla normalno čez mejni prehod, nekaj ljudi sva poznala, in nato slikala žico. Res pa je, da sva midva tisto prvo skupino beguncev fotografirala septembra, ko še naši policisti niso bili pripravljene, vsi so bili nervozni, avstrijski policisti so kričali na meji, nato so se komaj začele zadeve normalizirati.

Ste mogoče bili v dilemi, da bi se odpravili na neko prepovedano območje?

Ko te nekdo nekam porine, te samo še porine, da bi še samo naprej šel. Fotografi se nekako med seboj probamo na človeški način zmeniti, kje bo kdo stal, čeravno bi vsak rad imel najlepšo in najboljšo fotko.

Kaj vam je bilo morebiti še najtežje pri vsem skupaj? Kaj je tisto na primer kaj bi še posebej izpostavili?

Najtežje mi je bilo poslušati komentarje, kaj vse nam bodo begunci vzeli in kakšni so.